

ОБЩИНСКИ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД 2014-2020 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ.....	6
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ.....	8
СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	11
ВЪВЕДЕНИЕ	13
I. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД.....	15
1. Обща характеристика.....	15
1.1. Местоположение и граници	15
1.2. Селищна структура	16
1.3. Климат, почви, води и полезни изкопаеми.....	18
1.4. Защитени територии и зелени площи в населените места	19
2. Икономика.....	20
2.1. Обща характеристика.....	20
2.2. Структура на стопанските единици.....	24
2.3. Основни икономически отрасли	25
2.3.1. Промисленост	25
2.3.2. Услуги.....	27
2.3.3. Туризъм	29
2.3.4. Селско стопанство	29
2.3.5. Горско стопанство	33
3. Техническа инфраструктура, свързаност и достъпност на територията на Община Разград	40
3.1. Инфраструктура.....	40
3.1.1. Пътна мрежа	40
3.1.2. Железопътна мрежа.....	42
3.1.3. Въздушен и воден транспорт.	42
3.1.4. Свързаност и достъпност.....	42
3.1.5. Улична мрежа, тротоари и места за паркиране	44
3.2. Комуникации	45
3.3. Енергийни системи	45
3.3.1. Електроенергийна мрежа.....	45
3.3.2. Улично осветление.....	46
3.3.3. Енергийна ефективност в общинските сгради за обществено обслужване	47
3.4. Топлофикация.....	47
3.5. Газификация.....	47
3.6. Водоснабдяване и канализация.....	48
3.7. Мрежи и системи за отпадни води	49
3.7.1. Канализационна мрежа /КМ/ в гр. Разград.	49
3.7.2. Канализационна система в населените места на общината	50
3.8. Пречистване на отпадните води.....	51

3.8.1. Експлоатационно състояние, особености и текущи проблеми на пречиствателната станция	51
4. Социално-демографска характеристика	52
4.1. Население.....	52
4.1.1. Възрастова структура на населението.....	55
4.1.2. Население под, в и над трудоспособна възраст	56
4.2. Безработица и пазар на труда.....	58
4.3. Здравеопазване	64
4.4. Социални дейности и услуги	68
4.4.1. Деца, отглеждани извън семейството.....	72
4.4.2. Деца, отглеждани в семейството	73
4.4.3. Възрастни с увреждания.....	74
Свързани групи в риск:	74
4.4.4. Стари хора.....	74
4.4.5. Дефицити на услуги и мерки за социално включване.....	75
4.4.6. Приоритетни целеви групи, потребители на социалните услуги.....	78
4.5. Образование.....	78
4.5.1. Училищна мрежа.....	78
4.5.2. Отпадащи ученици	83
4.5.3. Предучилищна подготовка.....	84
4.5.4. Свободно време на подрастващите	84
4.5.5. Квалификация на учителите.....	85
4.6. Култура.....	85
4.7. Спорт и отдих	88
5. Състояние на околната среда и рискове	90
5.1. Въздух.....	90
5.1.1. Промисленост.....	90
5.1.2. Транспорт.....	90
5.1.3. Битови източници.....	91
5.1.4. Депа	91
5.1.5. Пожари	91
5.2. Води	92
5.3. Отпадъци	93
5.3.1. Битови отпадъци.....	94
5.3.2. Строителни отпадъци	94
5.3.3. Производствени отпадъци.....	94
5.3.4. Опасни отпадъци	94
5.4. Почви и нарушени терени	95
5.4.1. Замърсени почви.....	95
5.4.2. Заблатени почви	96
5.4.3. Ерозирали почви.....	96
5.4.4. Вкислени и засолени почви.....	96

5.4.5. Физически нарушени почви	97
5.5. Защитени територии и биоразнообразие	97
5.5.1. Растителен свят.....	97
5.5.2. Животински свят	97
5.5.3. Защитени зони и видове	98
5.5.4. Билки с търговско значение, находища, използване	98
5.6. Шум	99
6. Административен капацитет	100
7. SWOT-анализ.....	113
7.1. Обща характеристика.....	114
7.2. Местна икономика.....	116
7.3. Техническа инфраструктура.....	119
7.4. Социално-демографска характеристика	124
7.5. Околна среда.....	129
7.6. Административен капацитет	133
7.7. Интегрален анализ.....	137
II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД.....	142
1. Стратегическа рамка за планиране и програмиране на регионалното развитие на община Разград /2014-2020 г./ и приемственост.	142
1.1. Стратегическа рамка	142
1.2. Приемственост между програмните документи с местно значение	150
2. Използвани принципи за стратегическо планиране	152
3. Подход.....	152
4. Визия.....	153
5. Стратегически цели.....	153
6. Приоритети	155
7. Специфични цели и мерки	159
8. Фактори, от които зависи реализацията на ОПР.....	163
9. Структура	163
III. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА	165
IV. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА НА ПЛАНА.....	167
1. Подход за разработването на системата от индикатори.....	167
2. Източници на информация	168
3. Видове индикатори	169
V. НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАНА	174
1. Система за наблюдение и оценка на изпълнението на ОПР	174
2. Законодателна рамка.....	174
3. Наблюдение на ОПР Разград 2014-2020 г.	175
4. Оценка на Общинския план за развитие.....	177
5. Актуализация на Общинския план за развитие.....	179
VI. ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ	180

1. Цели и значимост на информираността, публичността и партньорството	180
2. Дейности по прилагане на принципа за партньорство, информация и публичност в процеса на разработване на ОПР Разград 2014-2020 г.	181
3. Дейности по прилагане на принципа за партньорство, информация и публичност в процеса на реализация на ОПР Разград 2014-2020 г.	181
VII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ.....	183
1. Същност на Програмата за реализация.....	183
2. Публично-частно партньорство.....	184
3. Информация и публичност.....	189
4. Организация на изпълнението и контрол	189
VIII. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ПЛАНА	190
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	190

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

АЗ	Агенция по заетостта
БС	Базова стойност
ВЕИ	Възобновяеми енергийни източници
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда”
ЕЗФРСР	Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФМДР	Европейския фонд за морско дело и рибарство
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРР	Закон за регионалното развитие
ЗТ	Защитени територии
ИАОС	Изпълнителна агенция „Околна среда”
ИПГВР	Интегриран план за градско възстановяване и развитие
ИСАК	Интегрираната система за администриране и контрол
КЗ	Координационно звено
КФ	Кохезионен фонд
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от Структурните инструменти на Европейския съюз
МЗХ	Министерство на здравеопазването и храните
МО	Междинна оценка
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРР	Министерство на регионалното развитие
МСП	Малки и средни предприятия
Н/П	Неприложимо
НСИ	Национален статистически институт
НЕМ	Национална екологична мрежа
НИРД	Научно-изследователска и развойна дейност
НКПР	Национална концепция за пространствено развитие
НПО	Неправителствени организации
НПРР	Национална програма за регионално развитие
НСИ	Национален статистически институт
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
НЦЗИ	Национален център по здравна информация
ОДЗ	Областна дирекция „Земеделие”
ОП	Оперативна/и програма/и
ОПАК	Оперативна програма „Административен капацитет” 2007-2013 г.
ОПДУ	Оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г.
ОПОС	Оперативна програма „Околна среда” 2007-2013; 2014-2020 г.
ОСР	Областна стратегия за развитие
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентноспособност” 2014-2020 г.
ОПНОИР	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж” 2014-2020 г.
ОПР	Общински план за развитие

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

ОПРКБИ	Оперативна програма „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика” 2007-2013 г.
ОПРР	Оперативна програма „Регионално развитие” 2007-2013 г./ ”Региони в растеж” 2014-2020 г.
ОПРЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси ” 2007-2013 г.; 2014-2020 г.
ОУ	Основно училище
ОУП	Общ/и устройствен/и план/ове
ППЗРР	Правилник за прилагане на закона за регионално развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013 г.; 2014-2020 г.
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадъчни води
ПЧИ	Преки чуждестранни инвестиции
ПЧП	Публично-частно партньорство
РБ	Република България
РГ	Работна група
РЗИ	Регионален център по здравеопазване
РПР	Регионален план за развитие
РИОСВ	Регионална инспекция по околната среда и водите
СГО	Структури на гражданското общество
СЗР	Северозападен район за развитие
СОУ	Средно общообразователно училище
СИ	Специализирани институции
ТБО	Твърди битови отпадъци
ЦБ	Централен бюджет
ЦДГ	Целодневна детска градина
ФтЕЦ	Фотоволтаични електроцентрали

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1: Разстояния в километри до някои български и европейски градове	15
Таблица 2: Основни данни за община Разград и съседни общини-областни центрове към 31. декември	16
Таблица 3: Административно териториална структура на община Разград – 2012 г.	16
Таблица 4: Разпределение на територията на Община Разград по видове площи в дка.....	17
Таблица 5: Предприятия (без финансовите) в община Разград по икономически дейности .	20
Таблица 6: Нетни приходи от продажби от предприятията (без финансовите) в община Разград по икономически дейности	22
Таблица 7: Разходи за придобиване на ДМА по отрасли.....	23
Таблица 8: Структура на стопанските единици в община Разград	24
Таблица 9: Произведена продукция от промишлените предприятия в община Разград	25
Таблица 10: Нетни приходи по икономически отрасли	27
Таблица 11: Търговски вериги в гр.Разград	28
Таблица 12: Средства за подслон в община Разград 2006-2010 г.	28
Таблица 13: Използвана земеделска площ по видове култури.....	30
Таблица 14: Произведена продукция	30
Таблица 15: Животновъдни ферми и животни на територията на община Разград.....	31
Таблица 16: Площи с трайни насаждения по видове.....	33
Таблица 17: Разпределение на общинския горски фонд по видове	34
Таблица 18: Разпределение на предвидените и изведените възобновителни и отгледни сечи	35
Таблица 19: Извършени залесявания и почвоподготовка	38
Таблица 20: Разпределение на ползването на дървесина по направления	39
Таблица 21:Разстояния от гр. Разград до общинските центрове на съседните общини	42
Таблица 22: Изградени и подменени водопроводи и сградни водопроводни отклонения.....	49
Таблица 23: Население по постоянен адрес в община Разград за 2007 - 2012 г.	52
Таблица 24: Население на община Разград към 31.12. по пол	53
Таблица 25: Естествен прираст на населението на община Разград 2007-2012 г.....	54
Таблица 26: Заселени, изселени и механичен прираст.....	55
Таблица 27: Население под, в и над трудоспособна възраст в Община Разград и в Област Разград.....	56

Таблица 28: Основни данни за коефициента на безработица в община Разград и съседни общини-областни центрове за 2010 и 2012 г.	58
Таблица 29: Равнище на безработица в общините на област Разград	59
Таблица 30: Безработица в община Разград по възрастови групи за 2007-2012 г.	61
Таблица 31: Безработица в община Разград по образование за 2007-2012 г.	61
Таблица 32: Процент на безработни лица, участващи в активни мерки и програми на пазара на труда за периода 2007 – 2012 г.	62
Таблица 33: Включени в заетост лица след преминато обучение за професионална квалификация.....	63
Таблица 34: Лечебни заведения за първична медицинска помощ 2010-2012 г.	64
Таблица 35: Специализирана извънболнична мед. помощ 2010-2012 г.	65
Таблица 36: Брой население на 1 лекар/1 дентален лекар	67
Таблица 37: Медицински кадри в община Разград към 31.12.	68
Таблица 38: Социални услуги, предоставяни в специализирани институции в община Разград.....	69
Таблица 39: Социални услуги, предоставяни в общността в община Разград	70
Таблица 40: Структура на учебните заведения в община Разград.....	79
Таблица 41: Учащи в община Разград по учебни години (брой), 2007-2011 г.	80
Таблица 42: Училища в община Разград по учебни години	81
Таблица 43: Размер на инвестициите за модернизация на материално-техническата база на учебните заведения в община Разград	81
Таблица 44: Процеси по финансова децентрализация на учебните заведения.....	83
Таблица 45: Брой деца в детските градини за периода 2006 – 2011 г.	84
Таблица 46: Брой ученици, педагогически персонал и степен на образование.....	85
Таблица 47: Професионално-квалификационна степен на учителите в общинските училища	85
Таблица 48: Значими културни събития и изяви в общината.....	87
Таблица 49: Структура на спортната дейност в общината	89
Таблица 50: Брой и вид услуги, извършени в периода 2007 -2012 г.	101
Таблица 51: Образователен ценз на служителите и участието им в обучения в периода 2007 - 2012 г.	102
Таблица 52: Обобщена информация за изпълнявани проекти от Община Разград през периода 2007-2013 г.	102
Таблица 53: Програми за обучение и заетост – включени лица.....	104

Таблица 54: Статус на проектната дейност на Община Разград за периода 2007-2013 г.	108
Таблица 55: Списък проекти по оперативните програми на РБ, в които Община Разград участва като бенефициент	109
Таблица 56: Списък проекти по ОП на РБ, в които Община Разград участва като партньор или изпълнител.....	111
Таблица 57: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград.	114
Таблица 58: Външни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград	115
Таблица 59: Вътрешни фактори за развитието на местната икономика.....	116
Таблица 60: Външни фактори за развитие на местната икономика.....	117
Таблица 61: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху развитието на техническата инфраструктура на община Разград	120
Таблица 62: Външни фактори, оказващи влияние върху развитието на техническата инфраструктура на община Разград	121
Таблица 63: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху социално-демографското развитие на община Разград.....	124
Таблица 64: Външни фактори, оказващи влияние върху социално-демографското развитие на община Разград.....	125
Таблица 65: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху състоянието на околната среда на община Разград.....	130
Таблица 66: Външни фактори, оказващи влияние върху състоянието на околната среда на община Разград.....	130
Таблица 67: Вътрешни фактори за състоянието на административния капацитет	134
Таблица 68: Външни фактори за състоянието на административния капацитет.....	135
Таблица 69: Комплексни външни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград.....	137
Таблица 70: Външни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград ...	138
Таблица 71: Вътрешни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград	139
Таблица 72: Индикативна финансова таблица на ОПР Разград 2014-2020 г.	165
Таблица 73: Матрица на индикаторите за въздействие.....	169
Таблица 74: Матрица на индикаторите за резултат	170
Таблица 75: Видове оценки на Общински план за развитие	178

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1: Разпределение на площта на община Разград по видове територии.....	17
Фигура 2: Произведена продукция от промишлените предприятия в община Разград.....	25
Фигура 3: Нетни приходи по икономически отрасли през 2011 г. в община Разград.....	27
Схема на републиканските и общински пътища в община Разград	43
Фигура 4: Средногодишно население по местоживееене	53
Фигура 5: Динамика на населението в община Разград 2007 - 2012 г.	54
Фигура 6: Население на Община Разград към 31.12.2011 г. по пол и възраст.....	55
Фигура 7: Възрастова структура на населението към 1.02.2011 г.(%).....	56
Фигура 8: Динамика на безработицата в община Разград по брой регистрирани лица.....	59
Фигура 9: Динамика на безработицата в община Разград по брой регистрирани лица и по пол.....	59
Фигура 10: Динамика на средногодишното равнище на безработица в община Разград за 2007-2012 г.	60
Фигура 11: Безработица в община Разград по възрастови групи за 2007-2012 г.....	61
Фигура 12: Безработица в община Разград по образование за 2007-2012 г.	62
Фигура 13: Безработни лица, участващи в активни мерки и програми на пазара на труда в община Разград през 2007- 2012 г.	63
Фигура 14: Брой учащи в община Разград по учебни години	80
Фигура 15: Инвестиции в материално-техническата база на училищата.....	81
Фигура 16: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград ..	114
Фигура 17: Външни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград.....	115
Фигура 18: Влияние на вътрешните фактори за развитието на икономиката в община Разград	117
Фигура 19: Влияние на външните фактори за развитието на икономиката	118
Фигура 20: Влияние на вътрешните фактори за развитието на техническата инфраструктура на община Разград.....	121
Фигура 21: Влияние на външните фактори за развитието на техническата инфраструктура в община Разград.....	121
Фигура 22: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху социално-демографското развитие на община Разград.....	125
Фигура 23: Външни фактори, оказващи влиянието върху социално-демографското развитие на община Разград.....	126

Фигура 24: Вътрешни фактори за състоянието на околната среда	130
Фигура 25: Външни фактори за състоянието на околната среда.....	131
Фигура 26: Влияние на вътрешните фактори за подобряване на административния капацитет	134
Фигура 27: Влияние на външните фактори за подобряване на административния капацитет	135
Фигура 28: Външни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград.....	139
Фигура 29: Вътрешни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград..	140
Фигура 30: SWOT–матрица на влиянието на факторите за развитие на община Разград....	141
Фигура 31: Структурата на стратегическата част на Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.	164
Фигура 32: Обобщена структура на дейностите по информация, публичност и партньорство	182

ВЪВЕДЕНИЕ

Общинският план за развитие на община Разград за периода 2014 – 2020 г. е приет от Общински съвет - Разград с Решение № 491 по Протокол № 33 от 26.11.2013 г. Той очертава средносрочната перспектива за икономическо, социално, инфраструктурно и екологично развитие на общината.

Общинският план за развитие на община Разград е съобразен с националната политика за регионалното развитие и бюджетните планове на Европейския съюз по линия на Структурните и Кохезионния фондове във връзка с изпълнението на дългосрочната стратегия „Европа 2020“. Той е основополагащ, стратегически, динамичен документ и важен инструмент при формирането и провеждането на устойчиво и балансирано местно развитие в посочената територия. Основна функция на Общинския план за развитие е да съчетае местните инициативи с тези на областно и централно ниво, за да осигури мобилизиране и пълноценно използване на ресурсите на всички равнища.

Основните задачи на плана за развитие на община Разград са:

- да дефинира стратегическите цели на общинското развитие за периода до 2020 г.;
- да очертае изпълнима стратегия за постигане на тези цели чрез определяне на основните приоритетни направления, мерки и проекти;
- да дефинира институционалното и финансово осигуряване на плана;
- да послужи за мобилизиране на собствените и привличане на външни ресурси за постигането на мотивираните цели;
- да въвлече всички заинтересовани страни към изпълнението на заложените мерки и така да разшири социалната основа на стратегическото планиране и демократизацията на управлението.

Отчитайки, че във визирания 7 годишен период, в резултат на предизвикателствата и тенденциите за общоевропейско и национално развитие могат да се очакват сериозни промени в икономическата, социалната и нормативната среда, които ще налагат промени и в политиката за регионално и териториално развитие, ОПР е разработен като гъвкав документ, стратегически за местното развитие, определящ местната политика за устойчиво, балансирано развитие на община Разград за периода до 2020 г.

Планът има характер на отворен документ, който може да се развива, усъвършенства и актуализира в съответствие с динамично променящите се условия и фактори.

След приемането на Общинския план за развитие на Разград неминуемо ще настъпят изменения във вътрешната и външната нормативна и институционална среда, в която той

следва да бъде изпълняван и отчитан. Затова именно разглеждането на плана като отворен документ ще позволи при необходимост неговото изменение с оглед промените в средата, при спазването на принципа за резултатно ориентиране на процесите по реализацията му и запазване на основните приоритетни насоки за развитие.

Общинският план за развитие е изготвен в съответствие с „Методически указания за разработване на Национална стратегия за регионално развитие /2012-2022 г./, Регионални планове за развитие на районите от ниво 2 /2014-2020 г./, Областни стратегии за развитие /2014-2020 г./ и Общински планове за развитие /2014-2020 г./”, одобрени от Министъра на регионалното развитие и благоустройството със Заповед № РД-02-14-2402/22.11.2011 г., Закона за регионално развитие и Правилника за неговото прилагане, с Националната Концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г., както и с Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на град Разград за периода до 2020 г.

При подготовката на ОПР за периода 2014-2020 г. са отчетени принципите на партньорството, равните възможности и устойчивото развитие. Направени са нужните проучвания и анализи, срещи и консултации за добиването на възможно най-актуалната и изчерпателна информация, нужна за изготвянето на плана. Документът съдържа анализ на ситуацията в община Разград, анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите за развитието на община Разград, на база на които са изведени основните направления, върху които да се насочат политиките за местно развитие през периода 2014 – 2020 г. Очертана е визия – желаното състояние, в което община Разград да се намира към края на периода, за реализирането на която са набелязани стратегически цели и са очертани основните приоритети. Постигането на стратегическите цели се планира чрез система от специфични цели и мерки, всяка от които е съобразена и обвързана с някой или няколко от очертаните приоритети.

Разработена е индикативна финансова таблица, която отчита възможностите за финансиране от фондовете на ЕС, както и финансовия капацитет на общината да участва със собствено финансиране.

Финансовото осигуряване на изпълнението на Плана се осъществява, чрез средства от общинския бюджет, държавния бюджет и европейските фондове, в допълнение с частни капитали и други привлечени средства.

В Плана са заложили дейности за мониторинг, оценка, контрол, публичност и прозрачност при неговото изпълнение. Разработена е система от индикатори за наблюдение, мониторинг и оценка на плана.

I. АНАЛИЗ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО И СОЦИАЛНОТО РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД

1. Обща характеристика

1.1. Местоположение и граници

Община Разград се намира в централната част на Североизточна България в източната част на Дунавската хълмиста равнина. Средната надморска височина е 250 -270 м. Разград е естествен кръстопът на важни пътни артерии, свързващи Централна Европа с Черноморието и Азия. През административния център на общината минават първокласният път Русе - Варна и железопътна линия, която е важна връзка между пристанището на река Дунав в гр. Русе и черноморското пристанище в гр.Варна. Общинският център гр. Разград е разположен по протежение на река Бели Лом и по северния склон на Разградските височини. Географското разположение в съчетание с благоприятните природни и климатични условия обуславят ролята на Разград като административен и културен център от древността до днес. За това свидетелстват откритите в околностите на града праисторически селища и тракийски могили. В покрайнините на града се намират останките на античния римски град Абритус, основан през I век пр.н.е.

Таблица 1: Разстояния в километри до някои български и европейски градове

Русе	В. Търново	Варна	Бургас	Пловдив	София
64	107	136	230	322	348
Букурещ	Иstanbul	Атина	Берлин	Москва	Лондон
181	548	1 188	1 952	2 099	2 838

Община Разград граничи с общините Кубрат, Завет, Исперих, Самуил, Лозница, Попово, Цар Калоян и Ветово. Спрямо съседните общини Община Разград заема първо място по население, а по територия е на второ място след Община Попово.

Разград е на трето място по територия спрямо съседните общини – областни центрове. Най-голяма е община Търговище, а най-малка община Русе. По население Разград е на четвърто място – 67 837 души по постоянен адрес към 31.12.2012 г. Най-голяма е община Русе – 189 120 души, а най-малка община Силистра – 63 284 души. Гъстотата на населението в община Разград е по-висока от средните равнища за страната, за Северен централен район и за областта.

Таблица 2: Основни данни за община Разград и съседни общини-областни центрове към 31. декември

Район, Област, Община	Територия кв.км	Население По постоянен адрес брой		Гъстота на населението	
		2010 г.	2012 г.	2010 г.	2012 г.
България	111 001.9	8 496 398	8 454 843	76.5	76.2
Северен централен	14 974.0	1 018 889	1 003 845	68.0	67.0
Област Разград	2 639.7	176 674	175 003	67.0	66.3
Община Разград	598.4	68 419	67 837	114,3	113.4
Община Русе	469.2	191 516	189 120	408.2	403.1
Община Силистра	515.8	64 487	63 284	125.0	122.7
Община Търговище	688.6	73 050	72 580	106.1	105.4
Община Шумен	652.2	115 819	114 465	177.5	175.5

Национална база данни „Население” и Агенция по заетостта

1.2. Селищна структура

Община Разград е център на едноименна област и се състои от 22 населени места - град Разград и 21 села.

Таблица 3: Административно териториална структура на община Разград – 2012 г.

Територия кв.км			Населени места брой			Градове брой			Села Брой		
Област	Община	%	Област	Община	%	Област	Община	%	Област	Община	%
Разград	Разград		Разград	Разград		Разград	Разград		Разград	Разград	
2639.7	598.4	22.67	103	22	21.36	6	1	16.67	97	21	21.65

Източник: Национален статистически институт

Общата площ на общината е 598.4 кв. км., което е около 23% от територията на област Разград и около 4% от територията на Северен централен район. (Виж Таблици 3, 4 и Фиг. 1). Земеделските територии заемат общо 430 766 дка (71% от площта на общината при средно за страната 57,4%).

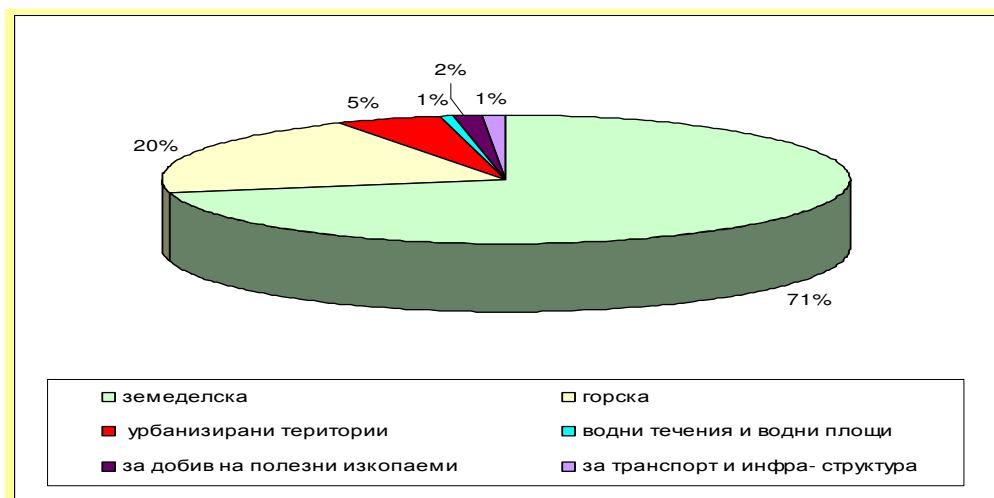
Таблица 4: Разпределение на територията на Община Разград по видове площи в дка

Общо площ	Площи по вид в дка							
	земеделска			горска	НМ и други урбанизирани територии	водни течения и водни площи	за добив на полезни изкопаеми	за транспорт и инфраструктура
	общо	в т.ч. обработваема площ	в т.ч. поливна площ					
598,378	430,766	363,036	0	117,280	34,960	3,751	7,285	4,336

Източник: АДИОСР – Разград 2010-2013 г.

Потенциалите на земеделските земи на община Разград следва да бъдат оценявани като предпоставка за очертаващите се приоритети в нейното развитие. Един от тях е свързан с формирането на модерен аграрен сектор. Обработваемата земя в земеделските територии е с обща площ 363 036 дка. Горските територии заемат 130 000 дка, от които 117 280 дка са общински (20 % от територията на общината при средно за страната 33,5%). Населените места и другите урбанизирани територии заемат 34 960 дка площ (% , колкото е средното равнище за страната). Водните течения и водни площи са с относителен дял 1% (колкото е средното за страната), с площ 3 751 дка. Териториите за добив на полезни изкопаеми и депа за отпадъци са с площ 7 285 дка. Най-малка площ заемат териториите за транспорт и инфраструктура - 4 336 дка.

Фигура 1: Разпределение на площта на община Разград по видове територии

Източник: Национален статистически институт

1.3. Климат, почви, води и полезни изкопаеми

Районът на община Разград попада в умерено-континенталната европейска климатична област, характеризираща се със студена зима (абсолютна минимална температура -26.8°C) и сухо, топло лято (абсолютна максимална температура $+39.5^{\circ}\text{C}$). Средната годишна температурна амплитуда е около 26°C и е една от най-големите за страната. Крайдунавската тераса е открита за североизточните ветрове и е без средиземноморско влияние. Това е причина за горещите лета и студените зими. Есента и пролетта са краткотрайни.

Община Разград попада в Източна Дунавскоравнинна и Хълмистопредбалканска провинция. Характеризира се с богато разнообразие на типовете почви, което обуславя развитието на земеделието в района. Почвено-климатическата характеристика на общината създава възможност за отглеждането на всички култури на умерения климат. Всички земни повърхности са покрити от почвен слой до един метър. Почвите са предимно черноземни, като в местата около речните тераси са алувиално-ливадни със завишено съдържание на хумус, а във високите части - сиви горски почви.

Главен водосбор на атмосферните води и повърхностния отток е река Бели Лом. Терасата ѝ е естествен колектор на грунтови води и предоставя възможности за изграждане на малки водохранилища за промишлено водоснабдяване. Добруджанските притоци на р. Дунав заемат най-горната североизточна част на България. Те водят началото си от обширните равнини на високите полета и слизат в речните суходолия. За тях е характерно наличие на повърхностен отток само в горното течение, след което се загубват в льосовите образувания на Добруджа и следващите ги суходолия, като не формират повърхностен приток към р. Дунав. На територията на общината такива реки с минимален до нулев средногодишен отток са река Без име, протичаща от с. Стражец до с. Киченица; река Чаирлек, която води началото си от с. Ясеновец, протича покрай с. Черковна и се влива в р. Царацар при с. Свещари, община Исперих; и река Топчийска – от с. Топчии до с. Каменово, община Кубрат. За последните две реки само горните течения са на територията на община Разград.

Установени са находища на глина за производство на строителни керамични изделия - тухли, цигли и керемиди, разположени на юг-югозапад от Разград, както и находища на варовици, подходящи за трошен камък и пътни настилки. В близост до Разград се намира и голямо находище на каолин, което е източник на суровина за силикатната промишленост и определя потенциалните възможности за възраждане на този отрасъл в региона.

Географските и климатични условия в района определят благоприятните възможности за развитието на селското стопанство, което е предпоставка за развитие на хранително-вкусовата промишленост.

Местното културно–историческо наследство е потенциал за развитие на туризма – един нетрадиционен за Лудогорието отрасъл. Възможностите за това се определят от близостта на археологичен резерват “Сборяново” и ловния резерват “Воден”, останките на античния град “Абритус”, потенциалът за превръщане на местността “Пчелина” в зона за отдих, спорт и туризъм, както и от наличните исторически, етнографски, културни и природонаучни музеи в общината.

1.4. Защитени територии и зелени площи в населените места

На територията на община Разград са разположени следните природни забележителности и защитени местности:

Природна забележителност „Топчийско дере”

Местоположение: село Топчии, село Побит камък, община Разград и село Каменово, община Кубрат.

Площ: 72.0 ха, горски и поземлен фонд.

Природна забележителност „Големият Юг”

Местоположение: град Разград, община Разград, област Разград

Площ: 627.698 дка, горски фонд. Стопанисва се от Държавно горско стопанство “Разград”.

Защитена местност „Находище на пролетно ботурче”

Местоположение: с. Осенец, община Разград, област Разград.

Площ: 613.043 дка, горски и поземлен фонд. Стопанисва се от Държавно горско стопанство „Разград”.

Местност „Пчелина” – Природен парк с местно значение

Местоположение: землище на гр. Разград и с. Благоево, община Разград, област Разград.

Площ: 120 000 дка, горски и поземлен фонд. Стопанисва се от Община Разград, Държавно горско стопанство „Разград”, частна собственост.

Територията на Община Разград попада в границите на две защитени зони по директивата за птиците и в три защитени зони по директивата за местообитанията. Предмет на опазване са 55 вида птици, 18 вида бозайници, 7 вида земноводни и влечуги, 7 вида риби, 13 вида безгръбначни и два растителни вида. На територията на общината има три вековни дървета.

Зелени площи в населените места

Зелените площи на територията на град Разград заемат 1.9% от общата площ на общинския център. Те са разположени на площ от 1768 дка. Най-голямото зелено петно е Северният градски парк. Вторият по големина е "Младежкия парк". Зелени площи има и пред хотел "Абритус" – Градската градина, парк "Христо Ботев" и Ларгото. Любимите места за разходки на разградчани са парковете, както и местността "Пчелина".

2. Икономика

2.1. Обща характеристика

Благоприятното местоположение на община Разград обуславя нейното многоотраслово икономическо развитие. Тя е най-развитата община в Разградска област. На територията на община Разград са разположени 65% от фирмите и 73,6% от производствените мощности в област Разград. Те формират 76% от приходите от продажби и в тях работят 67% от заетите лица от територията на областта.

Броят на предприятията в община Разград след 2005 г. до 2009 г. нараства, като най-голямо повишаване бележи броят на фирмите в секторите селско, ловно, горско и рибно стопанство, и транспорт (Таблица 5). През анализирания период, предприятията в преработвателната промишленост запазват своя брой, като през 2005 г. са били 183, а през 2011 г. - 182, но намаляват предприятията от добивната промишленост, съответно от 5 на 3. Операциите с недвижими имоти, наемодателна дейност и бизнес услуги нарастват бързо в началото на периода, но следва стагнация в сектора след 2007 г. и за няколко години до 2011 г. броят на фирмите, извършващи дейността намалява със 125. Финансово-икономическа криза след 2009 г., а така също и навлизането на търговските вериги в гр. Разград, засегна и фирмите в сферата на търговията.

Таблица 5: Предприятия (без финансовите) в община Разград по икономически дейности

Икономическа дейност	/брой/						
	2005 г.	2006 г.	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Селско, ловно, горско и рибно стопанство	71	62	78	77	87	94	118
Добивна промишленост	5	4	4	3	4	3	3
Преработваща промишленост	183	184	189	189	197	180	182
Производство и разпред. на ел. и топлинна енергия, газообразни горива и вода	5	5	5	5	5	5	4
Доставяне на води; канализационни услуги,	-	-	-	3	3	4	5

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

управление на отпадъци и възстановяване							
Строителство	74	87	107	115	126	119	118
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	1084	1047	1097	1063	1096	1052	1001
Хотели и ресторанти	140	155	151	136	148	151	140
Информационни и далекосъобщителни услуги			-	31	31	22	21
Транспорт, складиране и съобщения	149	169	153	158	169	170	176
Операции с недв.имоти, наемод.дейност и бизнес услуги	189	208	232	96	113	116	107
Професионални дейности и научни изследвания	-	-	-	149	166	160	157
Административни и спомагателни дейности	-	-	-	43	45	43	44
Образование	12	12	13	20	26	28	29
Здравеопазване и социални дейности	101	100	94	86	85	85	96
Култура, спорт и развлечения	-	-	-	12	15	18	20
Други дейности, обслужващи обществото и личността	39	47	60	79	87	88	99
общо	2052	2080	2183	2265	2403	2338	2320

Източник: Национален статистически институт

Общият размер на нетните приходи от продажби, реализирани от предприятията на общинската икономика през 2007 г. е 1.113 млрд. лева /Таблица 6/. През 2008 и 2009 г., нетните приходи намаляват под размера на 2007 г., но нарастват през следващите две години и достигат 1.314 млрд.лева през 2011 г., което представлява ръст спрямо 2007 г. с 18 %. Най-висок и относително стабилен е ръстът в преработващата промишленост, който от 341 млн. лв. през 2007 г. достига 497 млн. лв. – 45.7%. Подобно е развитието на услугите в областта на транспорта, складиране на материали и продукция и съобщенията, където ръстът на приходите за първите пет години от наблюдавания период е 81%. Ръст , бележат и услугите в областта на хотелиерството и ресторантьорството.

Проявленията на икономическата криза след 2007 г. се отразяват най-вече в строителството, където е регистрирано понижение на приходите от 75 млн. лв през 2007 г. на 58 млн. лв. през 2011 г. /Таблица 6/. Вследствие на кризата нетните приходи в търговията и техническото обслужване на автомобили и мотоциклети през 2011 г. падат под равнището

на приходите от 2007 г. В пъти намаляват нетните приходи от операциите с недвижими имоти, наемодателска дейност и бизнес услуги.

Таблица 6: Нетни приходи от продажби от предприятията (без финансовите) в община Разград по икономически дейности

					/ хил. лева/
Икономическа дейност	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Селско, ловно, горско и рибно стопанство	41 867	48 661	87 746	54597	63 513
Добивна промишленост	819	1 047	876	..	..
Преработваща промишленост	341 469	372 214	362 543	388 431	497 834
Производство и разпред.на ел.и топлинна енергия, газообразни горива и вода	13 595	..	..	..	..
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване		..	..	12 186	16 166
Строителство	75 629	82 755	72 023	39 746	58 299
Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и стоки за домакинството	557 360	447 430	362 904	460 159	534 307
Хотели и ресторанти	7 243	7 318	7 127	7 283	9 330
Информационни и далекосъобщителни услуги		1 822	1 275	713	1 420
Транспорт, складиране и съобщения	47 900	46 745	47 854	62 510	86 822
Операции с недв.имоти, наемод.дейност и бизнес услуги	14 374	3 221	4 041	3625	3 421
Професионални дейности и научни изследвания		5 739	5 416	4766	7 148
Административни и спомагателни дейности		8 352	6 697	6748	7 750
Образование	277	357	316	386	559
Здравеопазване и социални дейности	11 450	11 957	14 059	13 188	14 499
Култура, спорт и развлечения		762	456	422	..
Други дейности, обслужващи обществото и личността	1 243	1 242	1 248	1 256	1 450
общо	1 113 229	1 039 622	974 581	1 061954	1 314 343

Източник: Национален статистически институт

Стойността на дълготрайните материални активи на предприятията и фирмите през наблюдавания период е динамична величина. През 2011 г. общият размер на ДМА от общинската икономика е 583,6 млн. лева. По икономически сектори най-голям е техният размер в предприятията от преработвателната промишленост – 191 млн. лева и в услугите, в т. ч. в секторите ”Търговия и ремонт на автомобили..”- 50 млн. лева, „Транспорт, складиране ..” – 24 млн. лева. Стойността на ДМА в „Селското стопанство” е 39 млн. лева, а в „Строителството” – 29 млн. лева.

Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи по отрасли и сектори на общинската икономика през периода 2007-2011 г. са най-големи в сферата на услугите – 158 млн. лева, следват разходите за придобиване на ДМА в промишлеността – 123 млн. лева, селското стопанство – 48.6 млн. лева и най-малък е техният размер в строителството – 36 млн. лева.

Анализът на данните за инвестиционната активност на предприятията от основните икономически сектори на територията на Общината показва, че техният размер рязко намалява /Таблица №7/.

Таблица 7: Разходи за придобиване на ДМА по отрасли

/хил. лева/

Година	Услуги	Промисленост	Строителство	Селско стопанство	Общо
2007	48 314	39 839	7 180	4 022	99 355
2008	50 039	40 080	13 620	9 526	113 325
2009	25 240	18 465	9 136	6 872	59 713
2010	13 800	7 895	4 343	10 744	36 782
2011	21 158	16 649	1 766	17 435	57 008
Общо за периода	158 551	122 928	36 045	48 599	366 183

Източник: Национален статистически институт

Общият размер на средствата за придобиване на ДМА от 113 млн. лева през предкризисната 2008 г. се свива до 36.8 млн. лева през 2010 г. и нараства през 2011 г. на 57 млн. лева. По сектори инвестициите в преработвателната промишленост намаляват от близо 40 млн. лева през 2007 и 2008 г. на 7.8 и 16.6 млн. лева през 2011 г.; в услугите от 48 на 21 млн. лева; в строителството от 13 млн. лева през 2008 г. на 1.7 млн. лева през 2011 г. Изключение са фирмите от селското стопанство, където е налице ежегоден ръст на инвестициите, свързани с придобиване на дълготрайни материални активи.

Ниската инвестиционна активност засяга преди всичко малките и средни предприятия от различните сектори на общинската икономика, които са и най-сериозно засегнати от икономическата криза. Сериозният спад на инвестициите в трите основни сектора на общинската икономика – услуги, индустрия, строителство в резултат на кризата е предпоставка за понижаване на икономическия растеж и свързаните с това социално-демографски последици.

През 2012 и 2013 г. се очертава сериозно нарастване на инвестиционните разходи в две от основните предприятия от преработвателната промишленост в община Разград. В процес на реализация са инвестиционни проекти за разширение на „Амилум България” ЕАД на стойност 50 млн. лева и изграждане на нов завод „Биотехнологии и фармацевтични

продукти” на стойност 10 млн. лева. Положителни са очакванията за привличане на външни инвеститори в изградената по проект на община Разград „Бизнес зона Перистър”, където през 2012 г. е изграден склад за търговия с лекарствени продукти на фирма „Стинг” АД на стойност 3 млн. лева. През 2013 г. предстои откриване на логистичен център за промишлени стоки на стойност 1.6 млн. лева на ЕТ ”Теодоро Бабаров – Клио комерс”.

2.2. Структура на стопанските единици

Анализът на предприятията от отделните сектори на общинската икономика показва, че освен големите и средни фирми, на територията на Общината функционират голям брой микро и малки предприятия с изключително голямо значение за местната икономика и заетостта. Това са фирми от сферата на услугите, леката промишленост, строителството.

През 2007 г. техният брой е 2 147, което представлява 98 % от общия брой на фирмите на територията на общината. Икономическото оживление след 2007-2008 г. стимулира предприемчивостта на местния бизнес, като през 2009 г. регистрираният брой на микро и малки предприятия нараства на 2 363, но техният брой бързо намалява през 2011 г. на 2 285 броя в резултат на настъпилата икономическа стагнация. Размерът на дълготрайните материални активи на предприятията от тези групи през 2011 г. е 358 млн. лева и представлява 61 % от общия им размер на ДМА.

Микро и малките фирми формират голям процент от нетните приходи от продажби от отделните сектори на общинската икономика. През 2007 г., реализираните нетните приходи от продажби от предприятията от тези две групи представлява 41 % от общия им размер, през 2008-2010 г. делът им нараства до 50-51 % и през 2011 г. намалява на 44 %.

Заетите лица в предприятията от тези групи през 2011 г. са 7 509 души и представляват 59 % от общит брой на заетите в отделните сектори на общинската икономика.

Таблица 8: Структура на стопанските единици в община Разград /брой/

Година	Групи предприятия, в зависимост от броя на заетите лица				
	Микро (до 9)	Малки (10 до 49)	Средни (50 до 249)	Големи (над 250)	Общо
2007	1 953	194	28	8	2 183
2008	2 026	193	38	6	2 263
2009	2 192	171	34	6	2 403
2010	2 149	152	31	6	2 338
2011	2 121	164	30	5	2 320

Източник: Национален статистически институт

2.3. Основни икономически отрасли

2.3.1. Промисленост

Промислеността е основен структуроопределящ отрасъл на общинската икономика. Независимо че е сериозно засегната от реформите и реструктурирането, свързани със закриване и ограничаване на големи производствени мощности, традиционни за общината и региона, промислеността през последните години бележи непрекъснат ръст.

Въпреки нестабилната икономическа обстановка и зависимостта от външните пазари, общинската индустрия се развива успешно. Обемът на произведената продукция от промишлените предприятия в община Разград през първите пет години от периода нараства. През 2007 г. промишлените предприятия са произвели продукция в размер на 362 млн. лв, която през 2011 г. нараства до 527 млн. лв, което представлява ръст от близо 45.6 %.

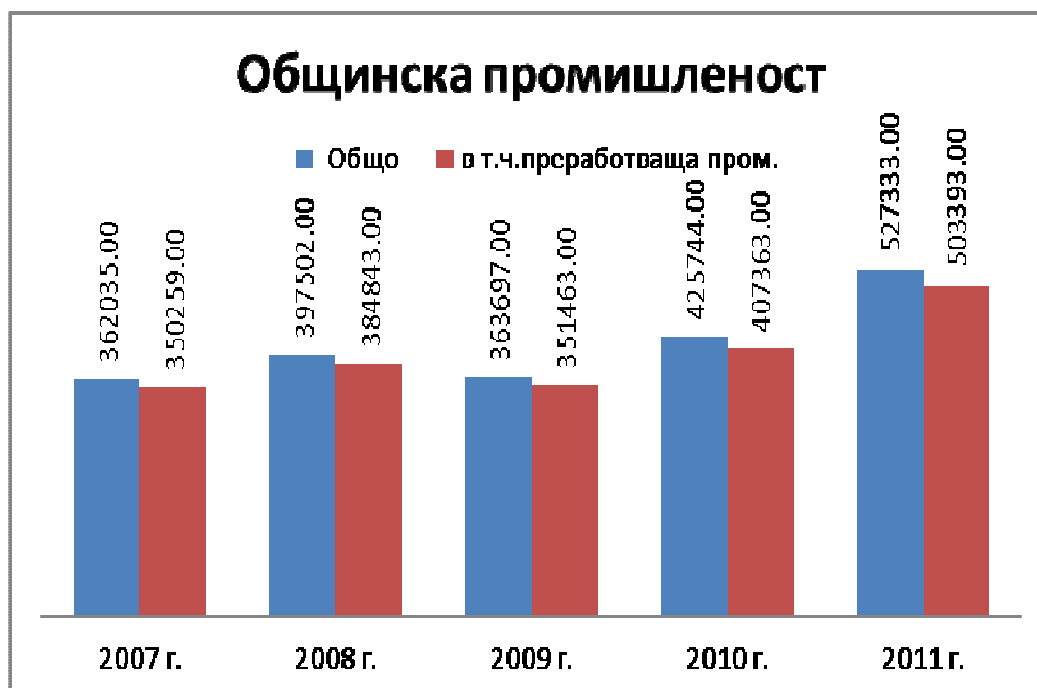
Таблица 9: Произведена продукция от промишлените предприятия в община Разград

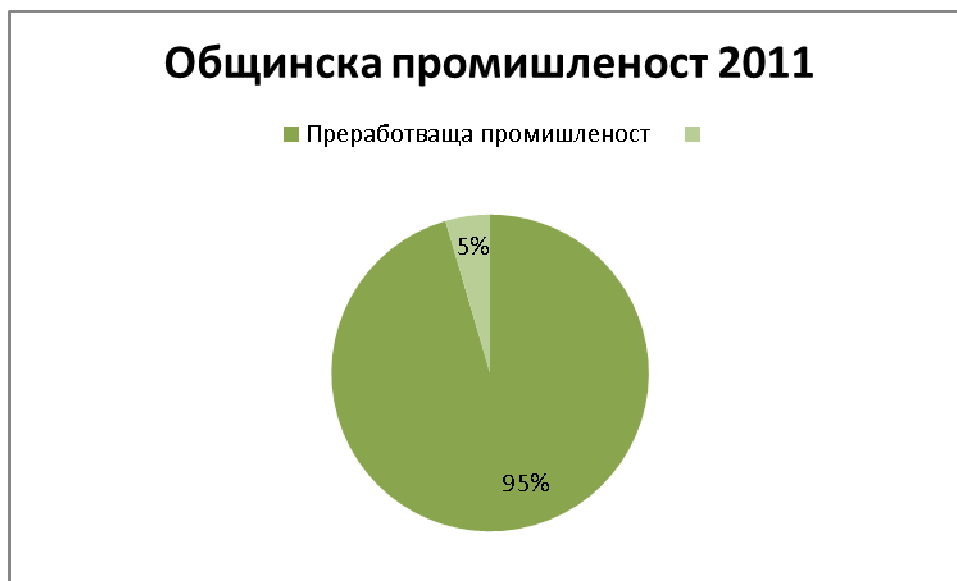
/хил.лева/

Общинска промисленост	Г о д и н а				
	2007	2008	2009	2010	2011
Общо	362 035	397 502	363 697	425 744	527 333
в т.ч. преработваща пром.	350 259	384 843	351 463	407 363	503 393

Източник: Национален статистически институт

Фигура 2: Произведена продукция от промишлените предприятия в община Разград

Преработващата индустрия е водещ сектор в отрасъла и формира близо 98 % от общата промишлена продукция в общината. Град Разград и през годините на преход към пазарна икономика запазва своето място на един от центровете на фармацевтичната промишленост в България. След извършеното реструктуриране на бившето предприятие „Антибиотик” АД на територията на града функционират „Балканфарма – Разград” АД – производство на лекарствени препарати за хуманната медицина, хранителни добавки и козметични продукти и „Биовет” АД, клон Разград – производство на ветеринарно-медицински продукти и препарати за селското стопанство.

Хранително-вкусовата промишленост е представена от „Амилум България” ЕАД, едно от най-модерните предприятия в Европа за преработка на царевича и производство на широка гама нишесте и подсладители, „Пилко” ЕООД - производство на прясно и замразено пилешко месо, „Млин-97” АД – специализиран в производство на брашно, хляб и солети, „Винтрейд” ООД – производство на вина и ракии и др.

В сектор „Машиностроене” най-голямото предприятие е „Дружба” АД, произвеждащо бутала, болтове и сегменти за двигатели за вътрешно горене и алуминиеви отливки. Успешно развиват дейност „Мат” ООД предприятие за аварийни скоби за различни видове тръбопроводи и ТПК „Металик” - производител на ръчни инструменти, екипировка, алуминиеви и медни изделия.

Представители на леката промишленост са редица фирми от мебелното производство, шивашката промишленост, полиграфията и издателската дейност.

2.3.2. Услуги

Услугите формират най-големия дял в общинската икономика. Това са фирмите в областта на търговията, хотелиерството, ремонтните дейности, транспорта. С изключение на кризисната 2009 г., налице е ежегоден ръст на услугите. От представените данни (Таблица 10) е видно, че през 2007 г., размерът на нетните приходи от продажби, формиран от икономически дейности в областта на услугите е 639 млн. лева, което представлява 57.4 % от общия им размер. През 2009 г. техният относителен дял намалява на 46.3%, а през 2011 г. отново нараства до 52 %., като достига близо 683 млн. лева.

Таблица 10: Нетни приходи по икономически отрасли

/ хил.лева /

Година	Селско стопанство	Промисленост	Строителство	Услуги	Общо
2007	41 867	342 288	75 629	639 400	1 113 229
2008	48 661	372 214	82 755	534 945	1 052 561
2009	87 746	363 419	87 746	451 393	985 270
2010	54 597	388 431	39 746	591 000	1 061 954
2011	63 513	497 834	58 299	682 872	1 314 343

Източник: Национален статистически институт

Забележка: В секторите "Промисленост" и „Услуги“ не са включени данни за част от предприятията, за които информацията е конфиденциална.

Фигура 3: Нетни приходи по икономически отрасли през 2011 г. в община Разград

Търговията е една от основните икономически дейности в областта на услугите. Търговската мрежа в общината е добре развита. Наред с местните търговски вериги и магазини, на територията на гр. Разград функционират търговски обекти на най-големите чуждестранни търговски вериги в България - „Кауфланд“, „Билла“, „Т-маркет“, „Пени – маркет“, „Лидл“ и „Технополис“. През 2008 г. са открити представителните магазини на

„Пежо-България” и на фирма „Златекс” за селскостопанска техника. През 2011 г. е реконструиран и модернизирани Кооперативният пазар в града.

Новата структура на търговската мрежа в общината създаде условия за разнообразяване на предлагането, подобряване качеството на обслужване и спестяване на свободното време на потребителите.

Таблица 11: Търговски вериги в гр.Разград

Наименование на търговската верига	Дата на откриване на търговския обект	Размер на инвестициите /лева/	Заети лица /брой /
БИЛЛА-България	август / 2007	3 500 000	50
КАУФЛАНД	август / 2009	10 000 000	85
ПЕНИ-Маркет	февруари / 2010	200 000	12
Т-МАРКЕТ	март / 2011	6 000 000	30
ЛИДЛ-България	септември / 2011	4 000 000	15
ТЕХНОПОЛИС	октомври/ 2011	6 000 000	55
„ПЕЖО-България”	август/2008		15
„ЗЛАТЕКС”	октомври/ 2008		5

Забележка: Броят на заетите лица е към годината на откриване на обекта.

Хотелиерството и ресторантьорството е съществена част от сферата на услугите. Броят на местата и средствата за подслон в общината през последните години нараства. Открити са нови хотели в зоната за отдих „Пчелина”. Легловата база през 2009 г. се увеличава до 681 легла, но след 2010 г. и 2011 г. рязко намалява с близо 300 легла. Реализираните нощувки през годините на наблюдавания период са с променливи стойности, но с изключение на 2010 г. като цяло е налице тенденция за сериозно увеличение на техния брой. Положителна тенденция в края на периода е увеличеният брой на нощувките 29 640 през 2011 г., което е увеличение с 10 000 броя спрямо 2006 г.

Таблица 12: Средства за подслон в община Разград 2006-2010 г.

Години	Средства за подслон	Легла	Легла-денонощия	Реализирани нощувки		Пренощували лица		Приходи от нощувки - лева	
				Общо	в т.ч. от чужденци	Общо	в т.ч. чужденци	Общо	в т.ч. чужденци
2006	7	321	117 165	19 235	1 747	13 413	1 120	553 945	68 361
2007	7	364	121 689	21 621	2 553	15 515	1 506	727 343	115 166
2008	12	631	215 264	27 230	4 617	18 907	2 634	1 059 180	204 657
2009	15	681	216 209	20 149	3 773	-	-	-	-
2010	13	383	136 885	17 019	3 234	-	-	-	-
2011	14	399	133 333	29 640	4 483	27 696	4 483	-	-

Източник: Национален статистически институт

2.3.3. Туризъм

Развитието на туризма е приоритет в стратегическото планиране на общината. През 2004 г. е създаден Консултативен съвет по туризъм към Община Разград, приета е Програма за развитие на туризма. В Разград е изграден Център за туристическа информация, за чиято дейност е преструктуриран общински имот в центъра на града. Създадена е база от данни и разработен програмен продукт за дейността му. Изготвени са пакет промоционни материали на различни носители /печатни, VHS, DVD/. Издадени са рекламен видеофилм, пътеводители, дигитални, каталог и Интернет страница. Поддържа се активна информационна и рекламна политика – инфо турове, участие в туристически борси, регулярно участие в специализирани списания и каталози, изнесени рекламни презентации на културни събития в съседни градове – Варна, Русе, Шумен и др.

Въпреки потенциала за развитие на културен, еко и селски туризъм, Община Разград все още няма продаваеми цялостни туристически продукти, които да се интегрират в системата на българския културен туризъм. На територията на общината и региона съществуват благоприятни условия за развитие на туризма и превръщането му в значим икономически отрасъл за общината. Предпоставки за това са наличните културно-исторически и природни дадености на Разградския регион, мрежата от достъпни анимирани музейни обекти и етнографски комплекси, добре развитата база за спорт и екотуризм, както и близостта до морските курорти и старите столици на България.

Развитието на туризма като икономически отрасъл, който да осигурява доходи и заетост остава основен приоритет през следващия период на общинско развитие. Следва да се предприемат конкретни стъпки за неговото изпълнение чрез инвестиционни и маркетингови проекти, разработвани в Община Разград. Целта е осигуряване на финансови средства в т. ч. и от европейските фондове, необходими както за реставриране и съхранение, така и за ефективно промотиране на наличните археологически и туристически обекти в общината и региона.

2.3.4. Селско стопанство

Селското стопанство е структуроопределящ отрасъл в икономиката на община Разград. Предпоставка за развитието на селското стопанство са добрите почвено-климатични условия, особено за производство на зърнени култури и слънчоглед.

В растениевъдството, преобладаващ дял от общата произведена продукция /72%/ имат зърнените култури. Благоприятен фактор за това са добрите природни и климатични условия, както и наличието на предприятия, свързани с преработка на продукцията, водещи сред които са “Амилум - България“ АД и “Млин 97” АД.

Според баланса на територията използваните земеделски площи в община Разград към 2013 г. са 433 216 дка. Най-голям е делът на нивите – 367 880 дка (84.9%), на ливадите и пасищата – 48 389 дка (11.16%), на трайните насаждения (вкл. лозя) - 16 977 дка (3.91%). Зърнените култури заемат около 62% от обработваемите площи, техническите - 17%, фуражните - 3% и други насаждения - 18%. От техническите култури най-разпространено е отглеждането на слънчоглед и рапица. Отглеждането на тютюн е предимно семеен бизнес, най-вече в големите села на общината - Дянково, Раковски, Ясеновец, но интересът към него през последните години трайно намалява.

Определящо значение от селскостопанските култури имат пшеницата, ечемикът, слънчогледът и царевицата. Обработваемите площи, заети с пшеница нарастват от 134 200 дка през 2008 г. на 151 900 дка през 2013 г., с ечемик съответно от 28 450 дка на 35 500 дка, с царевица от 36 320 дка през 2008 г. на 57 500 дка през 2013 г.

Таблица 13: Използвана земеделска площ по видове култури

/дка/

Видове култури	2008 – 2009	2009 – 2010	2010 - 2011	2011 – 2012	2012 - 2013
Пшеница	134 200	130 790	129 719	134 160	159 900
Ечемик	28 450	33 501	11 830	13 000	35 500
Царевица	36 320	25 281	46 576	57 500	57 500
Рапица	30 128	48 658	36 100	43 490	31 381
Люцерна	5 470	5 318	5 720		
Резене	3 040	1 183	3 040		
Слънчоглед	55 465	46 000	46 338	50 832	47 000
Тютюн	270	210	120		

Източник: Областна дирекция "Земеделие"

Добивите от пшеницата и ечемикът са по-високи от средните за страната. Те напълно покриват зърнения баланс по изхранване на населението. През последните години бавно се компенсира изоставането в растениевъдството, използвайки възможностите за субсидиране и финансиране по линия на ПРСР и Европейския фонд за развитие на селските райони.

Таблица 14: Произведена продукция

/тона/

Видове култури	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Пшеница	53 917	41 888	48 414	63 855
Ечемик	13 000	12 155	13 400	5 028
Царевица	20 010	21 065	9 404	9 792
Слънчоглед	12 929	13 311	13 570	14 219
Рапица	12 702	85 867	14 02	8 424
Тютюн	50	60	29	27

Отглеждането на зърнени и технически култури на територията на общината се извършва от няколко сравнително големи фирми, обработващи собствена и земя под аренда, земеделски кооперации и дребни производители.

Животновъдството е съсредоточено в частния сектор. Общият брой на отглежданите селскостопански животни през последните години се запазва относително постоянен. Преобладава отглеждането в личното стопанство на една до пет крави, 15-30 бр. овце майки, 5-15 свине майки.

Спрямо 2009 г. броят на говедата на територията на общината бележи незначителен ръст от 2 403 броя на 2 479 броя през 2013 г., но намалява с 22.5% броят на кравите за същия период, съответно от 2 048 на 1 588. Регистрирано е намаление на броя на отглежданите свине от 553 през 2009 г. на 440 през 2013 г. Броят на овцете варира през годините, но почти не се променя, като през 2013 г. е 7 327. Драматично с 26.9% се понижава броят на козите, които от 2 293 през 2009 г. достигат 1 677 броя. Спрямо 2003 г. най-голям е ръстът в увеличението на отглежданите птици, чийто брой през 2012 г. достига 953 944.

Развитието на птицевъдството се благоприятства от наличието на преработвателно предприятие с голям производствен капацитет. На територията на общината функционират 8 бр. мандри и една кланица за бяло месо, които привличат местна работна ръка и дават поминък на населението.

Таблица 15: Животновъдни ферми и животни на територията на община Разград.

Вид и брой на Животнов.ферми и животни	2009 г.	2010 г.	2011 г.	2012 г.	2013 г.
Говедовъдни стопанства	377	310	277	263	263
Говеда - общо	2 403	2 385	2 372	2 467	2 479
в т. ч : крави	2 048	1 950	1 637	1 588	1 588
Биволи	2	4	7	12	12
Овце - общо	7 327	6 720	6 318	7 254	7 254
Овцевъдни стопанства	1 361		832	905	905
Козевъдни стопанства	521	435	408	397	396
Кози - общо	2 293	2 050	1 852	1 688	1 677
Свиневъдни стопанства	43				
в т.ч. Промислени свинеферми	4	3	3	3	3
Свине - общо	553	300	280	440	440
Птицевъдни стопанства	1 436	1 520	1 839	1 813	1 813
В т.ч. промишлени птицеферми	5	4	4	4	4
Птици - общо	690 706	720 703	859 858	953 944	756 742
Регистрирани пчелини	35	205	243	236	238
Пчелни семейства - общо	1 300	7273	9 247	10 379	10 523
Зайци	1 435	1 900	2 680	2 850	2 850

През последните години е регистриран изключителен интерес към развитие на пчеларството и на рибовъдството. Регистрираните пчелини от 35 през 2009 г., нарастват на 238 броя през 2013 г., а отглежданите в тях пчелни семейства се увеличават от 1 300 бр. на 10 523 бр. Наблюдаваното нарастване на интереса към развитие на пчеларството е в резултат и на подпомагане на пчеларите по Националната програма за пчеларство.

Към 2012 г., община Разград е предоставила на концесия 5 язовира общинска собственост с предмет на дейност „Развитие на рибовъдството”.

Недоброто развитие на животновъдството на територията на общината, изразено в намаляване броя на личните стопанства, заети в сектора и общия брой на отглежданите животни, се дължи от една страна на неблагоприятни демографски фактори, свързани с намаляване на населението и неговото застаряване, което ограничава възможностите за отглеждане на животни и намаляването броя на едрия и дребен рогат добитък. От друга страна, силно влияние върху тези негативни процеси оказват влезлите в сила изисквания на Европейския съюз за отглеждане на животните и липсата на адекватна държавна политика за стимулиране развитието на сектора.

Трайните насаждения заемат 16 947 дка, в т.ч. лозя - 9 935 дка и съставляват 3.91 % от използваните земеделски земи. Общият брой на имотите с трайни насаждения е 10 308, като средната площ на имотите е малка - на лозовите насаждения е 1.1 дка, а на овощните насаждения – 4.3 дка. От регистрираните данни може да се направи извода, че през разглеждания период тази дейност все още няма сериозно стопанско значение и се развива предимно като поминък на дребните производители.

Заетите площи с овощни насаждения през периода 2008-2011 г. намаляват. Най-голям е размерът на засадените площи с вишни, които през 2008 г. са били 960 дка, а през 2011 г. са намалели на 262 дка. На второ място са кайсиевите насаждения – 747 дка, на трето място са сливовите и черешовите градини, съответно със 142 дка и 123 дка засадена площ.

Площите с лозови насаждения са с размер 9 935 дка и са разпределени в 8 682 малки по размер имоти. Съществуват няколко лозови масива с площ над 100 дка и 39 имота със средна площ от около 15 дка. Площите, заети с винени сортове намаляват от 795 дка през 2008 г. на 430 дка през 2011 г., а десертните сортове лозя запазват своя размер от 120 дка.

Таблица 16: Площи с трайни насаждения по видове

/дка/

Видове култури	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
Ябълки	20	20	20	-
Сливи	142	142	142	142
Череша	143	143	143	143
Вишни	960	960	960	262
Кайсии	747	747	747	747
Малини	20	20	20	-
Лозя - винени	795	795	795	430
Лозя - десертни	120	120	120	120

Източник: Областна дирекция "Земеделие"

Налице е инвеститорски интерес към създаване на градини с трайни насаждения. През 2012 г. чрез договор за аренда е предоставена 1 359,011 дка земеделска земя, общинска собственост, за създаване на масив с трайни насаждения. По отношение развитие на овощарството е възможно да се предприемат допълнителни инициативи, свързани с предоставяне на земи, общинска собственост при изгодни преференциални условия, стимулиращи инициативността на потенциалните предприемачи. Предстои организиране на процедури за предоставяне на имоти общинска собственост с предназначение за създаване и отглеждане на трайни насаждения за производство на дървесина с промишлена цел.

Зеленчукопроизводството е слабо развито, поради липса на поливни площи. То е основен поминък преди всичко в личните стопанства.

Анализът на състоянието на селското стопанство на територията на община Разград показва бавно компенсиране на изоставането през последните години чрез използване възможностите за субсидиране и финансиране по линия на ПРСР и Европейския фонд за развитие на селските райони. Развитието на отрасъла обаче е едностранно в посока главно на зърнопроизводството. Състоянието на животновъдство, зеленчукопроизводството, донякъде и овощарството е незадоволително от гледна точка на потенциала и традициите на населението. Развитието тези сектори до голяма степен е свързано със създаване на адекватна държавна политика за тяхното субсидиране. С предприемането на подобни и други мерки, ще се създадат стимулиращи условия за развитието и на тези сектори от земеделието на територията на община Разград.

2.3.5. Горско стопанство

Община Разград е собственик на 13 666 ха гори и земи от горския фонд. Общинските горски имоти са разположени в обхвата на община Разград, община Самуил и община Цар Калоян. Горският фонд само на територията на община Разград е с размер 12 495,8 ха, разпределен по следните видове собственост:

- Общинска – 11 584,5 ха;
- Държавна – 484,4 ха;
- Частна – 12,8 ха;
- Обществени организации – 5,3 ха.

Общинският горски фонд се стопанисва от общинско предприятие "Разградлес" с предмет на дейност - управление, ползване, възпроизводство и опазване на горите и земите, собственост на Община Разград.

Горските територии, собственост на Община Разград на територията на ДГС „Разград“ се разпределят по вид на земите и горите и по функционална принадлежност.

Таблица 17: Разпределение на общинския горски фонд по видове

Вид на земите и горите	Заета площ	%
Залесена	11668.5 ха	91.5%
Незалесена дървопроизводителна	470.0 ха	3.7%
Недървопроизводителна	618.5 ха	4.8%
Общо	12757.0 ха	100.0%

Средната възраст на горите, собственост на Община Разград е 44 год., средният запас – 149 куб.м/ха, общият среден годишен прираст – 41946 куб.м, а средният прираст на ха е 3.59 куб.м.

Възрастовата структура на гората по класове на възраст е неравномерна. Най-голяма площ заема IV клас на възраст (61-80 г.) – 30.0%, следват III клас на възраст (41-60 г.) – 26.8%, II клас на възраст (21-40 г.) – 20.9% и I клас на възраст (1-20 г.) – 20.3% от залесената площ. Останалите класове на възраст са много слабо представени.

Поддържането и възобновяването на горските масиви, изисква периодично извършване на различни видове сечи, възобновяване и залесяване на определените горски територии.

Данните посочени в Таблица 18 показват предвидените по лесоустройствен проект от 2001 г. възобновителни и отгледни сечи по площ и вид на сечта и действително изведените през периода.

Таблица 18: Разпределение на предвидените и изведените възобновителни и отгледни сечи
по площ/ ха

Вид на сечта	Предвидено по ЛУП	Изпълнено към 31.12.2011г.	% от ЛУП
А. Възобновителни сечи			
1) Гола	1095.0	761.4	69.5
в т.ч. високостъблени	7.1		
в т.ч. издънкови за превръщане	114.5	47.6	41
в т.ч. нискостъблени	833	637	76
в т.ч. тополови гори	90.2	60.9	67
а) на малки площи			
в т.ч. високостъблени			
в т.ч. издънкови за превръщане			
в т.ч. нискостъблени	50.2	15.9	32
в т.ч. тополови гори			
2) Краткосрочно постепенна	1060.7	1032.8	97.4
в т.ч. осеменителна фаза	236.3	160	68
в т.ч. осветителна фаза	684.5	786	115
в т.ч. окончателна фаза	139.9	79.2	57
3) Постепенно-котловинна	30.3	7.6	25
Всичко възобновителни сечи:	2186.0	1794.2	82.1
Б. Отгледни сечи			
1) Осветления			
а) осветление	198.1	30.3	15
б) осветление на културите	8.8	6.2	70
с) отглеждане на подраста			
2) Прочистки	550.1	155	28
3) Прореждания	619	660.7	106
4) Пробирки	1901.6	1424.5	75
5) Линейно селекционни			
6) Селекционни	193.3	162.8	84
Всичко отгледни сечи:	3470.9	2439.5	70.3
Санитарни сечи	150	44.1	29
Сечи за реконструкция	98.1	32.4	33
Общо от всички видове сечи:	5905.0	4310.2	73.0

Възобновителни сечи

- Краткосрочно-постепенна сеч се извежда в насаждения с равномерно възобновяване по цялата площ, като се сече на 2, 3 или 4 пъти, като възобновителния период е не повече от 20 г. Тя е предвидена да се изведе на обща площ от 1060.7ха.

Осеменителната фаза се извежда, за да се създадат благоприятни условия за поява на поници и развитие на подраст, в насаждения със склопеност до 0,7. Задължително се изсича подлеса и подтиснатите дървета.

Осветителната фаза е проектирана в насаждения, в които минимум 50% от площта са заети от подраст, като интензивността ѝ е до 50% от наличния запас.

Предвид много доброто възобновяване е проектирана и окончателна фаза, за която е необходимо минимум 75% наличен подраст. Тя е предвидена на 139.9 ха, а е извършена на 79.2 ха или 57 % от предвиденото по ЛУП.

- Постепенно–котловинна сеч се проектира в насаждения от светлолюбиви видове, като след първите две фази на сечта се отварят котли в местата с най-много подраст. Периода на възобновяване е не повече от 20г.
- Гола сеч се извежда, както в издънкови за превръщане, така и в нискостъблени и тополови насаждения.

Отгледни сечи

През периода отгледни сечи са изведени върху 2439.5 ха или 70% от предвидените 3470.9 ха. Причина за разликата в изпълнението по площ и запас е даденият превес в полза извеждането на сечи с по-голям материален добив (прореждания и пробирки), за сметка на сечите имащи по-малък такъв (прочистки).

Отгледните сечи са едно от най-важните лесовъдски мероприятия и въпреки обективните причини (липса на материален добив, недостатъчно финансиране и др.) цялостното изпълнението на тези мероприятия е наложително.

- Осветление се проектира в несклопени култури и насаждения с цел регулиране състава и произхода им. При извеждането му се отстраняват издънките на нежеланите видове, които възпрепятстват развитието и заглушават главния дървесен вид.
- Прочистки са предвидени в склопени култури и насаждения с обща площ 550.1 ха на възраст от 11 до 20 години включително.

- Прореждане се проектира в средновъзрастни насаждения и култури, в които дървостоя започва интензивно да нараства по височина и трябва да му се създадат необходимите за това условия. В някои от насажденията предвидени с цялата си площ за сеч, такава е изведена на част от площта им.
- Пробирки се проектират в насаждения и култури, в които дървостоя започва интензивно да нараства на дебелина и трябва да му се създадат необходимите за това условия.

Естествено възобновяване на горите

На естественото възобновяване в района на горите собственост на Община Разград се разчита във всички зрели насаждения, проектирани за постепенна и постепенно–котловинна сеч, независимо от стопанския клас. В следствие обилното плодonoсене през 1991 година, много добре протича семенното възобновяване в издънковите церови насаждения. Трябва да се отбележи че цера плодonoси обилно през всичките години и на практика се реализират многобройни поници, а в последствие и фиданки. Има затруднения при реализиране на церовите поници във фиданки. Но внимателното извеждане на възобновителните сечи, като се изчаква не само церовите, но и другите дъбови фиданки (летен дъб, благуи, зимен дъб, космат дъб) да достигнат височина приблизително поне 0.6 м те ще се реализират. Престаряването на част от издънковите насаждения, съхненето по цера, зимният дъб и благуи, налага извеждането, както възобновителни, така и санитарни сечи с високи интензивности и на големи територии.

Долният равнинно–хълмист и равнинен пояс е с изключително тежки лесорастителни условия особено през последните 40–50 години. Чести са продължителните засушавания през месеците август и септември, а понякога и в началото на месец октомври. Независимо от малката надморска височина 50–250 м.н.в, случват се и ранни есенни мразове, които особено тежко засягат в края на вегетацията точно пониците и неукрепналите фиданки и водят до масови измръзвания. При зимен сезон с трайно ниски (минусови) температури и липса на сняг или при снегонавявания, образуване на преспи и оголване на почвата, пониците и фиданките масово измръзват. Това налага защитата на възрастния дървостой и част от подлеса и храстите.

Липовите насаждения се възобновяват предимно чрез коренови издънки и процесът протича много добре.

В издънковите габърви насаждения възобновяването е затруднено поради голямата им пълнота, но габъра се възобновява семенно добре, при подходящи лесовъдски

мероприятия. Чрез възобновителни сечи и подпомагане на естественото възобновяване се реализира добър подраст, който осигуряват бързо нарастване на пониците.

Благуновите издънкови насаждения поради по-слабото им плодосил, се възобновяват значително по-трудно. Стопанисването се извършва чрез лесовъдски мероприятия – подходящи сечи, подпомагащи естественото му възобновяване.

Възобновяването на акациевите насаждения е издънково и протича нормално, ако не се допуска престаряване на насажденията.

Затруднено естествено възобновяване се наблюдава най-често край населените места, поради засиленото влияние на антропогенния фактор. В резултат на сечи, пожари, паша и залесяване с неподходящи дървесни видове (бял бор и черен бор), горската екосистема там е нарушена, което е довело до възникване на частични ерозионни процеси, влошаване на растежните условия и нормалния ход на естественото възобновяване.

Залесяване

Обемът на извършените залесявания за периода 2007-2013 г. е върху площ от 119.9 ха. По видове основно е извършеното залесяване след гола сеч на площ от 76.8 ха. Ново залесяване е извършено върху 28.3 ха, а реконструкция на горски масиви върху площ от 14.8 ха. По дървесни видове залесяването е с иглолистните дървесни видове – черен бор върху обща площ от 7,5 ха. От широколистните дървесни видове е извършено залесяване с акация, цер, дъб на площ 112.4 ха.

Таблица 19: Извършени залесявания и почвоподготовка

Година	Площ	Дърв. вид	Брой фиданки /хил. бр./	Ново залесяване	При реконструкция, /ха/	След гола сеч	Ръчни тераси /ха/	Орни пояси Тракторна тяга /ха/	Пълна оран Тракторна тяга /ха/
2007	22,8	цер, акация	164 000		10,0	12,8	9,3	5,0	8,5
2008	36,7	акация, черен бор, план.ясен, трепетлика	113 325	20,3	4,8	11,6	2,0		34,7
2009	16,7	трепетлика цер,акация	64 657			16,7		3,0	13,7
2010	21,4	черен бор, акация,цер	153 000			21,4	2,8	13,6	5,0
2011	14,3	акация,летен дъб, среб.липа, черен бор	106 000			14,3		9,9	4,4
2012	17,1	акация, план.ясен	75 000	17,1					17,1
2013	8,4	цер, акация	65 000			8,4		4,6	3,8
Общо:	137,4		740 982	37,4	14,8	85,2	14,1	36,1	87,2

Разсадници, семенпроизводство, семенпроизводствени насаждения.

Общината не разполага със собствен разсадник. Необходимите за провежданите залесявания фиданки са набавяни от разсадниците ДГС и на съседни горски стопанства.

Добивът на семена се извършва в собствени семенни бази с обща площ 185.5 ха от които може да се събира широколистен посевен материал.

Опазване на гората. Лесозащитни мероприятия

През периода 2007-2012 г., са проведени редица мероприятия с цел подобряване здравословното състояние на гората. Изведени са санитарни сечи, а при извеждане на отгледните с предимство са изваждани сухите дървета. Продължителните летни засушавания и суровата зима са основните причини обуславящи отслабването на жизнените функции на дървесните видове. През ревизионния период повреди са установени на 7.8 % от залесената площ. Обобщените данни показват, че по-често боледуват смесените и чистите широколистни насаждения, а културите са по-устойчиви. От констатираните повреди по площ най-силно е засегнат цер – 53.1 %, следван от акацията – 19.3 % и благуна - 6.9 %. По видове повреди, най-голям дял имат суховършията – 6.9% от залесената площ на ОП „Разградлес” гр. Разград.

През ревизионния период не са извършвани лесозащитни мероприятия с изключение на изведените санитарни сечи.

Стопанска дейност

Добитата дървесина от общинските гори през периода 2007-2012 г. се реализира по 3 основни направления, средногодишно, както следва:

- Осигуряване на дърва за огрев за местното население – 52 %;
- Предоставяне безвъзмездно на дърва за огрев на общински структури и други социални групи от Община Разград, след Решение на Общински съвет гр. Разград – 4 %;
- За промишлени цели – 44 %.

Таблица 20: Разпределение на ползването на дървесина по направления

Година	Осигуряване на месното население		Дърва за огрев по Решение на Обс-Разград		За промишлеността	
	мярка	обем	мярка	обем	мярка	обем
2007	Пр.м³	24850	Пр.м³	2274	Пл. м³	21138
2008	Пр.м³	22350	Пр.м³	2039	Пл. м³	36049
2009	Пр.м³	25500	Пр.м³	1959	Пл. м³	13667
2010	Пр.м³	26385	Пр.м³	1925	Пл. м³	23274
2011	Пр.м³	24218	Пр.м³	1644	Пл. м³	24271
2012	Пр.м³	37763	Пр.м³	1830	Пл. м³	19904

От направеният анализ в областта на горското стопанство е видно, че за периода 2007-2013 година, след възстановяване собствеността върху прилежащите и горски територии и създаване на общинско предприятие с предмет на дейност стопанисване на общинския горски фонд, Община Разград придобива и ефективно управлява един сериозен материален ресурс, чрез който генерира приходи, осигурява заетост и реализира социална политика в интерес на общността. Ефективното стопанисване и управление на общинския горски фонд осигурява увеличаване на общинските горски територии, както и опазване на защитните функции на горите.

От друга страна, по-доброто стопанисване на общинските горски територии би било по-ефективно и с повече обществени ползи при подобряване на горската инфраструктура и изграждане на нови горски пътища. Необходимо е осигуряване на нова специализирана горска техника за добив и транспортиране на дървесина. Важен резерв в стопанската дейност, осъществявана в сектора е рационалното използване на дървесината за огрев, чрез предоставяне на други енергийни продукти от дървесина при наличие на съответно търсене от пазара.

Допълнителни мерки и изисквания за подобряване на резултатите от дейността в сектора са прилагането на възобновителни сечи с по-дълъг възобновителен период – постепенно-котловинна, неравномерно-постепенна, групово-постепенна, при бъдещи залесявания да се използват групови схеми и местни видове и произходи, както и при провеждане на лесовъдските мероприятия да не се нанасят механични повреди на индивидите.

Интензивното развитие на сектора изисква разработване на приложима Програма за трансформация на създадени по-рано култури от чужди за месторастенето видове, приложима Програма за контрол на инвазивните растителни видове. С нарастващо значение ще придобиват и дейности, популяризиращи значението и ползите от запазване на горите и съхраняване на обектите с културно-историческо наследство и биоразнообразието.

3. Техническа инфраструктура, свързаност и достъпност на територията на Община Разград

3.1. Инфраструктура

3.1.1. Пътна мрежа

Републиканската пътна мрежа на територията на община Разград се характеризира с ниска изграденост на пътища от висок клас. Няма изградени магистрали. През административния център на общината минава първокласният път Русе – Варна, който е

най-пряката стратегическа връзка между река Дунав и Черно море. Дължината на републиканската пътна мрежа в границите на община Разград, както следва:

- първокласен път 1-2 /Е 70/ - 27,3 км.;
- второкласен път II 49 - 18,7 км.;
- третокласни пътища - 74,5 км.

С Решение № 677 от 08 септември 2011 г. се прекласира част от общински път RAZ2117/(II-49, Разград – Киченица/ – ж.п гара Разград – Липник – Дянково/RAZ1113/) с дължина 0,894 км и част от общински път RAZ2110/(RAZ2117/ жп гара Разград – жп прелез Ясеновец /III-205/) с дължина 3,713 км в нов третокласен път III-4904 „(О.п. Разград-Кубрат) – жп гара Разград – (Разград-Дянково)” от км 0+000 до км 4+607 с обща дължина от 4,607 км /0,894+3,713/.

Участъците от републиканската пътна мрежа в чертите на гр. Разград, които се поддържат от Община Разград съгласно Закона за пътищата, са:

- участък с дължина 3,6 км от Път II-49”Търговище-Разград-Кубрат”;
- участък с дължина 0,7 км от Път III-204 „I-2 – Разград- Благоево-Попово“.

Състоянието на републиканската пътна мрежа на територията на общината е **задоволително**.

В последните години на територията на община Разград няма новоизградени пътища.

Рехабилитирани и реконструирани са участъци от второкласни и третокласни пътища със средства по Оперативни програми на територията на община Разград: извършена рехабилитация на път II-49 “Търговище – Разград – Кубрат – Тутракан” от км 50+246 до км 54+956 ; път III-205“Разград – Ясеновец – Исперих” от км 4+604 до км 11+185.

Общинската пътна мрежа на територията на община Разград /бивши четвъртокласни пътища/ е с обща дължина на пътищата 88.2 км., от които общинската пътна мрежа с асфалтово покритие е 69,64 км.

Местни пътища:

Местен път /III - 204, Разград - Благоево/ - за местността Пчелина – 5 км.

Местен път /II-49 Разград - Кубрат/ - за гарова промишлена зона – 2,3 км.

Около 25 % от общинската пътна мрежа е в лошо или сравнително недобро състояние. Останалата част от общинската пътна мрежа и местен път за м. Пчелина са в сравнително добро или много добро състояние. Извършена е рехабилитация на общински път RAZ 1113 /III-4902/ „Побит камък-Дянково-Разград”, финансирана с безвъзмездна финансова помощ по ОПРР. Ежегодно са извършвани ремонти на участъци от общинската

пътна мрежа с целеви средства.

3.1.2. Железопътна мрежа

Железопътното обслужване се осъществява от Български държавни железници. През община Разград преминава първата железопътна линия в България - Русе-Варна. Тя се намира на 5 км от централната градска част и в непосредствена близост до индустриалната зона на града. Железопътната линия дава възможност за удобен достъп до пазарите в цялата страна и чужбина. През административния център на общината минават първокласният път Русе – Варна и железопътна линия, които са най-пряката стратегическа връзка между река Дунав и Черно море.

3.1.3. Въздушен и воден транспорт.

На територията на община Разград няма изградени и сертифицирани летателни площадки. Най-близко разположеното международно летище е летище Варна, което е на отстояние 135 км. На територията на общината няма сертифицирани вертолетни площадки. Най-близко разположената летателна площадка съгласно Карта на сертифицираните летателни площадки (източник ГВА) е летателна площадка с. Бъзън, община Русе.

Най-близкото морско пристанище е във Варна на 136 км, а най-близкото международно речно пристанище и ГКПП са в Русе на 65 км от общинския център гр. Разград.

3.1.4. Свързаност и достъпност

Таблица 21:Разстояния от гр. Разград до общинските центрове на съседните общини

Община	Общински център	Разстояние от гр. Разград до общинския център	Транспортна инфраструктура между гр.Разград и съответния общински център
Завет	гр. Завет	32 км	Път 49, 4902
Исперих	гр. Исперих	31 км	Път 205
Самуил	с. Самуил	17 км	Път 49, Е70, 2005
Лозница	гр. Лозница	19 км	Път 49, общински път
Попово	гр. Попово	31 км	Път 204
Цар Калоян	гр. Цар Калоян	23 км	Път Е 70
Ветово	гр. Ветово	37 км	Път 204, Е 70, 2001, общински път
Кубрат	гр. Кубрат	33 км	Път 49, общински път

Схема на републиканските и общински пътища в община Разград

Осигурени са транспортни връзки до всички общини от областта, съседните области, София и някои от по-големите градове в страната - Варна, Бургас, Русе, Шумен, Пловдив, Габрово, Плевен, Велико Търново и др. Общинският и областен център град Разград е на 60 км от Русе и 130 км от Варна.

Територията на община Разград е равномерно населена, няма населени места, които са отдалечени или разположени в изолирани райони. Населените места в общината са разположени на сравнително еднакво разстояние спрямо общинския център. Всички

населени места имат връзка с общинския център, както и директна или индиректна връзка помежду си.

3.1.5. Улична мрежа, тротоари и места за паркиране

Общата дължина на уличната мрежа в населените места на Община Разград е **526,70 км.**, от които **125,00 км.** в гр. Разград. Изградеността на уличната мрежа е около 95 %, но физическото състояние на уличните настилки е незадоволително. В населените места на общината над 90 % от улиците са със силно амортизирана настилка, а в гр.Разград – около 70 %. По селата почти липсват улични тротоари, а в гр.Разград улиците са с обособени тротоари, но физическото състояние на около 70% от тях е незадоволително.

Увеличената степен на моторизация и намаляване пропускателната способност на уличната мрежа в централната част на града налагат изграждане на вътрешни обходни трасета и нови улични връзки.

Обходни пътища: През предходните години е изграден обходен път, свързващ Автогара Разград и жилищен комплекс „Орел“. Въпреки частично изпълнените мероприятия извеждането на тежкото и натоварено движение извън центъра на гр.Разград не е напълно завършено. Необходимо да се завърши пробива на ул. ”Дунав” и изгради ново мостово съоръжение към бул. ”Априлско въстание”, като по този начин ще се осигури завършването на вътрешния транспортен пръстен около централната градска част.

В гр. Разград са обособени открити паркинги с площ около **19 750 кв.м.**, но площите за открито паркиране са недостатъчни. Част от площите за паркиране са амортизирани. Липсват подземни паркинги поради липса на финансов ресурс, въпреки че има теренна възможност за такива. Не е решен въпроса с възможността за паркиране на тежки превозни средства в покрайнините на града.

Подлези: Съществуващите подлези по бул. „Априлско въстание” са в лошо състояние и практически неизползваеми.

Светофарни уредби: На кръстовищата на уличната мрежа са монтирани 16 светофарни уредби. От тях 8 транспортни с таймери, 6 пешеходни и 2 от тип „бягащ пешеходец”. Всички секции са светодиодни.

Видеонаблюдение: Има изградено на входно–изходните точки на гр. Разград. Системата позволява следене в реално време на трафика и архивиране на данните за период от 1 календарен месец. Системата позволява надграждане. Желателно е да се монтира видеонаблюдение на някои по-конфликтни кръстовища в града.

Достъпност: В голяма част от тротоарните настилки в централната градска част са оформени участъци /рампи/ за преминаване на инвалидни и детски колички. Няма

изградени тактилни ивици за незрящи.

3.2. Комуникации

В Община Разград телефонната плътност е над средната за областта – 30,13 тел.п./100 д. Всички населени места на общината са телефонизирани и са включени към националната съобщителна мрежа за автоматично избиране. В град Разград е въведена в експлоатация цифрова автоматична междуселищна телефона централа (ЦАМТЦ) и е осигурен цифров телефонен пренос до всички крайни автоматични телефонни централи в общината, с което степента на цифровизация на междуселищните съобщения е 100 %.

Операщите интернет доставчици предоставят относително бърз и надежден достъп на граждани и фирми от град Разград и околните села.

Територията на общината има покритие за ползване на мобилните оператори “Виваком”, „М-тел” и “Глобул” и техните дъщерни „БОБ”, „ФРОГ” и др. Територията на общината попада изцяло в обхвата на националната телевизия и на голям брой сателитни излъчватели. Има значителен брой доставчици на цифрова телевизия - Булсатком, Кейбълтел, Спектрумнет, Виваком, Нетуъркс, Близуу. Мобилните оператори и доставчици на цифрова телевизия предлагат и комбинирани услуги-интернет, телевизия, телефония.

Операщите интернет доставчици предоставят относително бърз и надежден достъп на граждани и фирми от град Разград и околните села.

Общинско Радио Разград разпространява кабелно радио в населените места на Община Разград.

Пощенските услуги на територията на Община Разград се осъществяват от “Български пощи“ ЕООД, клон Разград и спедиторски фирми “Еконт експрес“, “Спиди“ и др.

3.3. Енергийни системи

3.3.1. Електроенергийна мрежа

Електроенергийната мрежа покрива 99 % от територията на общината.

Електроенергийната система в общината е добре развита и оразмерена да поеме по-голямо натоварване.

Техническото състояние на използваните съоръжения е добро и отговаря на нормативните изисквания. Основни сред тях са:

- Подстанция 110/20 kV “Разград” с инсталирана трансформаторна мощност 80 MW;
- Подстанция “Абритус” с инсталирана трансформаторна мощност 50 MW;
- Подстанция 110/6 kV, собственост на “Амилум-България” АД, Разград;

- Подстанция 110/6 kV, собственост на “Балканфарма” АД, Разград;
- Тягова подстанция на БДЖ;
- Възлова подстанция “Лудогорие” 110 kV.

Потребителите на електроенергия се захранват чрез 350 бр. трафопоста собственост на “Енерго-Про” АД.

Разпределителните мрежи ниско напрежение в населените места са предимно въздушни, изградени преобладаващо с проводник АС. Разпределителните мрежи в гр. Разград са кабелни, а в по-крайните квартали въздушни. Тенденцията е замяна на неизолираните проводници с усукани изолирани тип AL/R.

За осигуряване на надеждно электроснабдяване при екстремални климатични условия е необходимо да се извърши оптимизация на електроразпределителната мрежа. Отделни райони на населените места се нуждаят от подмяна на мрежата за ниско напрежение (НН) с по-голямо сечение и изграждане на допълнителни трансформаторни постове за подобряване качеството на электроснабдяване на крайните потребители. Това постепенно се извършва от дружествата експлоатиращи съответните ел.съоръжения и мрежи.

3.3.2. Улично осветление

Във всички населени места на Община Разград има изградено улично осветление. Степента на изграденост е в рамките на 90%. През 2002 г. е извършена цялостна реконструкция на уличното осветление, с която се заменят осветителните тела с живачни лампи с енергоефективни. Използват се енергоспестяващи осветителни тела с компактна луминесцентна лампа и тела с натриева лампа високо налягане с приблизителна инсталирана мощност 140kW. В резултат на това се намалява разхода на ел. енергия с 3,5 пъти.

Оптимизирана е системата за управление на уличното осветление чрез монтиране на часовници със заложен календар в кметствата на общината и частично в гр. Разград.

Необходимо е да се завърши оптимизацията на системата за управление на уличното осветление в гр. Разград чрез въвеждане на енергоспестяващо светодиодно осветление и система за централизирано управление и мониторинг и да се подобри осветеността в някои квартали на града.

Обслужването на уличното осветление се извършва от Общината, като за целта е създадено звено към нея.

3.3.3. Енергийна ефективност в общинските сгради за обществено обслужване

Разходите за енергия заемат значителен дял от бюджета на общината. Това налага прилагането на нов подход, ориентиран към програмиране на дейностите по енергийна ефективност и въвеждането на енергоспестяващи системи за отопление, осветление и др. Във връзка с намаляване на енергийните разходи и вредните емисии, съгласно чл.19 от ЗЕЕ на задължително енергийно сертифициране подлежат всички сгради за обществено обслужване в експлоатация с РЗП над 500 кв.м., а от 9 юли 2015 г. - с разгъната застроена площ над 250 кв. м. Собствениците на сградите са длъжни да изпълнят мерките за повишаване на енергийната ефективност, предписани от обследването за енергийна ефективност, в тригодишен срок от датата на приемане на резултатите от обследването.

В по-голямата си част сградите общинска собственост са с възраст над 35 години. На много малка част от тях са правени обследвания за енергийна ефективност. Няма енергийни паспорти. В преобладаващата част от сградите до сега не са въведени мерки за енергийна ефективност. Енергийните разходи в сградите са високи.

Използването на алтернативни източници на енергия, включително използването на възобновяеми енергийни източници е сравнително слабо застъпено. Насочено е основно към оползотворяване на възможностите на слънчевата енергия чрез фотоволтаични електроцентрали.

3.4. Топлофикация

На територията на град Разград работи един топлоизточник ОЦ “Разград” в **Западна промишлена зона**. Дружеството „Топлофикация-Разград” разполага с когенерационна мощност от 3 МВт, която е пусната в експлоатация през 2009 г. Тя работи с природен газ и осигурява комбинирано производство на топлинна и електрическа енергия.

Относителният дял на топлофицираните жилища е 31%. С постепенното привеждане цената на топлоенергията към нейната себестойност голяма част от потребителите се отказват от тази услуга, което води до прекомерно увеличение на топлинните загуби. По този начин през последните години ползването на системата, която е предназначена да захранва голям брой абонати, става нерентабилно.

3.5. Газификация

Използването на природен газ като алтернативен източник на енергия има голямо значение за развитието на икономиката в Община Разград.

През 1997 г. бе създадено „Газоснабдяване Разград” АД, в което първоначално Община Разград беше акционер. До 2008 г. бяха газифицирани повечето социални обекти и значителен брой битови абонати.

През 2008 г. дружеството бе трансформирано в „Дунав-газ” ООД, а след създаването на региони с лицензионен режим на газификация, носител на тридесет и пет годишна лицензия за регион „Дунав” стана наследникът на газоснабдителното дружество - „Овергаз север” ЕАД със седалище в гр. Русе, който към момента е основен доставчик на услугата. Услугата включва инвестиция, проектиране, изграждане, експлоатация, ремонт на газоразпределителните мрежи и доставка на природен газ за промишления, обществено-административния, търговския и битовия сектор.

На територията на Общината има изградена 60 км. газопроводна и газоснабдителна мрежа. Газифицирани са 50 обекта от социалната сфера в областта на здравеопазването, образованието, културата, административното обслужване и спорта, като по този начин се смени горивната база на общинските обекти, отоплявани с локални котелни от течно гориво на гориво „природен газ”. Газифицирани са и 1378 абонати от битовия сектор в гр. Разград, 141 броя обекти от обществено-административния и търговския сектор, 11 обекта от промишления сектор. Програмата за газифициране на обществени и битови обекти продължава.

В резултат на използването на газ за бита и в промишлеността е намалено отделяните в околната среда вредни вещества в общината.

3.6. Водоснабдяване и канализация

Водоснабдяването на град Разград е осъществено основно през периода 1929 - 1985 г. Вътрешната водопроводна мрежа на гр. Разград е изградена напълно. Довеждащите водопроводи и вътрешната водопроводна мрежа (ВВМ) са изпълнени от етернитови, стоманени и поцинковани тръби, а през последните години се осъществяват частични реконструкции на водопроводи с полиетиленови тръби. В резултат към настоящия момент ВВМ е изпълнена основно от етернитови и стоманени тръби, а част от нея, изградена през последните години - от полиетиленови тръби с висока плътност. Извършените реконструкции на водопроводи са едва около 5% от общата дължина на разпределителна водопроводна мрежа. Голяма част от водопроводната мрежа е морално и физически остаряла и се нуждае от реконструкция за подмяна на водопроводните тръби.

Питейната вода за населените места на общината се осигурява от местни водоизточници, чийто дял е относително малък, и основно от водоснабдителна система “Дунав”. Основен доставчик на услугата е „Водоснабдяване-Дунав” ЕООД гр. Разград, а за селата Топчии и Просторно – „Водоснабдяване и канализация” ООД гр. Русе.

Гр. Разград и населените места на територията на общината се водоснабдяват от 5 водоснабдителни системи (ВС):

- ВС „Дунав” /подавана вода около 1 500 хил. куб.м. годишно/, с 6 бр. кладенци тип „Раней”; 5 бр. помпени станции с черпателни водоеми; 4 бр. облекчителни водоеми; напорен водоем с обем 40 000 м³; обща дължина на трасето от водоизточниците до гр. Разград – 65 569 м.;
- ВС ”Гецово” /подавана вода около 2 000 хил. куб.м годишно/;
- ВС ”Юрий Гагарин” /подавана вода около 700 хил. куб.м годишно/;
- ВС „Черковна” /подавана вода около 500 хил. куб.м. годишно/, като освен за част от гр. Разград ВС подава вода и за селата Черковна, Ясеновец, Недоклан, Стражец, Мортагоново, Радинград, Ушинци, Гарова промишлена зона;
- ВС „Водна централа” /подавана вода около 300 хил. куб.м. годишно/.

С цел намаляване на загубите на вода и оптимизиране на налягането във водопроводната мрежа, в гр.Разград са обособени 25 зони. Подаваната вода за гр.Разград общо е около 5 000 хил. куб.м. годишно.

Други водоизточници за питейно-битово водоснабдяване на територията на общината са:

- ТК "Ердуван Чакъров" и ТК „ЕС 1 ПС - Киченица - Побит Камък”;
- ШК “Пилко – Побит Камък”,
- 4 броя шахтови кладенци за питейно-битово водоснабдяване на „Биовет” АД;

През периода 2007-2011 г. в община Разград е извършена подмяна на водопроводи и сградни водопроводни отклонения. На фона на общата морална и физическа амортизация на водопроводната мрежа процентът на рехабилитациите е малък.

Таблица 22: Изградени и подменени водопроводи и сградни водопроводни отклонения /км./

Изградени/подменени водопроводи и сградни водопроводни отклонения на територията на община Разград	2007 г.	2008 г.	2009 г.	2010 г.	2011 г.
	4,653	2,318	2,166	3,093	3,723

Източник: „Водоснабдяване – Дунав” ЕООД – Разград

3.7. Мрежи и системи за отпадни води

3.7.1. Канализационна мрежа /КМ/ в гр. Разград.

На територията на общината съществува канализационна мрежа /КМ/ само в гр. Разград.

Изграждането на канализационната мрежа (КМ) на гр.Разград е извършено основно пред периода от 1955 г. до 1990 г. Доизграждането на КМ след това е продължено главно

със средства на Общината. Към настоящия момент са изградени 93 % от нея. Отделни улици и райони с индивидуална застрояка не са присъединени към мрежата.

Канализационната мрежа е с обща дължина 55 431 м, от които 11 846 м колектори и 43 585 м канализационна мрежа.

Преобладаващият материал е бетонови тръби, а останалата част от нея е от напорни муфени тръби, монолитни стоманобетонови канали и от полиетиленови тръби, като диаметрите варират от ф 200 до ф 1 200 см, както следва:

Канализационните колектори (I, II, III, IV и довеждащ колектор) са изпълнени както следва: 2 442 м от бетонови тръби ф650÷825, 2878 м - от бетонови тръби ф1000÷1500, 1218 м - от напорни муфени тръби ф900÷1200, 5308 м – монолитни стоманобетонови канали 90/60÷240/170. Участък с дължина около 250 м от колектор I е с обратен наклон, което води до затлачване и запушване на колектора и до подприщване на включващите се в него канализационни клонове. Има изградени един дюкер и 15 бр. преливници, като не е изпълнен отливния канал на преливник 2 на колектор III (дължина около 470 м). Довеждащия колектор е монолитен стоманобетонов 160/110 и е с дължина 947 м.

Канализационната мрежа е изпълнена както следва: 36 921 м от бетонови тръби ф200÷800, 193 м - от напорни муфени тръби ф1000, 399 м – монолитни стоманобетонови канали 90/70÷120/80, 6072 м - от полиетиленови тръби ф300÷600.

За окончателно доизграждане на КМ на гр.Разград е необходимо строителство на нови 4 820 м канализации. Участъци с обща дължина около 2 530 м от вече изградената КМ се нуждаят от реконструкция, поради недостатъчен диаметър, обратен наклон, пропадане или инфилтрация.

Отпадните води постъпват в пречиствателна станция, която функционира от 1974 г. Пречистените отпадни води се заустват в р. Бели Лом.

3.7.2. Канализационна система в населените места на общината

В населените места с изключение на град Разград няма изградени канализационни мрежи за отпадни води.

Съгласно Директивата за водите и разпоредбите на Наредба № 6 от 2000 г. за емисионни норми за допустимо съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти, са определени срокове за изграждане на канализационни системи на населени места.

Това налага изграждане на селищни канализационни системи и селищни пречиствателни станции с биологично стъпало в 6 населени места на територията на общината от 2 000 до 10 000 ЕЖ., а именно: Дянково, Раковски, Ясеновец, Стражец, Гецово,

Мортогоново.

3.8. Пречистване на отпадните води

В гр. Разград функционират: градска пречиствателна станция за отпадни води (ГПСОВ), три пречиствателни станции за промишлени отпадни води (ПСПОВ) на “Амилум- България” АД, “Пилко-БС” ЕООД и “Биовет” АД, локални пречиствателни станции.

ГПСОВ е въведена в експлоатация през 1974 г., като е проектирана и изпълнена да пречиства отпадните води от населението и промишлеността на гр. Разград до степен съгласно изискванията за заустване в р. Бели Лом, която към момента на проектиране е била категоризирана като приемник **III** категория, и е в процес на **постепенно** разширение и реконструкция.

Приемник на третираните отпадни води е река Бели Лом – по действащото към момента законодателство водоприемник II-ра категория.

Преструктурирането на икономиката и потреблението и промяната в нормативната уредба, налагат изготвянето на нови проектни разработки за решаване на проблемите, свързани с пълната реконструкция и модернизация на съществуващата ПСОВ - Разград, достигане на емисионните ограничения за заустване на отпадни води във водоприемник „чувствителна зона” и постигане на изискванията на Директива 91/271/ЕЕС, относно пречистване на отпадъчните води в населените места.

3.8.1. Експлоатационно състояние, особености и текущи проблеми на пречиствателната станция

ПСОВ-Разград е разположена в западна промишлена зона на гр. Разград. Пречистените отпадъчни води се заустват в р. Бели Лом.

ПСОВ-Разград е проектирана и изградена в края на шестдесетте и началото на седемдесетте години и е в експлоатация от 1974 г.

Станцията е проектирана да пречиства отпадъчните води от населението и промишлеността на гр. Разград до степен съгласно изискванията за заустване в р. Бели Лом, която към момента на проектиране е била категоризирана като приемник III категория.

ПСОВ е изпълнена изцяло по първоначалния проект, като метантанковете никога не са изпълнявали функцията си и не е изградено газовото стопанство към тях.

Понастоящем в ПСОВ постъпват отпадъчните води от населението и почти цялата промишленост на град Разград (44 689 жители, 78 200 еквивалент жители). От направени анализи е установено, че постъпващото отпадъчно водно количество се разпределя както следва: 65% от население, 24% от промишленост и 11% от инфилтрация.

Основни проблеми свързани с експлоатацията на пречиствателната станция:

- липса на съоръжения за задържане на нефтопродукти, плаващи вещества;
- липса на технология за третиране на биогенните елементи;
- липса на съоръжения за стабилизиране и обезводняване на утайките;
- амортизирано оборудване - помпи за рециркулираща активна утайка, помпи за първична утайка, помпи за вода с високо съдържание на пясък, саваци и др.;
- амортизирани съоръжения – пясъкозадържатели, помпени станции, открити канали и др.;
- работното ел. захранване е нестабилно; липсва резервно ел. захранване;
- затруднено следене на работата на пречиствателната станция поради липса на съвременни прибори за измерване на водни количества и утайки, както и такива за пробовземане;
- липса на оборудване за обеззаразяване на пречистените отпадъчни води.

4. Социално-демографска характеристика

4.1. Население

В община Разград към 31.12.2012 г. живее 38.76 % от населението на областта и около 6.76 % от населението на Северен централен район.

Таблица 23: Население по постоянен адрес в община Разград за 2007 - 2012 г.

Община, населени места	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Община Разград	69 785	69 402	68 911	68 419	68 063	67 840
гр. Разград	45 317 64,9%	45 023 64,87%	44 640 64,77%	44 145 64,5%	43 776 64.32%	43 591 64.26%
Всичко в селата	24 468	24 379	24 271	24 274	24 287	24 249
Балкански	223	208	198	194	190	182
Благоево	577	580	575	570	566	563
Гецово	1 935	1 924	1 915	1 919	1913	1 891
Дряновец	787	775	770	763	774	775
Дянково	4 090	4 087	4 068	4 086	4 096	4 098
Киченица	1 090	1 097	1 091	1 093	1 096	1 086
Липник	730	725	718	711	705	698
Мортагоново	1 808	1 798	1 789	1 780	1 772	1 763
Недоклан	301	300	307	324	321	323
Осенец	870	868	846	854	856	853
Островче	61	60	59	59	61	55
Побит камък	259	253	236	223	224	220

Пороище	365	350	342	327	327	320
Просторно	156	152	152	152	152	147
Радинград	502	504	503	511	516	519
Раковски	3 778	3 767	3 776	3 783	3 759	3 758
Стражец	2 811	2 810	2 815	2 797	2 807	2 801
Топчии	502	495	488	489	488	504
Ушинци	180	178	179	193	212	211
Черковна	89	85	78	77	76	65
Ясеновец	3 354	3 363	3 366	3 369	3 376	3 417

Източник: Национална база данни „Население”

Фигура 4: Средногодишно население по местоживее

Източник: Национална база данни „Население”

Наблюдава се постепенно намаляване на населението, като спадът спрямо 2007 г. за общината е с 1 945 души, за гр. Разград е с 1 726 души, а за селата като цяло е с 219 души. В 3 населени места – Радинград, Ушинци и Ясеновец се наблюдава трайна тенденция към увеличение на населението, което ги отличава от общата тенденция към намаление на населението. Трайна тенденция е повече от половината от населението на Община Разград да живее в общинския център гр. Разград - в края на 2012 г. това е 64,26 % от населението на общината.

Таблица 24: Население на община Разград към 31.12. по пол

Година	Община Разград			Град Разград			Села		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
2007	69 785	33 496	36 289	45 317	21 434	23 883	24 468	12 185	12 283

2008	69 402	33 312	36 090	45 023	21 295	23 728	24 379	12 165	12 234
2009	68 911	33 077	35 834	44 640	20 980	23 660	24 271	12 086	12 185
2010	68 419	32 841	35 578	44 145	20 748	23 397	24 274	12 088	12 186
2011	68 063	32 844	35 219	43 776	20 820	22 956	24 287	12 024	12 263
2012	67 840	32 522	35 318	43 591	20 466	23 125	24 249	12 056	12 193

Източник: Национална база данни „Население“

Разпределението на населението на общината по пол е трайно като тенденция и не се различава от общата за страната – жените са повече от мъжете с около 2% в общината като цяло, с около 3% в гр. Разград и с около 0,3% в селата.

Фигура 5: Динамика на населението в община Разград 2007 - 2012 г.

Източник: Национална база данни „Население“

Естественят прираст на населението на община Разград остава отрицателен, като от 2009 г. бележи тенденция към задълбочаване, особено при жените. (Таблица 25)

Таблица 25: Естествен прираст на населението на община Разград 2007-2012 г. (брой)

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2007	482	244	238	793	427	366	-311	-183	-128
2008	490	255	235	702	360	342	-212	-105	-107
2009	584	292	292	759	413	346	-175	-121	-54
2010	488	232	256	722	387	335	-234	-155	-79
2011	436	211	225	719	369	350	-283	-158	-125

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст в Община Разград е трайно отрицателен, но с тенденция към намаляне и успокояване на процесите както на заселване, така и на изселване. (Таблица 26)

Таблица 26: Заселени, изселени и механичен прираст (брой)

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2007	914	387	527	1331	611	720	-417	-224	-193
2008	898	379	519	1070	468	602	-172	-89	-83
2009	817	363	454	1227	544	683	-410	-181	-229
2010	1 041	503	538	1 609	757	852	-568	-254	-314
2011	575	243	332	986	482	486	-393	-239	-154

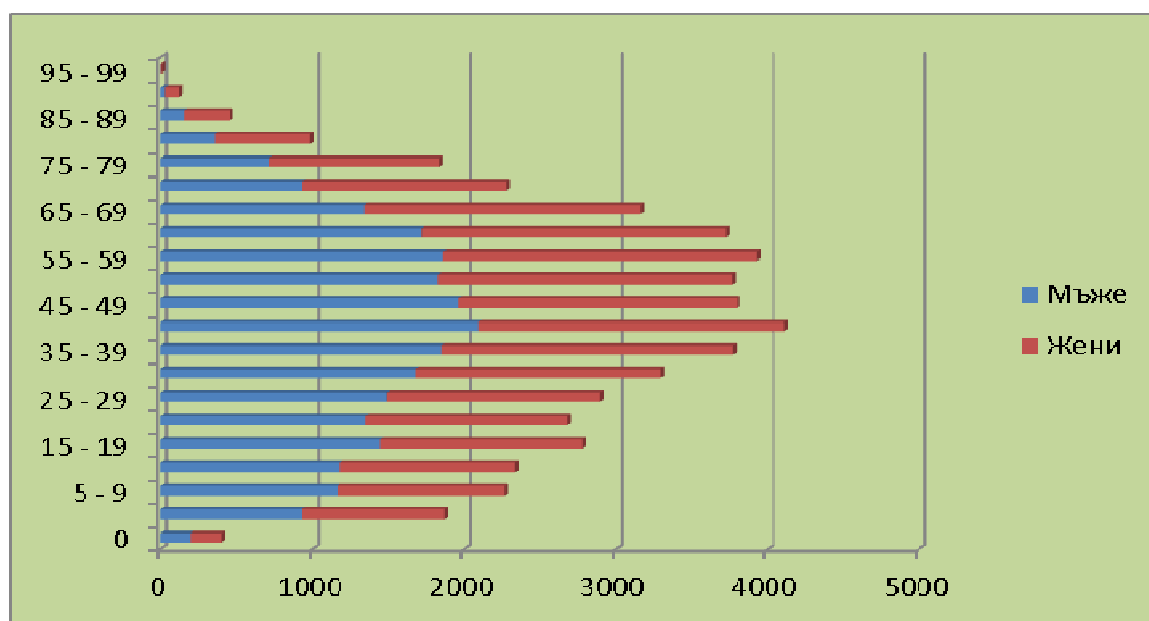
Източник: Национален статистически институт

Изводът, който се налага е, че община Разград не се различава от общата тенденция, отнасяща се, както за областта, района и за страната към намаление на населението.

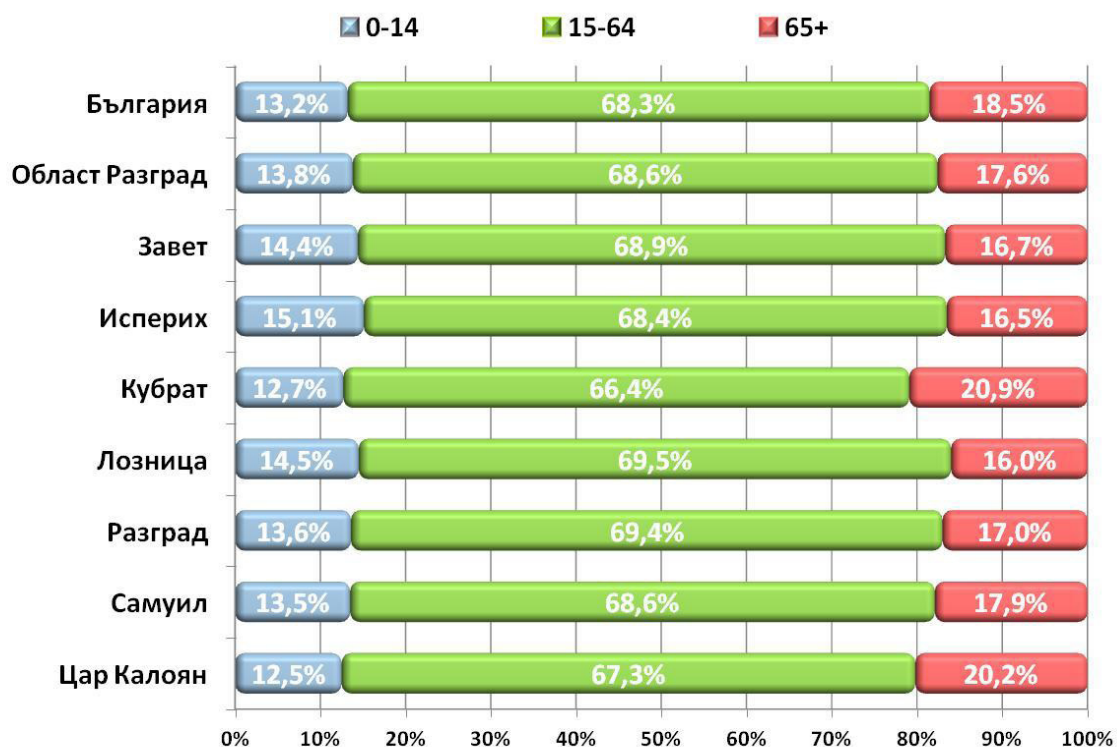
4.1.1. Възрастова структура на населението

Налице е продължаващ процес на демографско застаряване, който се изразява в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на дела на населението на 65 и повече години. Разпределението на населението на община Разград по възрастови групи е близко до това за област Разград и за страната. Към 2011 г. лицата под 15-годишна възраст в общината са 13,6 % от населението й. Представителите на възрастовата група 15-64 години са 69,4 %, а на 65 и повече години са 17,0 %. Няма съществени различия между възрастовата структура на населението по общини. С най-голям относителен дял на младото население (до 15-годишна възраст) е Община Исперих – 15,1 %, следвана от общините Лозница (14,5 %) и Завет (14,4 %). С най-неблагоприятна възрастова структура е населението в Община Кубрат, където 20,9 % от населението е над 64 години, следвана от Община Цар Калоян (20,2 %).

Фигура 6: Население на Община Разград към 31.12.2011 г. по пол и възраст

Фигура 7: Възрастова структура на населението към 1.02.2011 г.(%)

Източник: НСИ

Общият коефициент на възрастова зависимост в община Разград към 2011 г. е 45,2 %, т.е. на 100 лица във възрастовата група от 15 до 64 навършени години се падат малко повече от 45 лица под 15 и на 65 и повече години. Това съотношение за община Разград е по-благоприятно спрямо същото за област Разград и за страната, което е 46,5 %.

4.1.2. Население под, в и над трудоспособна възраст

Таблица 27: Население под, в и над трудоспособна възраст в Община Разград и в Област Разград

Година	Област/ Община	Общо			Под трудоспособна възраст			В трудоспособна възраст			Над трудоспособна възраст		
		Всичко	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2007	Област	136 062	66 164	69 898	22 017	11 357	10 660	85 468	44 609	40 859	28 577	10 198	18 379
	Община	55 689	26 586	29 103	8 553	4 376	4 177	36 258	18 394	17 864	10 878	3 816	7 062

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

2008	Област	134 485	65 347	69 138	21 415	11 049	10 366	84 739	44 037	40 702	28 331	10 261	18 070
	Община	55 305	26 392	28 913	8 376	4 305	4 071	36 059	18 216	17 843	10 870	3 871	6 999
2009	Област	132 740	64 399	68 341	20 762	10 758	10 004	83 933	43 405	40 528	28 045	10 236	17 809
	Община	54 720	26 090	28 630	8 196	4 225	3 971	35 706	17 970	17 736	10 818	3 895	6 923
2010	Област	130 238	63 107	67 131	20 059	10 365	9 694	82 006	42 503	39 503	28 173	10 239	17 934
	Община	53 918	25 681	28 237	8 042	4 115	3 927	34 928	17 643	17 285	10 948	3 923	7 025
2011	Област	125 190	61 360	63 830	18 710	9 656	9 054	77 856	41 273	36 583	28 624	10 431	18 193
	Община	51 095	24 638	26 457	7 468	3 813	3 655	32 275	16 733	15 542	11 352	4 092	7 260

Източник:НСИ

Тенденцията на застаряване на населението води до промени в неговата основна възрастова структура при разпределението му под, в и над трудоспособна възраст.

Към 2011 г. 63,2 % от населението на община Разград или 32 275 души, са в трудоспособна възраст, което е с 1 % повече спрямо същите данни за област Разград. Населението на община Разград в трудоспособна възраст съставлява 37,8 % от същото на област Разград.

Към 2011 г. населението на община Разград под трудоспособна възраст е 7 468 души - 14,6 % при 14,9 % за областта, а над трудоспособна възраст – 11 352 души (22,2 % при 22,9 % за областта).

През целия наблюдаван период в област Разград с най-висок относителен дял на населението в трудоспособна възраст, са общините Разград и Лозница, като данните за 2011

г. сочат, че с най-висок относителен дял на населението в трудоспособна възраст е община Лозница (63,4 %), следвана от община Разград (63,2 %).

Задълбоченият прочит на данните регистрира намаление на трудоспособното население в община Разград през 2011 г. в сравнение с 2007 г. – с два пункта (от 65,1 % на 63,2 %).

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира най-добре чрез коефициента на демографско заместване, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 г.) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 г.). Към 2011 г. общо за страната това отношение е 70, за област Разград то е 84, а за община Разград е 74 – т.е. всеки 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 74 млади хора, влизащи в трудоспособна възраст.

4.2. Безработица и пазар на труда

По коефициент на безработица, данните към 31.12.2010 и 2012 г. показват, че община Разград е с показатели под средните стойности за страната и за Северен централен район.

Таблица 28: Основни данни за коефициента на безработица в община Разград и съседни общини-областни центрове за 2010 и 2012 г.

Район, Област, Община	Коефициент на безработица	
	2010 г.	2012 г.
България	9.24	12.3
Северен централен	10.3	14.5
Област Разград	13.89	21.6
Община Разград	9.09	9.46
Община Русе	6.46	6.63
Община Силистра	9.46	12.88
Община Търговище	11.89	12.71
Община Шумен	5.61	6.86

По данни на ДБТ-Разград, регистрираните през 2012 г. безработни в община Разград, съставляват около 23,8 % от всички регистрирани безработни (9 418 души) в Разградска област.

Фигура 8: Динамика на безработицата в община Разград по брой регистрирани лица

Източник: Дирекция „Бюро по труда” – Разград

Фигура 9: Динамика на безработицата в община Разград по брой регистрирани лица и по пол

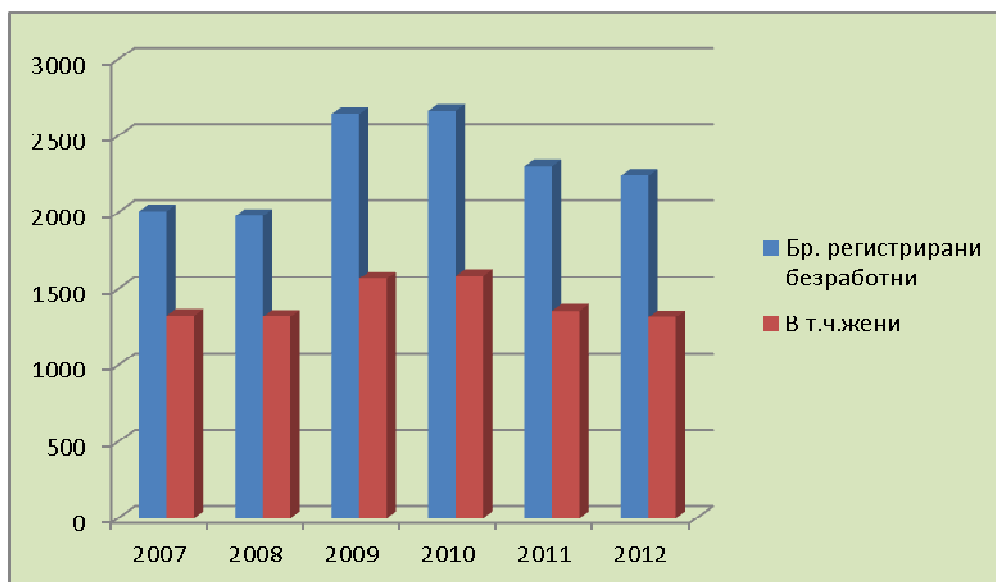

Таблица 29: Равнище на безработица в общините на област Разград

	2007 г. %	2008 г. %	2009 г. %	2010 г. %	2011 г. %	2012 г. %	2012 г. Абсолютна стойност
Област РАЗГРАД	12,4	10,7	11,67	13,9	18,0	18,2	9481
Община Разград	6,7	6,6	7,69	9,1	9,7	9,5	2241
Община Исперих	16,2	15,1	15,59	19,5	25,7	25,7	2341
Община Кубрат	14,6	11,1	15,5	14,4	22,7	22,2	1527
Община Завет	10,2	9,8	12,4	11,0	20,8	24,00	841
Община Лозница	18,6	15,2	14,95	18,7	28,9	28,1	1109
Община Самуил	30,6	21,4	23,37	27,5	35,8	36,2	871
Община Цар Калоян	12,4	10,8	12,56	15,3	18,6	21,0	551

Източник: Дирекция „Бюро по труда” - Разград

Като областен център, Община Разград запазва най-ниското равнище на безработица през целия наблюдаван период. Налице е съществено различие спрямо останалите общини в областта, като през 2011 г. е с близо два пъти по-ниско равнище на безработица спрямо средното за областта, както е и в началото на периода – 2007 г. Това е индикатор за водещите функции на областния център по отношение на социално-икономическото развитие на региона.

През анализирания период безработицата в община Разград бележи трайна тенденция на увеличение от 2007 г. до 2011 г., като през 2012 г. се забелязва лек спад. Най-ниско средногодишно равнище на безработица и най-малък брой регистрирани безработни е имало през 2008 г. – съответно 6,6% и 1977 души. Относителен дял на жените спрямо всички регистрирани безработни бележи тенденция към намаление с около 8,4 % - от 66 % през 2007 г. спада до 58,6 % през 2012 г., но като абсолютни стойности запазва близки равнища през целия период, което е индикатор за увеличението на броя на безработните мъже.

Фигура 10: Динамика на средногодишното равнище на безработица в община Разград за 2007-2012

Източник: Дирекция „Бюро по труда” – Разград

Таблица 30: Безработица в община Разград по възрастови групи за 2007-2012 г.

Възрастови групи	2007	2008	2009	2010	2011	2012
- до 19 г.	33	28	34	25	21	17
- от 20 до 24 г.	97	91	131	144	143	128
- от 25 до 29 г.	167	127	188	194	186	187
- от 30 до 34 г.	175	179	278	246	216	218
- от 35 до 39 г.	168	181	297	248	240	238
- от 40 до 44 г.	183	199	265	311	244	237
- от 45 до 49 г.	271	226	329	334	252	227
- от 50 до 54 г.	349	374	435	423	355	328
- над 55 г.	563	572	688	740	643	661
Всичко	2006	1977	2645	2665	2300	2241

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Разград

По данни на ДБТ-Разград за 2012 г. най-голям относителен дял (около 44 %) имат безработните във възрастовата група над 50 години. Около 21 % от безработните са хора между 40 и 50 годишна възраст. Младите хора до 24 години съставляват едва 6,5% от регистрираните през 2012 г. безработни и през наблюдавания период запазват ниския си дял в общия брой на регистрираните безработни.

Фигура 11: Безработица в община Разград по възрастови групи за 2007-2012 г.

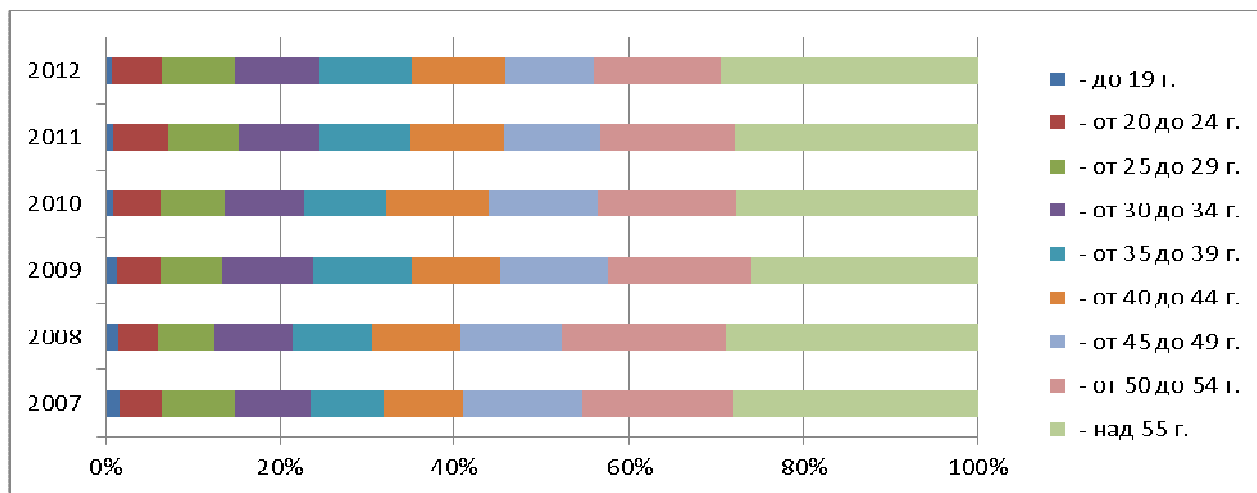
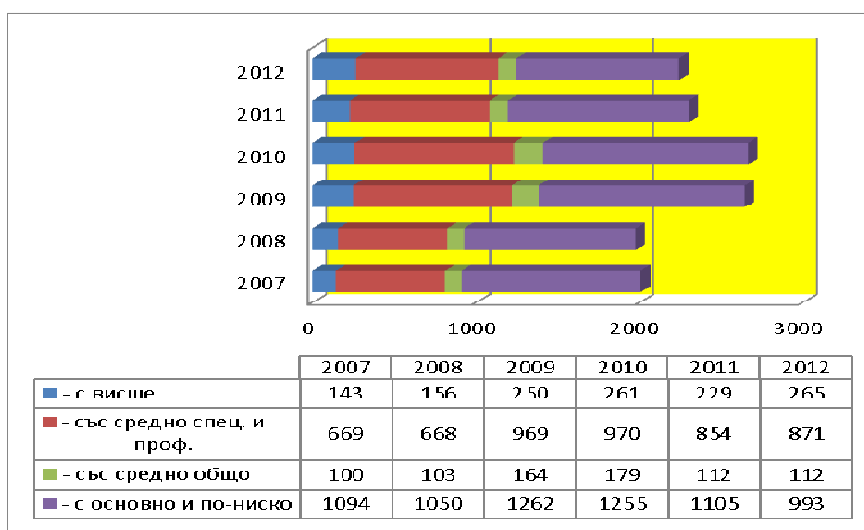

Таблица 31: Безработица в община Разград по образование за 2007-2012 г.

Образование	2007	2008	2009	2010	2011	2012
- с висше	143	156	250	261	229	265
- със средно спец. и проф.	669	668	969	970	854	871
- със средно общо	100	103	164	179	112	112
- с основно и по-ниско	1094	1050	1262	1255	1105	993
всичко	2006	1977	2645	2665	2300	2241

Източник: Дирекция „Бюро по труда“ – Разград

Фигура 12: Безработица в община Разград по образование за 2007-2012 г.

Най-голям е броят на безработните с основно и по-ниско образование – 44 % от всички регистрирани в бюро по труда през 2010 г.; следват ги лицата със средно специално и професионално образование – 39 %, с висше образование – 12 % и със средно общо образование – едва 5 %. Тази тенденция е валидна за целия период от 2007 до 2012 г.

За да се постигне по-стабилно снижаване на равнището на безработица в общината, е необходимо и се предприемат непрекъснати действия за запазване и увеличаване на заетостта, повишаване пригодността за заетост и интегриране на неравнопоставените групи на пазара на труда.

По данни на ДБТ-Разград за периода 2007-2012 г. 3475 безработни лица са включени в квалификационни курсове и обучение за предприемачество.

Таблица 32: Процент на безработни лица, участващи в активни мерки и програми на пазара на труда за периода 2007 – 2012 г.

Процент на безработни лица, участващи в активни мерки и програми на пазара на труда за периода 2007 – 2012 г.						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Община Разград	33,5	47,8	20,0	13,0	20,9	22,4
Община Исперих ¹	99,0	99,0	99,0	99,0	н.и.	н.и.
Община Кубрат ²	99	116	29	0	0	н.и.
Община Завет ³	59	54	11	0	0	н.и.
Община Лозница	29,6	46,0	39,4	12,6	н.и.	н.и.
Община Самуил					н.и.	н.и.
Община Цар Калоян	58,0	58,7	26,8	16,1	н.и.	н.и.

Източник: Дирекция „Бюро по труда” - Разград

¹ Данните за Община Исперих се отнасят и за Община Самуил.

² Безработни лица, завършили обучение за професионална квалификация

³ Безработни лица, завършили обучение за професионална квалификация

В община Разград през 2007 г. делът на безработните, участващи в активни мерки и програми на пазара на труда е 34 %, нараства на 48 % през 2008 г., и спада на 20 % през 2009 г. и на 13 % през 2010 г., когато се регистрира най-ниската стойност за периода – 13 %, след което отново бележи чувствителен ръст до 20,9 % през 2011 г. и 22,4 % през 2012 г.

През 2012 г. повече от половина регистрирани безработни са включени в заетост след преминалото обучение.

Фигура 13: Безработни лица, участващи в активни мерки и програми на пазара на труда в община Разград през 2007- 2012 г.

Таблица 33: Включени в заетост лица след преминалото обучение за професионална квалификация

Включени в заетост лица след преминалото обучение за професионална квалификация						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Община Разград	0	0	0	10	116	253
Община Исперих	0	0	0	0	0	0
Община Кубрат	0	0	0	0	121	201
Община Завет	0	0	0	0	21	138
Община Лозница	0	0	0	1	162	211
Община Самуил	0	0	0	0	0	0
Община Цар Калоян	0	0	0	25	68	150

Източник: Териториални бюра по труда

Прилагането на превантивни и активни мерки на пазара на труда трябва да обхване всички социални групи с особена подкрепа за най-рисковите групи - дълготрайно безработните, младежите без трудов опит или без образование и професия, безработните с ниско или без образование и без квалификация, хората с увреждания. Борбата с безработицата изисква широкообхватни мерки за взаимна подкрепа на икономическата, социалната политика и политиката по заетостта. Инструмент на тази политика са регионалните и местните програми за заетост, съобразени и с националните програми за заетост. От особено значение за ефективността и ефикасността на тези програми е

привличането на местните организации на работодателите при изготвянето и реализацията на проекти в областта на пазара на труда и използване потенциала на работодателските организации и местния бизнес за оказване на консултантски, образователни и други услуги, свързани с дейностите по заетостта.

4.3. Здравеопазване

Системата за здравно обслужване на населението от община Разград обхваща всички населени места на територията на общината и се осъществява чрез заведения за извънболнична и болнична помощ. Частичните реформи, извършени в системата на здравеопазването през последните години, се отразяват негативно върху качеството на здравното обслужване на населението. Затрудненията са свързани основно с недостиг на финансови средства, осигуряване на кадрова обезпеченост с общопрактикуващи лекари по селата и специалисти в извънболнична и болнична помощ.

Към 31.12.2012 г. се наблюдава тенденция за намаляване броя на регистрираните лечебни заведения за първична извънболнична медицинска помощ и дентална медицинска помощ, което създава условия за дисбаланс по отношение на тяхното разпределение в града и селата.

Таблица 34: Лечебни заведения за първична медицинска помощ 2010-2012 г.

Лечебни заведения за първична извънболнична медицинска помощ	Брой по здравна карта	2010 г.	2011 г.	2012 г.
Общопрактикуващи лекари	32	28	29	27
В т.ч. :				
в градовете	19	23	24	22
в селата	13	5	5	5
Лекари по дентална медицина	31	47	47	45
В т.ч.:				
в градовете	19	44	44	42
в селата	12	3	3	5

Източник: Община Разград, отдел „Здравеопазване”

Към 2011 г. осигуреността за 10 000 души от населението на община Разград е 34.05, от които 5.71 броя общопрактикуващи лекари, при средно за страната за същия период – 38.8, което показва неблагоприятно положение на община Разград по този показател. Налице е тенденция за трайно незаети селски практики, където много често обслужването на пациентите реално се осъществява от фелдшери или медицински сестри, което пряко се отразява на качеството на диагностично-лечебния процес. В такива населени места, поради

липса на ОПЛ, пациентите избират личен лекар от съседна или отдалечена лекарска практика, което лишава пациентите от своевременен достъп до специализирана медицинска помощ и евентуално болнично лечение. Забавеното насочване на пациентите към специалист води до увеличаване броя на болните с късно поставена диагноза и възникващи усложнения, късна хоспитализация и влошено качество на медицинската помощ въобще.

Специализираната извънболнична медицинска помощ в община Разград, към 31.12.2012 г., се осъществява от 71 лечебни заведения. Това са функциониращите в гр. Разград Диагностично-консултативен център, пет медицински центрове, групови и индивидуални практики за специализирана медицинска помощ, медико-диагностични и медико-технически лаборатории, един хоспис.

Чувствителното намаляване на индивидуалните практики за специализирана медицинска помощ от 70 на 49 се дължи на това, че същите са заличени от страна на РЗИ, поради това, че не са отчетели дейност в продължение на шест месеца. Броят на хосписите намалява поради завишаване на изискванията за тяхното функциониране.

Таблица 35: Специализирана извънболнична мед. помощ 2010-2012 г.

Специализирана извънболнична медицинска помощ	2010 г.	2011 г.	2012 г.
ДКЦ	1	1	1
МЦ	4	5	5
ГПСМП	1	1	1
ИПСМП	70	68	49
МДЛ	7	7	6
МТЛ	10	10	8
ХОСПИСИ	4	4	1
ОБЩО	97	96	71

Източник: Община Разград, отдел „Здравеопазване“

Болничната помощ се осъществява в МБАЛ „Св. Иван Рилски“, която покрива нуждата от специализирана и част от високо специализираната медицинска помощ в общината и в област Разград. В болницата са обособени три блока – Диагностично-консултативен, Стационарен блок с 18 самостоятелни отделения и административно-стопански блок. Многопрофилната болница за активно лечение в гр. Разград е единствена в областта, в която функционират следните клиники и отделения за диагностика и лечение:

ендокринология и болести на обмяната, нефрология, клинична хематология, клинична алергология, кожни и венерически болести, пневмология и фтизиатрия, психиатрия, хирургия, ортопедия и травматология, урология, неонатология, спешна медицина, диализно лечение, трансфузионна хематология. Средногодишният брой легла за болнична помощ през 2007 и 2008 г. са били 335, през 2010 г. - 374 броя, а през 2012 г. намаляват на 342 броя.

През периода 2007-2012 г. в МБАЛ „Св. Иван Рилски” са привлечени средства за инвестиции в размер на 6,203 млн. лева. С цел подобряване на енергийната ефективност е извършено саниране на Корпус №1 на стойност 2.525 млн. лева, за вътрешни ремонти и реновиране на 4 отделения са инвестирани средства в размер на 1.049 млн. лева. Доставен е многосрезен компютърен томограф и закупена медицинска апаратура и техника на обща стойност 2.628 млн. лева.

Поетапните ремонти, извършвани в съответствие с медицинските стандарти в болницата, перманентното обновяване на медицинската апаратура и задължителното подобряване на качеството на медицинското обслужване са важна част от Програмата за управление и устойчиво развитие на качеството на всички процеси в лечебното заведение, съгласно Международния стандарт ISO 9001:2008.

На територията на Общината функционира Център за спешна медицинска помощ с филиали в общините Исперих, Кубрат, Цар Калоян и Лозница. Към 2010 г. спешният медицински център разполага с 26 линейки и модерна медицинска апаратура. Към него работят 26 лекари, 69 души полумедицински персонал и 66 души друг персонал. Основен проблем се очертава липсата на необходимата квалификация при работещите в ЦСМП. Само 35 % от работещите в спешния център са със специалност, а само 1 лекар е със специалност „Спешна медицина”. Мотивацията за специализация е недостатъчна, поради това че на работещите в ЦСМП се предоставя възможност да специализират само спешна медицина и медицина на бедствените ситуации /МБС/. Това са неперспективни специалности за работа в доболнична помощ и не представляват интерес за персонала. Със създаването на приемно-спешните отделения към МБАЛ започва решаването някои от тези проблеми.

Проблем за жителите на общината е липсата на специализирано лечебно заведение за лечение на онкологични заболявания, което налага за получаване на лекарства да се пътува до Комплексен онкологичен център в град Русе. Към 17.06.2013 г. броят на регистрираните болни в КОЦ Русе е 1510. Най-често срещаните злокачествени новообразувания са: меланом и други злокачествени образувания на кожата – 362 болни; на женски полови органи – 285 болни; на млечна жлеза – 259 болни; на храносмилателни органи – 180 болни.

При анализиране на хоспитализираната заболяемост при МБАЛ „Св. Иван Рилски” АД Разград е регистрирано увеличаване с 524 броя на хоспитализираните болни от 14 888 през 2011 г. на 15 412 през 2012 г. Трайна е тенденцията за водещо място на болестите на дихателната система - 1921 болни и болестите на органите на кръвообращението - 1859 болни, следвани от болестите на храносмилателната система - 1361 болни и психичните разстройства - 1365 болни. Относителният дял на болестите по видове класове през последните години се запазва относително постоянен.

Наблюденията показват, че високата ползваемост на болничните услуги е в следствие преди всичко на социални и възрастови причини:

- нисък социален статус и здравна култура на голяма част от населението и невъзможност за заплащане на лечението в амбулаторната помощ;
- застаряващо население;
- нарастващ брой на населението от малцинствените групи;
- голям брой здравно неосигурени.

От друга страна въведените клинични пътеки като форма на финансиране на болничната помощ от НЗОК, значително променят структурата на хоспитализираната заболяемост. Това води до изкривяване на статистическата информация и затруднява качественият анализ на заболяемостта по причини за хоспитализация, както и прогнозирането на трайни тенденции в развитието на здравните потребности от болнична помощ. Обвързаността на случаите на хоспитализация с финансирането на лечебните заведения за болнична помощ от НЗОК е и основна причина за сериозният ръст в честотата на хоспитализациите.

Ниската осигуреност с медицински персонал е тенденция, която се запазва постоянна през годините. Осигуреността на регионалната здравна мрежа с квалифицирани човешки ресурси е една от най-ниските за страната (по данни на НЦЗИ). През 2012 г. в община Разград един лекар обслужва 525 броя население, при 254 за страната. Броят на обслужваното население от 1 дентален лекар през 2007 г. и 2012 г. се запазва, в резултат на относително непромененият брой на стоматолозите през наблюдавания период.

Таблица 36: Брой население на 1 лекар/1 дентален лекар

ГОДИНИ	Брой население на 1 лекар			Брой население на 1 дентален лекар		
	Община Разград	Област Разград	За страната	Община Разград	Област Разград	За страната
2007	375	420	274	1 517	1 944	1 188
2010	395	403	268	1 710	2 067	1 182
2012	525	387	254	1 507	1 939	1 086

Данните показват, че през последните пет години с 58 е намалял броя на лекарите в Общината. Най-голям е отливът на специалистите в болничната и извънболничната помощ, които за две години след 2010 г. намаляват от 138 на 102. Осезаема е липсата на специалисти - онколози, ревматолози, неврохирурзи, токсиколози, алерголози. Най-голяма е осигуреността с интернисти, следвани от хирурзи, педиатри, невролози и акушер-гинеколози. Броят на медицинските специалисти по здравни грижи също е нисък. Рязко спада общият брой на медицинските специалисти в община Разград, които от 498 броя през 2007 г. намаляват на 221 броя през 2012 г. От тях, медицинските сестри са 186 броя, 9 – фелдшери, 7 акушерки и 19 – лаборанти.

Таблица 37: Медицински кадри в община Разград към 31.12.

Община Разград	2007 г.	2008 г.	2010 г.	2012 г.
Лекари общо, в т.ч.:	232	227	213	174
Общопрактикуващи	29	28	28	27
Специалисти в болничната и извънболничната помощ	157	156	138	102
Медицински специалисти по здравни грижи	498	485	466	221

В общинска администрация Разград има изградена структура със специализиран отдел „Здравеопазване”, който извършва методическо ръководство и контрол на дейностите по здравното обслужване на учебните и детски заведения. След 2011 г. е възстановена и действа мрежа за медицинско обслужване с оборудвани здравни кабинети във всички общински училища и детски градини. В края на 2012 г., в структурата „Медицинско обслужване и здравен кабинет” работят 34 медицински специалисти, от които 1 лекар, 9 фелдшери и 24 медицински сестри, обслужващи общо 38 здравни кабинети.

4.4. Социални дейности и услуги

Социалните услуги са дейности, насочени към подкрепа на подпомаганите лица за водене на пълноценно съществуване и социално включване и се извършват, както в специализирани институции, така и в общността.

Община Разград разполага с изградена система от социални заведения и услуги, чрез които реализира социална политика, насочена към хора в неравностойно положение. Предлагащите социални услуги са в двете категории: институционални и в общността.

Специализирани институции - Дом за стари хора гр. Разград с капацитет 80 места, Дом за възрастни хора с деменция гр. Разград с капацитет 60 места, Дом за деца с умствена изостаналост с. Просторно с капацитет 40 места.

Резидентен тип услуги се извършват в два Центъра за настаняване от семеен тип гр. Разград с капацитет 2 x 10 места, разкрити през 2010 г. след закриване на Дом за деца лишени от родителска грижа с. Осенец и Защитено жилище с. Просторно, разкрито през 2011 г. с капацитет 6 места.

Таблица 38. Социални услуги, предоставяни в специализирани институции в община Разград

Година	Социални услуги, общо		Дом за стари хора		Дом за възрастни хора с деменция		Дом за деца лишени от родителска грижа		Дом за деца с умствена изостаналост	
	Брой	Места капацитет	Брой	Места капацитет	Брой	Места капацитет	Брой	Места капацитет	Брой	Места капацитет
2007	1	200	1	80	1	60	1	20	1	40
2008	1	200	1	80	1	60	1	20	1	40
2009	1	200	1	80	1	60	1	20	1	40
2010	1	180	1	80	1	60			1	40
2011	1	180	1	80	1	60			1	40
2012	1	180	1	80	1	60			1	40

Източник: Община Разград, отдел „Социални дейности”

През последните години община Разград натрупа значителен опит и реализира сериозен напредък в областта на социалното подпомагане и социалните дейности. За периода 2010 - 2012 г. положителна тенденция е разширяване спектъра на социалните услуги предоставяни в общността, които са важни за осъществяване на прехода от институционални грижи към услуги в естествена семейна среда. Изградената система от социални услуги функционира добре и обхваща хора от различни възрасти и социални групи. Добрата материална база е обезпечена с необходимите квалифицирани кадри.

Услугите в общността са представени от Домашен социален патронаж с капацитет 455 места, обслужващ гр. Разград и селата Балкански, Дряновец, Гецово, Осенец, Топчии и Пороище, Център за социална рехабилитация и интеграция „Емилиян” в гр. Разград с капацитет 45 места, Център за обществена подкрепа в гр. Разград с капацитет 45 места и Дневен център за възрастни хора с увреждания в гр. Разград с капацитет 25 места.

Таблица 39: Социални услуги, предоставяни в общността в община Разград

Година	Социални услуги, които се предоставят в общността - общо		Домашен социален патронаж		Център за рехабилитация и социална интеграция „Емилиян”		Център за обществен а подкрепа		Дневен център за деца към ДМСГД		Център за настаняване от семеен тип		Защитено жилище	
	Бр	Места капацитет	Бр	Места капацитет	Бр	Места капацитет	Бр	Места капацитет	Бр	Места капацитет	Бр	Места капацитет	Бр	Места капацитет
2007	3	510	1	455	1	35	-	-	1	20	-	-	-	-
2008	4	545	1	455	1	35	1	35	1	20	-	-	-	-
2009	4	545	1	455	1	35	1	35	1	20	-	-	-	-
2010	6	565	1	455	1	35	1	35	1	20	2	20	-	-
2011	7	591	1	455	1	45	1	45	1	20	2	20	1	6
2012	7	591	1	455	1	45	1	45	1	20	2	20	1	6

Източник: Община Разград, отдел „Социални дейности”

Добре е развита приемната грижа, като за периода 2007 - 2012 г. в приемни семейства са настанени 34 деца.

За периода 2008 - 2009 г. по проекти по Национална програма „Асистенти за хора с увреждания”, финансирана от Министерство на труда и социалната политика, съфинасирани от общинския бюджет, е предоставяна социалната услуга „Социален асистент”, а по Национална програма „Социални услуги за социално включване” - социалните услуги „Домашен помощник” и „Домашен социален патронаж”.

От 2009 г. до настоящият момент по проект „Обществена трапезария”, финансиран от МТСП, фонд ”Социална закрила” се предоставя социална услуга “Обществена трапезария” на 100 лица. Доставчик на услугата е Община Разград и неправителствена организация.

С цел осигуряване в общността на услуги с високо качество и отговарящи на индивидуалните нужди на рисковите групи, по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” за периода 2008 - 2011 г. Община Разград е предоставяла социалните услуги „Социален асистент” и „Домашен помощник”, а към настоящия момент предоставя услугата „Личен асистент”.

Освен община Разград, специализирани доставчици на социални услуги, лицензирани от Държавната агенция за закрила на детето са 3 юридически и физически лица за работа с деца. Значително по-голям е броят на лицензираните доставчици за възрастни. Почти всички лицензирани доставчици имат правото да предоставят няколко услуги. Броят и разнообразието на наличните лицензи дават основания да се смята, че съществуват

достатъчно възможности за развитието и предоставянето на социални услуги в общността за възрастни на територията на общината.

Ката цяло, потребностите от извършване на услуги в семейна среда далеч изпреварват възможностите за тяхното задоволяване чрез общинско финансиране. Поради тази причина, предоставянето на услугите „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“ се извършва единствено чрез осигуряване на финансови средства по програми и проекти. Предоставянето на услугите като дейност от защитен проект, обаче не осигурява необходимата устойчивост, което води до прекъсване на грижата или понижаване качество на услугите.

През наблюдавания период в община Разград са извършени задълбочени проучвания върху факторите, формиращи рисковите групи и потребностите от социални услуги. Анализирани са широк кръг социо-икономически проблеми, демографски тенденции, общото състояние на социалните услуги в община Разград като достъп, капацитет, човешки ресурси и качество на наличните услуги.

Обобщените изводи от анализа на събраните конкретни данни открояват различни групи фактори, оказващи влияние при формиране на рисковите групи от населението, нуждаещи се от различни форми на социална помощ:

- **Безработицата и ниските доходи**, в т.ч. на хора в пенсионна възраст, ограничават достъп до заетост, ниските доходи са основен проблем за осигуряване на нормален стандарт на живот, който рефлектира върху голям брой рискови групи.
- **Образованието е фактор** за социална интеграция и професионално развитие. Анализът на статическите данни и срещите със заинтересовани страни очертават хората с основно и по-ниско образование като рискова група с относително най-висок дял сред безработните.
- **Структурата и броят на членовете на семейството е рисков фактор** по отношение на многодетните и непълни семейства /с един родител/ с ниски доходи, при които разходите на член от домакинството са изключително ниски и недостатъчни за осигуряване на елементарни потребности.
- **Фактори свързани с увреждане или тежък здравословен проблем на член от семейството**. Липсата на подходящи алтернативи за заетост за хора с увреждания, поставя в неравностойно положение семействата им по отношение

на източниците на доходи, необходими за покриване на издръжката на техните домакинства.

- **Достъпа до здравни услуги** е от съществено значение при формиране на рисковите групи. Различните проблеми, с които се сблъскват хората с увреждания са свързани с липса на здравни пътеки, които покриват разходите за лечение; невъзможност за закупуване на медикаменти и консумативи за лечение, поради ниски доходи; съсредоточаване на квалифициран здравен персонал в общинския център и липса на такъв в малките населени места.
- **Отдалечеността на част от населените места** от общинския център и липсата на редовна транспортна връзка, са фактори които в много голяма степен затрудняват извършването на социални услуги и подпомагане на възрастните и самотно живеещи хора и хората с ниски и без всякакви доходи.

Анализът на социо-демографската и икономическа картина на община Разград и свързаните с нея фактори, извеждат типичните рискове за лица в неравностойно положение и очертават основните ключови рискови групи, нуждаещи се от социална закрила, както следва:

4.4.1. Деца, отглеждани извън семейството

1/ Деца, отглеждани извън биологичното семейство

На територията на община Разград има две специализирани институции за деца: Дом за медико-социални грижи за деца, гр. Разград и Дом за деца и младежи с умствена изостаналост с. Просторно. Към 31.12.2011 г. в тези домове са настанени общо 70 деца.

2/ Деца, изоставени на ниво родилен дом

През последните три години в община Разград по данни на ДСП, на ниво родилен дом са изоставени 34 деца. Решаването на проблемите и компенсиране на пропуските, изискват подобряване на ефективността на дейностите, свързани с превенцията на изоставянията - възпитателна дейност в училище, осигуряване на необходимите специалисти в общността, други.

3/ Деца, настанени в специализирани институции

Анализът на настанените в специализирани институции деца обособява две подгрупи на деца, изоставени на ниво родилен дом, чиито родители живеят извън общината и/или са с неизвестно местонахождение и деца, настанени в специализирани институции извън общината, които изискват планиране на допълнителни мерки:

Свързани групи в риск са:

- Непълнолетни майки;

- Непълнолетни и млади майки от ромски произход;
- Ранно отпаднали от системата на образование;
- Многодетни семейства;
- Непълни семейства;
- Семейства/домакинства, живеещи под прага на бедност.

4/ Деца, отглеждани в приемни семейства и при близки и роднини

На територията на общината добре е развита социалната услуга „Приемната грижа”. За периода 2008-2011 г. в приемни семейства са настанени 39 деца. През 2011 г. значително е намалял броят на децата настанени при близки и роднини – 9, за разлика от 2008 г., когато са били настанени 38 деца.

5/ Деца, настанени в интернатна форма на грижа

В община Разград функционира помощно училище с интернат, в което през 2010 г. са настанени и се обучават 54 деца, а през 2011 г. - 76 деца. В общата численост са включени 34 деца и младежи от ДДМУИ с. Просторно, които се обучават в изнесени паралелки.

4.4.2. Деца, отглеждани в семейството

1/ Деца, с увреждания, отглеждани в семейна среда

По данни на РЦЗ в община Разград към края на 2011 г. са регистрирани 270 деца с увреждания, като от тях 206 са с физически; 20 с множествени увреждания; 37 с умствена изостаналост и 7 с психични заболявания.

Свързани групи в риск са непълни и многодетни семейства.

2/ Деца, отглеждани в семейства в риск – многодетни и непълни семейства

По данни на Дирекция „Социално подпомагане” гр. Разград децата на самотни родители са 107, а децата в многодетни семейства са 29.

Свързани групи в риск са безработни, хора с основно и по-ниско образование.

3/ Деца, отпаднали и нередовно посещаващи училище

По данни на РИО на МОМН броят на отпадащите деца намалява през последните три години. През учебната 2009-2010 г. са били 96, а през 2010-2011 г. - 12.

Свързани групи в риск са семейства от етнически общности в неравностойно положение, семейства в бедност, многодетни семейства.

4/ Други деца в риск

Към тази рискова група се отнасят деца, жертви на насилие, деца с проблемно поведение, деца, получили полицейска закрила. По данни на отдел „Закрила на детето”,

децата жертви на насилие през 2010 г. са били 10, а през 2011 г. – 11. Децата, получили полицейска закрила, са по едно за 2010 г. и 2011 г.

Свързани групи в риск са непълни и дисфункционални семейства, многодетни семейства.

5/ Непълнолетни и млади родители и самотни майки

Самотните родители, отглеждащи деца през 2011 г. са 61, а многодетните семейства са 16. Увеличава се броят на раждания на майки под 18 г. - от 12 през 2010 г. на 15 през 2011 г.

4.4.3. Възрастни с увреждания

Към 31.12.2011 г. /по данни на ТЕЛК, РДСП, сектори ХУСУ/ лицата с физически увреждания са 5 634, със сензорни увреждания - 350, лицата с множество увреждания са 1 378, с умствена изостаналост - 175, а с психични заболявания - 405. Към края на 2011 г. в специализирани институции са настанени 13 лица, а 57 лица с увреждания ползват социални услуги. Чакащите за настаняване в специализирана институция от общината са 13.

Свързани групи в риск:

- Непълни семейства на хора с увреждания;
- Многодетни семейства с партньор с увреждане;
- Семейства в бедност;
- Възрастни с увреждания, настанени в специализирани институции;
- Възрастни с увреждания, живеещи в отдалечени села.

4.4.4. Стари хора

1/ Стари хора, настанени в специализирани институции

През 2011 г. услуги в специализирани институции са ползвали 36 лица от общината. Чакащи за настаняване са 15, а настанените през годината са били 23.

2/ Стари хора ползващи социални услуги

През 2011 г. услуги в общността по различни програми и проекти са предоставяни на 156 лица, а чрез Домашен социален патронаж на 455 възрастни лица, част от които с увреждания.

3/ Пенсионери

Към 31.12.2011 г. /по данни на НОИИ/ общият брой на пенсионерите е 16 412, от тях пенсионери с пенсия за осигурителен стаж и възраст 10 370; с пенсии за инвалидност – 4 402; пенсионери с пенсии за инвалидност, ненавършили пенсионна възраст – 3 255 и пенсионери със социални пенсии 474.

4/ Уязвими хора и общности в неравностойно положение

Към тази група се числят безработни, които към края на 2011 г. са 2 160; хора с основно и по-ниско образование - 604 и семейства в бедност, които към 31.12.2010 г. са били 364.

4.4.5. Дефицити на услуги и мерки за социално включване

Социалните услуги, предоставяни на територията на община Разград могат да се обособят в следните три групи:

- социални услуги за деца и младежи;
- социални услуги за възрастни лица и стари хора;
- социални услуги за деца и лица с увреждания.

За всяка от групите социални услуги се предоставят както в специализираните социални домове и центрове, така и в общността за съответните рискови групи.

Разработените анализи и проучвания очертават дефицитите на услуги и мерки, по отношение на капацитет на социалните институции, видове дейности, достъп, човешки и материални ресурси, необходими за оптимално социално включване на уязвимите общности и групи от населението на общината:

- В община Разград функционират специализирани институции както за деца, така и за възрастни, което ще затрудни процеса на деинституционализация;
- На територията на община Разград се осъществяват резидентни услуги като алтернатива на специализираните институции – Защитени жилища в с. Просторно и два Центъра за настаняване от семеен тип за деца в гр. Разград;
- Големият брой на настанени деца и младежи от други области в специализирани институции в областта би затруднило процеса на деинституционализация. Така например настанените деца в ДДМУИ, с. Просторно от Област Разград са само 10 (25 %), останалите 30 деца (75 %) са от други области на страната;
- Анализът на настаняванията в специализираните институции за деца показва, че въпреки намаляващия брой на настанявания, все още има случаи, при които децата се настаняват поради бедност на семейства. Съществуващият проблем би могъл да се реши, чрез развитие на услуги в общността за подкрепа на семейства в риск (деца с един родител, бедни семейства, млади майки);
- Наблюдава се определена тенденция към намаляване броя на настаняванията на деца в СИ в община Разград. Всичко това показва ясна нагласа към

деинституционализация на грижите за децата и готовност да се пристъпи към трансформиране и поетапно закриване на СИ за деца;

- Недостатъчни са услугите, свързани с оказване подкрепа на родители и деца (училище за родители, информиране на децата за техните права и отговорности, услуги за свободното време на деца);
- Липсва услугата от резидентен тип „Кризисен център” при случаи на нужда за спешно настаняване на деца или възрастни в риск;
- За резултат на застаряването на населението и миграцията на младите хора, нараства броя на самотно живеещите възрастни хора в малките населени места. Голям е броят на чакащите за настаняване в домовете за стари хора;
- Все още няма достатъчно алтернативни на институциите социални услуги за възрастни хора и за хора с увреждания;
- Най-развитата социална услуга в общността за стари хора „Домашният социален патронаж” е с потенциал да разшири обхвата на дейностите при осигуряване на възможностите за допълнително финансиране. Намаляването размера на таксите ще увеличи броя на хората, ползващи услугата;
- Възможности за разширяване на „Социалните услуги в общността за възрастни хора” ще позволи намаляване броя на настаняванията в домове за възрастни. Трябва да се търсят възможности за разширяване на услугите „Домашен помощник”, „Социален асистент” и „Личен асистент”. Децентрализацията на този вид услуги и развиване капацитета на Общината в това направление е от важно значение за тяхното подобряване;
- Персоналът, извършващ определен вид социални услуги се нуждае от системна подкрепа и перманентни обучения за директна работа с клиенти. В малките населени места липсва, или не е достатъчен квалифицирания персонал за извършване на съответните социални услуги.
- Читалища и пенсионерски клубове във всички населени места на общината изпълняват много социални функции, близки до услугата Дневен център за възрастни хора;
- Слабо е участието на неправителствения сектор при разработване и прилагане на местни политики, както и при включването им в доставянето на социални услуги.

Планирането на социалните услуги в община Разград е в синхрон с националните, регионалните и областни приоритети за развитие на социалната политика и се извършва с

активното участие на всички заинтересовани страни. Комплексният модел за планиране, разработване и осигуряване на социални услуги на общинско равнище позволява изграждането на по-ефективна система за предоставяне на социални услуги и целесъобразно използване на средствата, предоставени от структурните фондове на Европейския съюз, като по този начин се гарантира изграждането на една по-ефективна и ефикасна система за предоставяне на социални услуги и използване на структурните фондове на Европейския съюз. Постигането на качествена промяна в социалната среда и достигане на оптимално равнище на социалните услуги, изисква развитието на социалните услуги да бъде в съответствие с идентифицираните потребности на рисковите групи.

Основните приоритетни направления за следващ програмен период 2014-2020 г. са свързани както с разширяване съдържанието на социалните услуги, така и с начина на функциониране и изпълнение на услугите и мерките за социално включване.

Приоритетни направления, отнасящи се до съдържанието на социалните услуги:

- **Превенция за деца и семейства в риск и деинституционализация на грижите за деца**

Това са широк кръг от услуги в общността за деца и семейства в риск, насочени към превенция на рисковите фактори за развитието на децата и уязвимостта на семействата. Деинституционализацията на грижите за деца се очаква да донесе коренна промяна в този вид социални услуги в общината, чрез развитието на широка мрежа от услуги с цел подкрепа на семействата в риск чрез грижа за децата и превенция на изоставянето, както и извеждане на децата от специализираните институции.

- **Развитие на социални услуги в общността на уязвими групи и лица в неравностойно положение**

Този вид услуги ще допринесе за създаването на добър модел на грижи за хора в неравностойно социално положение, осигурявайки достъп до качествени социални услуги в общността, без нуждаещите се да напускат собствения си дом и общност, подобряване на достъпа до качествени здравни услуги и образование, както и интегриране на пазара на труда.

- **Грижа за старите хора за по-добър и достоен живот**

Създаване на условия за качествено предоставяне на грижи за старите хора, насочени към повишаване качеството на живот на хората от третата възраст, като се съблюдава принципът за независим живот в семейната среда или в близост до нея. Услугите, отличаващи се с домашна атмосфера, са съобразени с индивидуалните потребности, желания и условия на живот.

Приоритетни направления, отнасящи се до начина на функциониране на социалните услуги, отнасящи се към:

- **Развитие на човешките ресурси и изграждане на междуобщинско партньорство и междусекторно сътрудничество.**

Повишаване на качеството и ефективността на социалните услуги изисква изграждане на необходимия капацитет за управление на системата на общинско ниво. Осигуряването на необходимия квалифициран и обучен персонал и допълване на наличните ресурси чрез развитие на междуобщинско партньорство и активно междусекторно сътрудничество ще допринесе до повишаване ефективността на предлаганите социални услуги.

Характерът на проблемите на хората в риск изисква комплексна намеса, която може да се постигне само чрез взаимодействие между различните публични и социални сектори – социални услуги и подпомагане, образование, здравеопазване, заетост, инфраструктура и жилищна среда.

4.4.6. Приоритетни целеви групи, потребители на социалните услуги

Планираните дейности в областта на социалните услуги трябва да обхванат всички рискови групи, изведени при анализа на ситуацията в община Разград. Определянето на приоритетни целеви групи не изключва останалите рискови групи, но задава основния фокус на интервенцията през периода. Приоритетните целеви групи, към които са насочени социалните услуги и мерки за социално включване в община Разград, са:

- деца, отглеждани в специализирани институции;
- хора с увреждания;
- уязвими семейства с деца в риск;
- деца, необхванати, отпаднали и в риск от отпадане от училище;
- хора в риск от всички целеви групи, живеещи в изолирани малки населени места, без достъп до социални и др. услуги;
- стари хора, със специален фокус към самотно живеещите в селски райони.

4.5. Образование

4.5.1. Училищна мрежа

Образователната система на територията на община Разград обхваща 22 учебни заведения, от които 15 са общински и 7 - държавни. Единадесет са основните училища, пет от които са на територията на общинския център, а шест - в селата на общината. В Разград функционират 3 профилирани гимназии, съответно за чуждоезиково обучение, природо-

математическа гимназия и спортно училище, както и едно средно общообразователно училище.

Шест са професионалните гимназии с държавно финансиране, които подготвят специалисти със средно образование в областта на химическата промишленост и биотехнологиите, машиностроенето, информационните технологии, селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост, облекло и дизайн, транспорт и строителство, по икономически дисциплини.

Част от общинската образователна система са Междучилищен център по труд и техника, с добре оборудвани работилници и специализирани кабинети за провеждане на занятие по труд и техника за класовете от основните училища в гр. Разград и Общежитието за средношколци в гр. Разград с капацитет 500 места.

В гр. Разград са създадени условия за ангажиране на свободното време на децата и учениците от учебните и детски заведения. В общинските извънучилищни педагогически учреждения – Ученическа спортна школа „Р. Бухтев”, Център за работа с деца и Център за ученическо, техническо и научно творчество - се предлагат различни форми за обучение в областта на науката, изкуствата, спорта и гражданското образование.

На територията на общината функционират 24 целодневни детски градини, от които 10 в общинския център и 14 в селата от общината.

Таблица 40: Структура на учебните заведения в община Разград

Учебни и детски заведения по вид в община Разград					
15 общински училища			7 държавни училища		ЦДГ
11 основни училища	1 средно общообразователно училище	3 профилирани гимназии	6 професионални гимназии	1 специално училище	24 целодневни детски градини

В гр. Разград функционира филиал на Русенския университет „Ангел Кънчев”, който подготвя специалисти със степен „бакалавър” с професионална квалификация инженер. Във филиала се обучават студенти в три специалности – химични технологии, биотехнологии и технологии на храните.

Отрицателният демографски прираст, високата безработица, миграцията на цели семейства и техните деца от малките населени места в по-големите градове и емигриране в чужбина доведе до драстичното спадане на броя на децата и учениците в общината. През 2011/2012 г. учениците намаляват с 1584 спрямо 2007/2008 г., което е причина за намаляване броя на паралелките в училищата и закриване на учебни заведения.

Таблица 41: Учащи в община Разград по учебни години (брой), 2007-2011 г.

Общо					Начално образование (I - IV клас)					Прогимназиално образование (V-VIII клас)					Средно образование (IX-XIII клас)				
2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012
8456	8031	7282	7064	6872	2127	2040	1981	1947	1816	2229	1966	2134	2166	2061	3924	3753	3167	2951	2970

Източник: Община Разград, отдел „Образование”

Фигура 14: Брой учащи в община Разград по учебни години

Образователната политика в община Разград през наблюдавания период е съобразена с основните стратегически документи за развитие на образователната система: *Националната програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015 г.), Стратегията за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание в община Разград за периода 2007/2015 г. и Програмата за оптимизация на училищната мрежа в община Разград.*

С цел оптимизиране на публичните разходи за образование и създаване на по-добри условия за обучение на децата и учениците, в периода 2007-2009 г. се извърши реструктуриране на общинската образователна система. Закрити са пет общински основни училища: ОУ „Хр. Ботев” с. Дряновец, ОУ „Хр. Ботев” с. Благоево, ОУ „Хр. Ботев” с. Топчии, ОУ „Ив. Вазов” с. Гецово, ОУ „Н. Вапцаров” с. Мортагоново, а през 2009 г. е

възстановено Спортното училище в град Разград. Броят на училищата в община Разград през периода 2007 - 2012 г. намалява от 26 на 22 (Таблица 42).

Таблица 42: Училища в община Разград по учебни години

(брой)

Общо						Общообразователни училища					Специални училища					Професионални гимназии				
Учебна година	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012	2007 / 2008	2008 / 2009	2009 / 2010	2010 / 2011	2011/2012
Разград	14	15	15	15	15	8	9	9	9	9	-	-	-	-	-	6	6	6	6	6
Села	12	8	7	7	7	11	7	6	6	6	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-
Общо	26	23	22	22	22	19	16	15	15	15	1	1	1	1	1	6	6	6	6	6

Източник: Община Разград, отдел „Образование”

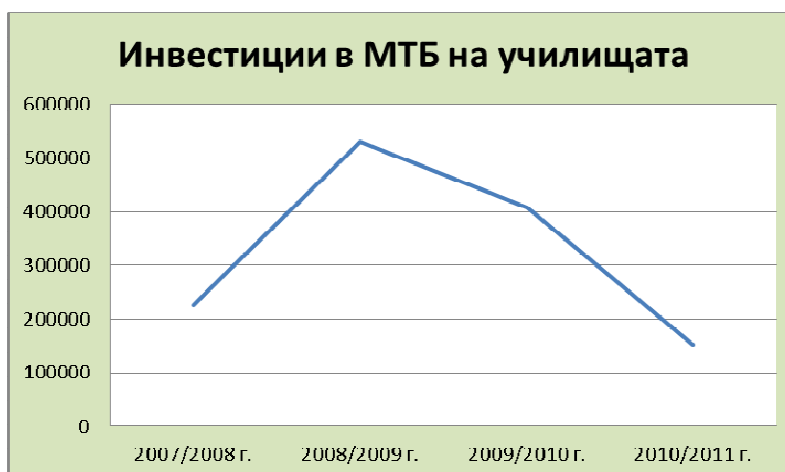
Закриването на училищата в малките населени места в общината позволява пренасочване на финансови средства за обновяване и осъвременяване на материално-техническата база на действащите училища. През последните години от анализирания период са извършени мащабни ремонтни дейности за реновиране и модернизирание на част от сградния фонд на училищата с цел обезпечаване на съвременни условия за провеждане на образователно-възпитателен процес. Извършени са подмяна на покривни изолации, на дограмата по външните фасади на голяма част от училищата, ремонти и подмяна на отоплителни инсталации.

Таблица 43: Размер на инвестициите за модернизация на материално-техническата база на учебните заведения в община Разград.

/лева/

2007/2008 г.	2008/2009 г.	2009/2010 г.	2010/2011 г.
225 146	529 167	407 344	152 640

Фигура 15: Инвестиции в материално-техническата база на училищата

Преоборудвани са голяма част от класните стаи с нови чинове, маси, столове, извършена е подмяна на черните дъски със съвременни бели дъски в повечето от училищата в общината.

Реновирането на сградния фонд на училищата и детските градини не е приключил процес. Един от най-мощните проекти в процес на изпълнение, финансиран със средства от оперативна програма „Регионално развитие”, е свързан с повишаване на енергийната ефективност на 7 от училищата в общината. Основните дейности по проекта са насочени към подобряване топлоизолацията на външните стени и покриви, на подовите настилки, подмяната на дървената дограма с PVC, ремонтване на водните и отоплителни инсталации, осветлението. Очакваните резултати ще допринесат за:

- намаляване разходите за отопление и осветление;
- подобряване на жизнената среда на 2300 ученици, на педагогическия и непедагогически персонал на училищата, намаляване рисковете за тяхното здраве и създаване на благоприятни условия за водене на ефективен учебен процес;
- опазване и подобряване качеството на околната среда.

Извършени са ремонтни дейности и са преоборудвани почти всички физкултурни салони и спортни площадки в училищата. Въпреки вложените инвестиции обаче, е необходимо привличането на допълнителни средства за осъвременяване и модернизиране на спортно-техническата база в училищата. Поради недостиг на финансови средства е невъзможно функционирането на единствения закрит плувен басейн в ОУ „Ив. С. Тургенев” в гр. Разград. От физкултурен салон се нуждае Гимназията с преподаване на чужди езици в гр. Разград.

През програмния период 2014-2020 г. е необходимо инвестициите да се насочат към подобряване на материалната база и сградния фонд на детските градини, както и на социално-битовите условия в учебните заведения, за привеждането им в съответствие със съвременните норми и изисквания.

През годините на наблюдавания период в училищата и в част от детските градини на територията на общината е въведена системата на делегираните бюджети, която създаде условия за децентрализация и финансова самостоятелност на учебните заведения. За подобряване качеството на образователните услуги, обаче, е необходимо да се усъвършенства механизма на контрол и управление, както и промяна в единните разходни стандарти за финансиране на образователно-възпитателния процес в училищата.

Таблица 44: Процеси по финансова децентрализация на учебните заведения

Година на въвеждане	Вид дейност
2008	Въведена система на делегирани бюджети в училищата
2010	Извънучилищните учебни звена /ЦУНТ, ЦРД, УСШ/ са определени за второстепенни разпоредители с бюджетни средства.
2011	Въведена система на делегирани бюджети в детските градини в град Разград.

Източник: Община Разград, отдел „Образование”

4.5.2. Отпадащи ученици

Ранното отпадане на деца и ученици от образователната система се дължи на няколко групи фактори - социално-икономически, образователни, етнокултурни:

Социално-икономическите причини обуславят лошото качество на живот, бедността на определени социални слоеве, което от своя страна поставя сериозни препятствия пред образованието на децата и младежите от тези групи. Повишаване нивата на безработицата и емиграцията през последните години, доведе до принудително откъсване на учениците от образователната система.

Образователните причини се свързват с езиковата некомпетентност и недоброто владение на български език на част от децата от етническите малцинства, както и от ниската мотивация и интерес на ромските деца да посещават училище.

Етнокултурните причини се обуславят от ранното встъпване в брак, изолирания живот в собствения етнос, ниското образователно равнище на семейството.

Отпадащи ученици се наблюдават и в трите образователни етапа – начален, прогимназиален и гимназиален.

В община Разград през 2010/2011 учебна година от образованието са отпаднали 32 ученика, приблизително толкова, колкото през предходната година - 32 и през първата година на наблюдавания период 2007/2008 – 30 ученика.

За привличане и задържане на учениците в училище през последните години от анализирания период се извършват редица дейности като превантивни мерки за отпадането. Част от тези мерки са осигуряване на безплатна топла закуска и безплатен транспорт до общинските училища за ученици до 16-годишна възраст, безплатни учебници за ученици от I до VII клас и учебни помагала за подготовителните групи в ЦДГ, целодневно обучение в средищните училища. Повишаване квалификацията на учителите от училищата в община Разград за придобиване на умения за работа в интеркултурна и мултиетническа среда е

друга мярка, целяща подобряване на резултатите при обучението и възпитанието на деца от етническите малцинства.

4.5.3. Предучилищна подготовка

Децата от община Разград са настанени в 24 целодневни детски градини, 10 от които са в гр. Разград и 14 в селата. Общият брой на децата, посещаващи детските градини, е намалял през 2011/2012 г. спрямо 2007/2008 г. със 104. Поради падналият под нормативния минимум брой на децата, е закрыта ЦДГ в с. Пороище през учебната 2007/2008 г. и 2 полудневни детски градини в селата Недоклан и Балкански през 2013 г. През 2007 г. е открита ЦДГ „Иглика” с. Осенец.

От 2003 г. с децата на 6-годишна възраст, а от 2010 г. и с децата на 5-годишна възраст се осъществява задължително обучение и подготовка преди постъпване в първи клас. Обучението е организирано в 19 групи към ЦДГ и 2 групи към основните училища.

Таблица 45: Брой деца в детските градини за периода 2006 – 2011 г.

2006/2007г.	2007/2008г.	2008/2009г.	2009/2010г.	2010/2011г.	2011/2012г.
2020	2060	2065	2043	1964	1916

Източник: Община Разград, отдел „Образование”

За децата от 3 до 7-годишна възраст са осигурени и допълнителни образователни услуги: народни и съвременни танци, детски компютри, бойни изкуства, модерен балет, детски баскетбол и минифутбол, школи по изобразително изкуство.

Подобрено е качеството на медицинското обслужване, необходимо за обезпечаване сигурността и здравето на децата и учениците. През 2011 г. са възстановени здравните кабинети във всички детски градини. Поддържат се медицински кабинети и във всички общински училища в гр. Разград.

4.5.4. Свободно време на подрастващите

Община Разград е една от малкото общини, в които са съхранени и успешно развиват дейност 3 извънучилищни педагогически учреждения. За свободното време на младите хора и изграждането им като личности функционират Ученическа спортна школа „Р. Бухтев”, Центъра за работа с деца и Центъра за ученическо, техническо и научно творчество.

Сред основните им приоритети са: потребностите на младите хора, намиране на алтернативни форми за осмисляне свободното им време, изграждане на ценностна система и стимулиране познавателните им интереси. Ежегодно учениците, участващи в различни кръжочни форми, показват високи постижения на общински, областни и национални и международни състезания и конкурси и представят достойн училищата и града ни. През

периода са създадени Градски мажоретен състав, клуб „Репортери”, клуб „Скаути” към ЦУНТ, възстановен е Ученическият духов оркестър към ЦРД.

4.5.5. Квалификация на учителите

Броят на педагогическия персонал в общинските училища намалява в резултат на намаляване броя на учениците. През 2009/2010 г. съотношението ученик/учител е 12.46 деца на 1 учител, а през 2011/2012 г. на 1 учител се падат 11.87 деца.

Таблица 46: Брой ученици, педагогически персонал и степен на образование

Учебна година	Брой ученици	Педагогически персонал	Средно образование	Спец/проф. бакалавър	Бакалавър	Магистър
2009/2010	5 025	403	2	28.5	67	305.5
2011/2012	4 679	394.6	4	25.6	75	290

Източник: Община Разград, отдел „Образование”

През последните години от периода расте броят на учителите, които повишават квалификацията си. Най-голям е броят на учителите с II и III професионално-квалификационна степен. Увеличава се и броят на учителите, придобили квалификация за преподаване по БДП /Безопасност на движението по пътищата/. Броят на учителите с II ПКС намалява, поради намаляване на общия педагогически персонал в общинската образователна система. Все още недостатъчен е броят на учителите по английски език, информационни и комуникационни технологии и психолозите.

Таблица 47: Професионално-квалификационна степен на учителите в общинските училища.

Година	Първа ПКС		Втора ПКС		Трета ПКС		Четвърта ПКС		Пета ПКС		ОБЩО	
	бр.учители	%	бр.учители	%	бр.учители	%	бр.учители	%	бр.учители	%	бр.учители	%
2009/10	5	1,2	112	27,8	14	3,5	11	2,7	26	6,5	168	41,7
2010/11	6	1,5	102,5	26,0	17	4,3	15	3,8	33	8,4	173,5	44,0

Източник: Община Разград, отдел „Образование”

Част от квалификационните форми на обучение са провежданите научно-практически конференции за споделяне и популяризиране на добри педагогически практики, дистанционните и изнесените обучения в гр. Разград на висши учебни заведения.

4.6. Култура

Обликът на културния живот в община Разград се определя от богатото културно-историческо наследство, наличието на професионални културни институти, народни читалища, както и от активната дейност на сдружения с идеална цел и творчески съюзи.

Културното наследство и съвременната култура притежават уникални качества и богатство, свързани със стари дългогодишни традиции, простиращи се назад във вековете. Повече от 135 години са изминали от организирането на първата читалня, с която е поставено началото на библиотечното дело в Разград. От същото време датира и историята на театралното дело. В средата на миналото столетие е създаден и първият симфоничен оркестър. Важен фактор за културния облик на района в годините има развитието на музейното дело, чието начало поставя акад. А. Явашов само 9 години след Освобождението.

На тази база, създадена по време на българското Възраждане, в годините се обособяват и развиват големи професионални културни институти – библиотека, исторически музей, филхармония, драматичен театър, ансамбъл за народни песни и танци.

В общината има около 300 недвижими археологически, архитектурни, художествени и исторически паметници на културата. Между тях са църква, Часовниковата кула, джамията „Ибрахим паша” (от XVII в.), чешми, обществени сгради, мемориални паметници и др. Тук е археологическият резерват „Абритус” с площ от 1 000 дка., паметник на културата от национално значение. Античният град е от римската епоха I – IV в./. Проучена е част от южния некропол с гробове от II – IV в., крепостна стена от III в., основи на жилища, сгради и др. Този комплекс е с голям потенциал за туризъм заедно със специализираните музеи „Димитър Ненов”, „Станка и Никола Икономови”, „Анание Явашов”, Музейната експозиция по етнография, обособена в отделен музей, който е елемент от възрожденския архитектурен комплекс „Вароша”. Този комплекс представлява 6 къщи от XIX век с просторни дворове, които също са атрактивно място за туризъм.

Художествена галерия „Проф. Илия Петров” издирва, откупува и съхранява образци на изобразителното изкуство. Притежава основен фонд от 2 063 творби. Организира редица изложби и арт базари, както и Международен пленер по живопис. Възстановена е дълго непровежданата Обща национална художествена изложба „Лудогорие”. Галерията е реконструирана и надстроена по проект по ОПРР.

Най-големият културен институт за библиотечно-информационно обслужване на населението в Разградска област е библиотека “Проф. Боян Пенев”. Библиотеката притежава универсален фонд с над 300 000 тома библиотечни документи. Създава база данни, с които участва в националната автоматизирана библиотечно-информационна система.

Културният живот в общината се определя и от дейността на няколко сценични професионални формации – Разградска филхармония “Проф. Димитър Ненов”, драматичен театър “Антон Страшимиров”, професионален Капански ансамбъл.

На територията на общината функционират 24 жизнени читалища, от които 3 са градски. Те поддържат редица форми на любителското творчество и организират много културни събития. Около 10 са независимите културни сдружения, които със своите инициативи допълват културната панорама на общината: „Бъдеще за България” организира детски конкурс за забавна песен и танц; музикално дружество „Железни струни” – хоров фестивал; клубовете по народни танци – регулярни надигравания; Клуба на дейците на културата – литературни и музикални вечери и т.н.

Анализът на културната дейност откроява нейните положителни страни, към които могат да се отнесат богатото културно-историческо наследство от недвижими и движими паметници на културата и в тази връзка добрата ресурсна база за развитие на културния туризъм.

Община Разград поддържа един от най-богатите културни календари в страната. Той включва редица регионални, местни, национални и международни събития. Ориентиран е към всички възрастови групи и различните вкусове – от камерни изяви и местни културни инициативи до мащабни няколкодневни фестивали. Културният календар е обезпечен информационно и е обвързан с нуждите на културния и събитиен туризъм. Независимо от ограничения финансов ресурс за неговото поддържане, няма отстъпление от качеството на културния продукт, което е традиционно високо.

Максимално добре е представена професионалната мрежа от институции за култура и изкуство. Значително е разширен културния обмен, налице са активни творчески контакти със съседните страни на Балканите. Доброто образование на населението и силните дългогодишни културни традиции са добра база за усвояване на творчески и изпълнителски умения.

Таблица 48: Значими културни събития и изяви в общината

Изяви	Периодичност
Фестивал на народните традиции и художествените занаяти. Панаир на киселото мляко	ежегодно
Музикални дни “Димитър Ненов”	на 2 г.
Национален конкурс за млади пианисти	на 2 г.
Национален конкурс за сюжетни и тематични танци “Децата на България танцуват”	на 2 г.
Национален литературен конкурс “Поетични хоризонти на българката”	на 5 г.
Международен пленер по живопис „Мистика и реалност”	ежегодно
Младежки симпозиум по скулптура „Среща в Разград”	ежегодно
Традиционен есенен панаир с културни празници	ежегодно
Ден на град Разград, 28 януари	ежегодно
Фестивал на културно-историческото наследство „Белите нощи	ежегодно

на Разград”	
Хоров фестивал „Гласовете на Кибела”	на 2 г.
Национален детски фестивал „Звезден път”	на 2 г.
Фестивал на изпятата поезия „Есенни бардове”	ежегодно
Страшимирови театрални вечери	ежегодно
Майски празници на културата	ежегодно
Фестивал на местната общност „Разград – градът е сцена	ежегодно

Източник: Община Разград, дирекция „Култура, спорт и туризъм”

Проблемите в областта на културата произтичат от недостига на финансови средства, както за поддръжка на многото паметници на културата и базите на културните институти, така и за тяхната издръжка и обезпечаването на богатия културен календар. Липсват достатъчно средства за мащабни разкопки в АР „Абритус”, за реставрация и консервация на проучените вече обекти. Общината съумява да привлече допълнителен ресурс по различни програми и проекти /близо 12 мил. лв. към момента/, но те не могат да решат всички проблеми, свързани със съхраняването на културно-историческото наследство. Спечелени, а част от тях и реализирани, са проектите: „Достъпна среда и адаптиране на концертната зала на Разградската филхармония” – АХУ, Изграждане на платформа за инвалиди, „Създаване на видеофилм на автентичен ритуал по заквасване на кисело мляко на етнографска група „Капанци” – МК, Програма за подкрепа на проекти в областта на любителското изкуство, „Разград – градът е сцена” – ОПРР, по схема за подкрепа и създаване на иновативни културни събития, „Абритус – мистика и реалност” – ОПРР, по схема „Подкрепа за развитие на природни, културни и туристически атракции, приоритетна ос 3: „Устойчиво развитие на туризма”. Започна реализирането на новия спечелен проект в партньорство с общините Исперих и Попово за създаване на туристическа дестинация „Исперих, Разград, Попово – път на древни култури и традиции” – ОПРР.

Ограничените възможности на бизнеса в общината не стимулират интереса му да инвестира в култура. Средните работни заплати на заетия персонал в културните институти са едни от най-ниските за страната.

4.7. Спорт и отдих

На територията на община Разград развиват дейността си 19 спортни клуба. Водещи сред тях са тези по футбол, борба, лека атлетика, баскетбол, колоездене, стрелба с лък и шахмат. С бързи темпове се развиват спортовете: бокс, тенис на маса, тенис, бадминтон, волейбол, ориентиране, културизъм, карате, конен спорт, вдигане на тежести и рали крос. Все по-голям интерес сред подрастващите предизвикват и спортовете: скейтбординг, бул, рафа и петанка. В Разград е изградена добра спортна материална база, позволяваща развитието на 20 вида спорт. Наличните спортни обекти включват 1 стадион, 4 затревени игрища, 2

многофункционални зали, 4 зали за индивидуални спортове, 8 тенис корта /единият с изкуствено покритие/, 6 басейна /единият закрит/, 1 хиподром, комплекс за стрелба с лък и две многофункционални спортни площадки с изкуствено покритие и осветление. През 2012 г. ПФК „Лудогорец 1945” осъществи мащабна инвестиция чрез изграждането на модерен спортен център "Лудогорец" за нуждите на спортно-състезателната дейност на представителния отбор на ПФК "Лудогорец 1945" и на детско-юношеската школа на клуба. Базата разполага със стадион с осветление – футболен терен с естествено покритие и лекоатлетическа писта с най-ново поколение настилка. Изграден е също спортен комплекс „Гнездо на орли” с три футболни игрища с изкуствено покритие и с осветление, от които две са с размери за футбол на малки врати. Комплексът има голяма зала за фитнес с изглед към тренировъчните игрища и специализирани помещения за масаж, сауна и физически възстановявания.

Таблица 49: Структура на спортната дейност в общината

Спортни клубове	19
Организации развиващи масов спорт	3
Ежегодно провеждани републикански състезания	10
Ежегодно провеждани общински масови прояви	15
Ежегодно провеждани туристически прояви	12
Ежегодно провеждани международни прояви	4

Източник: Община Разград, структурно звено „Спорт”

Градът разполага и с обекти за отдых, от които с особено значение са зоните за отдых в местността "Пчелина" и градския парк. До зоната за отдых и туризъм в местността "Пчелина" се стига по велоалея с дължина 6 км. Освен нея има изградени 14 специализирани маршрута с обща дължина над 46 км, осем пешеходни пътеки и две трасета за планинско колоездене и конен спорт. Изграден е специален маршрут за хора с двигателни увреждания. На един от двата язовира в м. "Пчелина" е обособена плажна ивица, която е максимално обезопасена през летните месеци. Двата язовира в местността са предпочитано място за почивка, водномоторни спортове, гребане и риболов.

В междублоковите пространства на седем квартала извън централната част на града през 2011 г., Община Разград изгради с европейско финансиране спортни площадки и съоръжения, включващи две мини футболни игрища с осветление, спортни площадки за стрийтбол и мини баскетбол, сектори за тенис на маса, тренажори за добра форма и жизненост, тренажори за двигателна активност за подрастващи и кътове за подвижни и забавни игри.

Благодарение на добрата материална база и опита на клубните спортни ръководства в Разград ежегодно се организират държавни турнири и състезания по колоездене, футбол,

волейбол, борба, баскетбол, стрелба с лък, ориентирание. Провеждат се международни турнири по борба, стрелба с лък и шахмат. За деня на Разград, 28 януари, по улиците на града се провежда масов зимен лекоатлетически крос «Освобождение», а в началото на лятото - традиционното преплуване на язовир «Пчелин-2» в местността «Пчелина».

5. Състояние на околната среда и рискове

5.1. Въздух

На територията на община Разград няма постоянно действащи пунктове за контрол на атмосферния въздух. През определени периоди, с различна продължителност, са направени измервания на параметрите на атмосферния въздух за оценка на качеството на атмосферния въздух. Проследени са концентрациите на отделните замърсители и динамиката на техните изменения.

Основните групи антропогенни дейности, имащи отношение към замърсяване на атмосферния въздух, са:

5.1.1. Промисленост

Град Разград е основно индустриализиран и в него са съсредоточени повечето производствени дейности за общината. Обособени са две промишлени зони – западна, разположена северозападно на централната градска част и източна (югоизточно) промишлени зони.

Наблюдава се тенденция за намаляване на емисиите от въглероден оксид, формирани от производствени процеси, в последните четири години има слаба редукция и при неметановите летливи органични съединения. Останалите вредни емисии, независимо от вариациите по години, остават почти с непроменени стойности до края на наблюдавания период.

Ясно е подчертана тенденцията към редукция на серните оксиди, формирани при производство на електро- и топлоенергия, което се обяснява с минимизиране използване на твърди горива и преминаване на природен газ.

5.1.2. Транспорт

За големите български градове е характерна лошо развита улична мрежа (проектирана за много по-ниска плътност на автомобилните потоци) с ниска пропускателна способност, която води до неблагоприятен от екологична гледна точка режим на движение: многократни принудителни спирания с последващи резки ускорения.

Влиянието на автотранспорта върху качеството на атмосферния въздух в община Разград има първостепенно значение, тъй като той е най-динамично развиващия се източник на емисии в атмосферния въздух.

Автомобилният транспорт замърсява атмосферния въздух с широка гама от химични съединения: азотни и въглеродни оксиди, прахови аерозоли, сажди (прахови емисии), серни оксиди, полициклични ароматни въглеводороди.

В процеса на горене в двигателите на моторните превозни средства (МПС) се формират също и устойчиви органични замърсители, като полихлорирани диоксини и фурани, полихлорирани бифенили.

Емисиите от МПС замърсяват приземния атмосферен слой в община Разград с азотен диоксид основно.

5.1.3. Битови източници

Битовите източници на замърсяване са главно отоплителните съоръжения/системи с ниска ефективност на горене. На територията на град Разград работи един топлоизточник с гориво природен газ, а относителният дял на топлофицираните жилища е 31 %. Потребителите в Разград, които използват природен газ за битови, промишлени и административни нужди, са 1400. Газифицираните домакинства са 1300.

Съгласно гореизложените данни близо 80 % от населението в община Разград използват твърди горива (дърва, въглища, брикети) за отопление през зимния период на годината, което определя високо ниво на замърсяване на въздуха основно с прахови частици.

5.1.4. Дена

Общата площ на тези площи е около 90 дка. Неконтролираното депониране на отпадъци върху тези площадки води до неорганизираните емисии на прах.

Емисиите на общ суспендиран прах е в зависимост от праховото съдържание на депонираните отпадъци и тяхната влажност. Емисионният фактор при прахови материали е от порядъка на 3,32 кг/т.

5.1.5. Пожари

Според наличните данни за пожарите в национален мащаб се опожаряват годишно средно около 25 000 дка гори и също толкова селскостопански площи. На територията на община Разград се допускат инцидентно пожари предимно в селскостопански площи.

За причините за замърсяване от източниците могат да се направят следните изводи:

- Основни източници на азотни оксиди са транспортът (пътен и друг) и ТЕЦ. През годината те емитират съответно 43% и 30% от общото количество, емитирано в страната от антропогенна дейност и природа;
- Делът на бита е 12% от общото количество неметановите летливи органични съединения, а на пътния транспорт - 10%;

- Селското стопанство емитира 62% от общото количество амоняк. Друг основен източник е третиране и депониране на отпадъци (28%);
- Пътният транспорт и бита са най-големите източници на въглероден оксид, емитирайки съответно 39% и 25%. Основна причина за нарасналото количество на емисиите от природата са възникналите през годината голям брой горски пожари;
- Битовото отопление е основен източник на ФПЧ10, емитирайки 64% от общото количество.

5.2. Води

Територията на община Разград е разположена в поречието на р. Русенски Лом и Дунавски Добруджански реки. Основна отводнителна артерия за югозападната част на общината е река Бели Лом, която протича през град Разград. Тя води началото си от неголеми приточета южно от гр. Разград. Те са с полупланински характер и изворите им са на височина от 300-400 м над морското равнище. На територията на общината реки с минимален до нулев средногодишен отток са река Без име, протичаща северно от с. Стражец до с. Киченица; река Чаирлек, която води началото си от с. Ясеновец, протича покрай с. Черковна и се влива в р. Царацар при с. Свещари, община Исперих; и река Топчийска – от с. Топчий до с. Каменово, община Кубрат. За последните две реки само горните течения са на територията на община Разград.

В землището на общината има няколко изкуствено създадени водоема, но поради неритмичните валежи и липсата на средства за почистването им, дъждовна вода не се задържа в тях. Тези водни площи благоприятстват развитието на поливно земеделие и пасищното животновъдство. Това са язовир "Пчелин I" и язовир "Пчелин II", намиращи се в землището на гр. Разград в местността "Пчелина", язовир "Осенец" – в землището на с. Осенец, язовир "Липник" – в землището на с. Липник; язовир "Балкански" – в землището на с. Балкански и няколко по-малки водоема.

Съгласно Плана за управление на Дунавски речен басейн повърхностни водни тела, категория „река“, попадат в т.нар. „уязвима зона“. „Уязвими зони“ са области с определена почвено-геоморфоложка характеристика в близост до водни обекти, при които земеделската дейност води до риск за замърсяване на водите с нитрати. Тези зони обхващат и райони с интензивно растениевъдство и животновъдство.

Всички повърхностни водни обекти на територията на общината са категоризирани като II-ра категория водоприемник, съгласно категоризацията на повърхностните води във водните обекти или части от тях.

На територията на община Разград няма регистрирани съоръжения за добив на минерални води.

Източниците на замърсяване на водите на територията на общината могат да се разделят в 2 категории:

Точкови източници - обекти, заустващи отпадъчни води директно в повърхностни водни обекти. Всички предприятия, емитиращи отпадъчни води имат изградени локални пречиствателни съоръжения.

Дифузни източници - населени места, без изградена канализационна система. Такива са всички населени места на територията на общината, с изключение на общинския център – гр. Разград.

В резултат на провеждания контролен и оперативен мониторинг на качеството на повърхностно течащите води, е констатирано замърсяване на р. Бели Лом по показател фосфати.

Всички обекти, точкови източници на замърсяване на територията на общината, са с изградени пречиствателни съоръжения. Причината за възникналните замърсявания се дължи на неправилна експлоатация на съоръженията, следствие което не се постига пълно пречистване на отпадъчните води. Това е характерно и е констатирано за всички обекти, които имат изградени локални пречиствателни съоръжения и заустват отпадъчни води в повърхностни водни обекти на територията на община Разград.

Изграждането на канализационната мрежа на гр. Разград е започнало през 1955 г., като основната част е изградена до 1990 г. Доизграждането продължава, главно със средства на Общината, като към настоящия момент са изградени над 90% от нея.

В останалите населени места на общината няма изградена канализационна система.

Селищна пречиствателна станция за отпадъчни води е изградена и се експлоатира само в общинския център – гр. Разград. Тя е въведена в експлоатация през 1974 г., като след нея пречистените отпадъчни води се заустват в река Бели Лом, водоприемник II-ра категория.

5.3. Отпадъци

На територията на община Разград се генерират четири основни групи отпадъци: битови, производствени, опасни и строителни. За тяхното управление има изготвена и действаща “Актуализирана програма за управление на отпадъците на територията на Община Разград” с План за действие за периода 2011 – 2016 год.

5.3.1. Битови отпадъци

Във всички населени места на територията на община Разград е въведено организирано сметосъбиране и сметоизвозване. Трудности се срещат все още при управлението на битовите отпадъци, генерирани от лицата, които не са включени в границите на организираното сметосъбиране.

5.3.2. Строителни отпадъци

Управлението на строителните отпадъци на територията на община Разград се извършва посредством дейности по депониране на Регионалното депо. По проект по оперативна програма „Околна среда” са разработени инвестиционни проекти за разширение на Регионално депо – Разград, в които е предвидена площадка за разполагане на съоръжение за предварително третиране на строителни отпадъци.

5.3.3. Производствени отпадъци

На територията на община Разград функционират 57 броя фирми с издадени разрешителни документи за третиране на производствени и опасни отпадъци.

Производствените отпадъци, неподлежащи на оползотворяване, се третират чрез депониране в Регионално депо - Разград.

5.3.4. Опасни отпадъци

Генерираните опасни отпадъци на територията на община Разград от юридическите лица се предават за последващо третиране извън територията на общината.

Всички 22 населени места на общината са обхванати от система за организирано сметосъбиране и сметоизвозване на битовите отпадъци.

През 2009 година на територията на община Разград е изградено и въведено в експлоатация Регионално депо за неопасни отпадъци. Депото приема неопасните отпадъци от територията на общините Разград, Исперих, Цар Калоян, Лозница, Самуил, Кубрат и Завет.

При депониране на отпадъци от територията на регион Разград и отчитане на обемите земни маси, необходими за запръстяване, се оказва че Регионалното депо би изчерпало капацитета си до 10 години. Поради тази причина, Община Разград предприе действия за разширение на експлоатираното Регионално депо. Към момента са изготвени инвестиционни проекти за изграждане на „Интегрирана система от съоръжения за третиране на неопасни отпадъци от регион Разград”. Финансирането на прединвестиционните проучвания и проектирането е получено с проектно предложение за техническа помощ от Оперативна програма „Околна среда 2007-2013”, чрез Договор № 58231-C002/29.12.2008 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма «Околна среда

2007 - 2013» за Проект № 58231-30-334 «Подготовка на проект за управление на отпадъците на територията на регион Разград».

Реализацията на проекта се инициира от Община Разград с партньори общините Исперих, Завет, Цар Калоян, Кубрат, Лозница и Самуил.

Основните дейности, включени в интегрираната система обхващат:

- изграждане на инсталации за предварително третиране на отпадъците от регион Разград;
- разширение на съществуващото Регионално депо – I етап с цел увеличаване срока му на експлоатация и осигуряване екологосъобразно третиране на отпадъците от региона;
- изграждане на пречиствателна станция.

5.4. Почви и нарушени терени

Почвите са приемник на всички вредни въздействия в околната среда и като такива създават потенциален риск за здравето на населението. Степента на замърсяване и разрушаване на почвите се обуславя от промишлеността, транспорта, прекомерното използване на изкуствени торове и пестициди в земеделието, естествените процеси (ветрова ерозия, други екзогенни фактори), експлоатацията на подземни богатства и депонирането на отпадъците.

Община Разград попада в Източна Дунавска равнинна и Хълмистопредбалканска провинция. Характеризира се с богато разнообразие на типовете почви, което обуславя развитието на земеделието в района.

Почвените класове са горски почви и черноземи. Почвено-климатическата характеристика на общината създава възможност за отглеждането на всички култури на умерения климат.

5.4.1. Замърсени почви

След 1998 г. с промяната на държавната политика в областта на селското стопанство бяха ликвидирани трудово-кооперативните земеделски стопанства, което доведе до изоставяне на агрохимични препарати за растителна защита в неохраняеми складове. Наличието на опасни отпадъци, които не са третирани по екологосъобразен начин, създава рискове от замърсяване компонентите на околната среда – почви, води, атмосферен въздух, както и създаване на предпоставки за увреждане на човешкото здраве.

На територията на община Разград са разположени четири склада за съхранение на негодни за употреба пестициди. Складовете са регистрирани в ИАОС към МОСВ.

Община Разград е предприела действия за безопасното съхранение на пестицидите с изтекъл срок на годност и са определени пунктове за мониторинг на почвите. В следствие на обработка на данните от тези пунктове е установено, че на територията на община Разград няма замърсяване на почвите.

5.4.2. Заблатени почви

Излишъкът на вода в почвата може да се създаде в резултат на продължителни силни валежи, на топенето на дълбок сняг, при заливане на обработваемите площи от придошлите реки, а също така от пренапоояване. Много често в такива случаи се създава обстановка на заблатяване.

На територията на община Разград не съществуват условия за трайно формиране на заблатени почви и не са установени заблатени почви.

5.4.3. Ерозирали почви

Ерозията на почвата е физично явление, свързано с отделяне и пренасяне на почвени частици чрез вятър, дъждовни и поливни води, при протичане на поредица от естествени и/или антропогенни процеси. Обект на анализа са ветровата и водна ерозия.

Ветровата почвена ерозия се изразява в отнасяне на почвените частици от силни въздушни течения. В района на Разград тя се проявява в слаба степен, поради незначителни движения на въздуха. Това е така наречената ежедневна ветрова ерозия, която в засушливите райони се наблюдава постоянно. Прашните бури, които са най-страшното и опасно проявление на ветровата ерозия нанасят огромна вреда на земеделските земи. Те често се проявяват на територията на Община Разград.

Водната почвена ерозия възниква под влияние на течащите по земната повърхност води. Водата като ерозионен фактор се изразява главно в отделяне и транспортиране на почвените частици, с което тя подпомага силата на тежестта при денудацията.

Факторите, които контролират проявяването и интензитета на водната ерозия на почвата, са дъждовете, почвите, топографските особености на терена, видът на растителността и начинът на стопанско ползване на земята – климат, релеф, растителност.

Съгласно индикаторите за оценка на състоянието на почвите, потенциалният риск от площна ветрова ерозия на територията на община Разград е много слаб, а от водната - слаб.

5.4.4. Вкислени и засолен почви

Засоляването и алкализирането на почвите е свързано освен с природни причини и с антропогенни фактори. В повече от наблюдаваните пунктове се наблюдават сезонни изменения в съдържанието на водоразтворимите соли. Измиване на солите по дълбочина – през пролетния период и леко увеличаване – през есенния сезон.

На територията на община Разград е определен един пункт в село Ясеновец, където се наблюдава показател киселинност на почвата и е установено, че няма почви, които са определени като вкислени.

5.4.5. Физически нарушени почви

По данни на Община Разград почти цялата територия на град Разград е представена от антропогенни почви. Останалите почви са типично урбаногенни, в т.ч. антропогенните почви от зелената система на града. Те са с лек механичен състав, ниско съдържание на биогенни елементи и нарушена ензимна и микробиална активност.

При рекултивация на нерегламентирани сметища е изменен профилът на почвите и е нарушен ландшафтът. Получени са територии с изменено ниво. Подобни ефекти се наблюдават и при строителство на масивни сгради.

На територията на община Разград са разположени и се експлоатират 2 кариери - кариера „Боаза” и находище “Топчии - по реката”. За кариерите има разработени проекти за експлоатация и рекултивация. До момента не са извършвани дейности по рекултивация на нарушените терени.

На територията на общината липсват други територии, нарушени вследствие строителство или изкопни работи.

5.5. Защитени територии и биоразнообразие

5.5.1. Растителен свят

Растителната покривка в района се е формирала под влиянието на континенталния климат. Пресеченият релеф и голямото разнообразие от топлинни, хидрографски и почвени условия са създали подходящи условия за развитие на повече от 600 растителни вида. Високата степен на биоразнообразие е следствие на разнообразието на местообитанията. В района на общината най-голямо е участието на дървесно-храстовите съобщества - 50 вида дървета, храсти и увивни растения, като 30 от тях са основни. Средната възраст на дървостоя е 60 години, а пълнотата на насажденията е 08. Срещат се индивиди с възраст над 100 години.

5.5.2. Животински свят

Фаунистичното богатство също е много голямо. От пеперудите се срещат лястовича опашка, полумесец, голямо нощно пауново око, малък черен аполон. От земноводните до сега са установени: дъждовник, червенокоремна бумка, обикновена чесновица, голяма крастава жаба, жаба дървесница, голяма водна жаба, зелена водна жаба.

Срещаните влечуги са: блатна костенурка, шипоопашата костенурка, шипобедрена костенурка, стенен гущер, кримски гущер, горски гущер, зелен гущер, ливаден гущер, жълтокореман смок, смок мишкар, обикновена водна змия, сива водна змия, пепелянка.

Заедно с естествените гори орнитофауната е най-голямото богатство на региона. Интерес представляват скалообитаващите: скален орел, орел змияр, белоопашат мишелов, обикновена ветрушка, степна ветрушка, ръждив ангъч, скален гълъб. В горите гнездят: малък креслив орел, осояд, горската улулица, черен кълвач, белогръб кълвач, голям пъстър кълвач, среден пъстър кълвач, малък пъстър кълвач, сирийски пъстър кълвач, сив кълвач, зелен кълвач, чухал, горската ушата сова. Водните площи привличат значителен брой водолюбиви птици гмурци, различни чапли, водобегачи и др.

От бозайниците се срещат всички присъщи за Лудогорието видове: балгороден елен, сърна, дива свиня, заек, вълк, лисица, чакал, дива котка, язовец, черен пор, пъстър пор, невестулка и др. Най-многочислената група сред тях са гризачите; следват ги прилепите. Хищниците са третата по брой група.

5.5.3. Защитени зони и видове

Територията на община Разград попада в границите на две защитени зони по Директивата за птиците и в три защитени зони по Директивата за местообитанията. Предмет на опазване са 55 вида птици, 18 вида бозайници, 7 вида земноводни и влечуги, 7 вида риби, 13 вида безгръбначни и 2 растителни вида.

На територията на общината има три вековни дървета и се намират следните природни забележителности и защитени местности: природна забележителност „Топчийско дере“, природна забележителност „Големият юг“, защитена местност „Находище на пролетно ботурче“.

5.5.4. Билки с търговско значение, находища, използване

Най-разпространените лечебни растения, които са обект на разглеждане представляват дървестни видове. Насажденията и културите са основно издънкови, като в тях единично или на групи се срещат осемнадесет лечебни дървестни вида.

От храстовите видове лечебни растения най-големи са естествените находища от червен глог, смрадлика и по-малко обикновения дрян. Те се срещат повсеместно като подлес в издънковите насаждения, но се настаняват и върху голите дървопроизводителни площи. В по-гъстите насаждения се среща бръшлян и бял имел. Върху бедни, средно богати и богати месторастения, най-вече в черборови култури, са създадени култури от люляк. На открити места в сечищата, край пътищата и просеките се среща полската къпина, обикновената шипка, обикновения повет, копривата и много други.

На голите горски площи - поляни, голини и сечища, се срещат единично и в популации следните тревисти лечебни растения: обикновено глухарче, магарешки бодил, лайка езичестоцветна, енъовче, киселец, полско великденче, среден и голям живовляк, червена мъртва коприва, овчарска торбичка, бял равнец, жълт кантарион, обикновен риган, ливадна детелина и други, които са важна съставка за редица лекарства.

Извън горските площи повечето селскостопански територии представляват обработваеми ниви, лозя и овощни градини, където разнообразието на лечебни растения е незначително. Освен описаните по-горе видове се срещат и още около 20 вида с ограничено разпространение в необработваеми земеделски площи.

5.6. Шум

Шумовите характеристики на гр. Разград показват:

- Трайна тенденция за увеличаване на шумовото замърсяване в градските територии и зони до нива в диапазона 63-67 dB (A), приет за невисок транспортен градски шум, но все пак носещ здравен риск.
- Проникващ шум във всички контролирани обекти (детски ясли и градини, училища и др.)

Основните източници на шум в град Разград са транспортните средства. Интензивният автомобилен трафик е основния фактор, който влияе върху акустичната среда на града.

На второ място са локалните източници на шум и шум от битов характер – строителни и ремонтни дейности, товаро-разтоварни работи, събиране на сметта, игри на деца (училища, детски градини, детски площадки), разговори, викове, и др.

Следващият по значение фактор, който влияе върху акустичната среда на града, е шумът, излъчван от заведенията за обществено хранене, увеселителните заведения, различните сервиси и авторемонтните работилници, разположени в непосредствена близост до жилищните сгради.

Шумът от производствените дейности е на трето място. В голямата си част производствата са обособени в промишлените зони и/или са извън границите на населеното място. При извършените контролни проверки за мониторинг на емисиите на шум, излъчван в околната среда от промишлени източници не са констатирани превишения на нивата на шум.

6. Административен капацитет

Общинската администрация е структурирана съобразно функционалните направления, по които осъществява своята дейност като изпълнителен орган на местното самоуправление.

От съществено значение за местната общност е подобряването на социално-икономическата среда, което може да се постигне единствено и само с добро управление на процесите и ресурсите.

В изпълнение на вменените отговорности и решенията на Общински съвет, администрацията осъществява административно, методическо и финансово управление и контрол на повече от 45 броя второстепенни и третостепенни разпоредители с бюджетни кредити и дейности, предоставя административни и публични услуги на населението чрез:

- Общинските образователни учебни заведения: детски градини, извънучилищни образователни форми, ученическо столово хранене, общежитие за средношколци;
- Социални домове и дейности: Дом за стари хора и Дом за възрастни хора с деменция гр. Разград; Дом за деца с умствена изостаналост с. Просторно; ЦНСТ 2 броя в гр. Разград и Защитено жилище в с. Пороище; ЦСРИ „Емилиян” Разград; ЦОП (Център за обществена подкрепа) Разград; Дневен център за възрастни с увреждания Разград и Домашен социален патронаж;
- Здравно обслужване и грижи за децата в детски ясли и млечни кухни, медицински кабинети в учебните и детски заведения, подпомагане на крайнонуждаещи се от медицинска помощ;
- Опазване и обогатяване на културно-историческото наследство - Регионален исторически музей, Художествена галерия, Регионална библиотека, Фолклорен танцов ансамбъл, Филхармоничен оркестър, дейности по годишния културен календар и развитие на туристическия потенциал, подпомагане читалищната дейност на 24 броя читалища в 22 населени места, разнообразен годишен културен календар;
- Поддържане на общинската инфраструктура, териториите за обществено ползване и околната среда – подготовка и изпълнение на инвестиционни програми и проекти с бюджетно и външно финансиране от европейски, международни и национални фондове и програми, както и управление на дейностите по поддържане и опазване на околната среда;

- Общински предприятия и търговски дружества, насочени към подпомагане предоставени услуги на населението и бизнеса: Предприятие за организиране на радостни и тъжни ритуали (обреден дом), Общински пазар за селскостопански продукти, Общинска бизнес зона, паркоустрояване на населените места; Предприятие за управление и стопанисване на горите и земите за общинския горски фонд (Общината е собственик на над 140 000 дка. гори);
- Административно-техническо обслужване в Община Разград, организирано на принципа „едно гише” на партерния етаж в 5 офиса, които са ясно обозначени, лесно достъпни, включително и за хора в неравностойно положение, осигурени със съвременна техника, софтуер и офис-обзавеждане, осигуряващи непрекъснат режим на обслужване с продължителност 9 часа всеки работен ден в съответствие с нормативните изисквания – **Фронт-офис № 1** извършва обслужване в областта на ТСУ, кадастър, общинска собственост, земеделие и гори, търговия, транспорт, социални дейности, здравеопазване, обществен ред, околна среда, **Фронт-офис № 2 и № 3** извършват обслужване по МДТ, **Фронт-офис № 4** извършва деловодно обслужване, **Фронт-офис № 5** извършва обслужване по гражданската регистрация.

Броят на видовете услуги, предлагани в горепосочените офиси и общински институции е 204, а общият брой на предоставените услуги за периода 2007-2012 г. е 53 650 (Таблица 50).

Таблица 50: Брой и вид услуги, извършени в периода 2007 -2012 г.

Година	Услуги – вид и брой						
	Лицензионен режим	Регистрационен режим	Разрешителен режим	Удостоверителен режим	Съгласува телен режим	Други	Всичко
2007	0	0	3592	18531	254	3814	21998
2008	0	157	1525	28115	1549	29564	60910
2009	0	0	1549	27432	299	13611	42891
2010	0	11118	918	44478	469	5035	62018
2011	0	8666	1333	31639	413	7247	49298
2012	40	1718	3780	33612	1238	13262	53650

Служителите в общинската администрация са преобладаващо с висше образование, съответстващо на заеманата длъжност. Ежегодно се предоставя възможност за повишаване на квалификацията, знанията и уменията им чрез участие в различни по тематика и форма обучения, финансирани както със собствени средства, така и по различни европейски, международни и национални програми и проекти.

Таблица 51: Образователен ценз на служителите и участието им в обучения в периода 2007 - 2012 г.

Година	Образователен ценз на служителите спрямо общия им брой			Служители, участвали в обучения спрямо общия им брой
	Висше %	Средно %	Основно %	%
2007	55	44,5	0,5	61
2008	52	48	0	80
2009	55	45	0	76
2010	56	44	0	33
2011	57	43	0	78
2012	59	41	0	32

Един от основните приоритети на общинското ръководство в периода след присъединяването на България към Европейския съюз през 2007 година бе изграждане на необходимия административен капацитет за разработване и управление на проекти, финансирани чрез оперативните програми на РБългария. В голяма степен за придобиване на административен, технически и финансов опит помогнаха разработването и реализацията на редица проекти по предприсъединителните фондове, международни и национални програми. В наблюдавания период, бяха реализирани значими проекти по програма ФАР, програма САПАРД, Национален доверителен екофонд, проект „Красива България”, Социалния инвестиционен фонд, програма ШАРС на Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество и други.

През програмния период 2007-2013 г. са реализирани и в процес на изпълнение са проекти с общ бюджет близо 100 млн. лв. от привлечени безвъзмездни средства.

Таблица 52: Обобщена информация за изпълнявани проекти от Община Разград през периода 2007-2013 г.

Проект	Брой	Обща стойност
1. Проекти по предприсъединителните програми на ЕС (ФАР, САПАРД)	5	4 487 124 лв.
2. Проекти по оперативните програми на Република България	23	85 127 305 лв.
3. Проекти по други програми на ЕС (INTERREG IVC)	1	2 978 925 лв.
4. Проекти по национални програми (МТСП, МОН, МОСВ)	10	3 194 250 лв.
Общо	39	95 787 604 лв.

Източник: отдел «Програми и проекти», Община Разград

Община Разград реализира инвестиционната си политика и с рационално използване на бюджетни и кредитни средства, чрез които са изпълнени редица инфраструктурни

проекти и доставено оборудване за изпълнение на дейности по предоставяни услуги на населението и бизнеса в размер над 15 млн. лв.

Чрез ефективно и умело използване на различни форми и източници за финансиране, чрез реализацията на конкретни общински проекти, в голяма степен бяха решени или стана възможно да се стартира решаването на важни проблеми на общността в приоритетните направления на общинския план за развитие 2007-2013 г.

В социалната сфера са реализирани успешни проекти, насочени към подобряване на съществуващата и изграждането на нова социална инфраструктура. Извърши се реконструкция и иновиране на сградата на Дома за деца и младежи с увреждания и изградено Защитено жилище в с. Просторно. Ремонтирана и енергийносанирана бе сградата на Центъра за социална интеграция и рехабилитация „Емилиян” в гр. Разград. Във връзка с процеса на деинституциализация в Разград се реализира проект и изградиха два центъра за настаняване от семеен тип. В ход е изпълнение на нов проект за още два центъра за настаняване от семеен тип и едно защитено жилище за деца с увреждания в гр. Разград. Направиха се ремонти на кухненските блокове на Дома за възрастни хора с увреждания.

За намаляване безработицата и увеличаване заетостта, Община Разград е основен бенефициент и изпълнява редица програми за обучение и заетост. За периода 2007-2013 г. е осигурена временна заетост от 6-12 месеца на 4808 души безработни лица, за които са инвестирани близо 8 млн. лева.

Таблица 53: Програми за обучение и заетост – включени лица

Реализация на програмите за обучение и заетост												
	2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	брой нововключени лица /брой/	Изразходвани средства /лева/	брой нововключени лица /брой/	Изразходвани средства /лева/	брой нововключени лица /брой/	Изразходвани средства /лева/	брой нововключени лица /брой/	Изразходвани средства /лева/	брой нововключени лица /брой/	Изразходвани средства /лева/	брой нововключени лица /брой/	Изразходвани средства /лева/
Национална програма "От социални помощи към осигуряване на заетост"	1045	1354234	837	1229059	761	959573	476	390865	323	229256	191	115468
Национална програма "Възобновяване и опазване на българската гора"	0	0	33	39039	27	31283	0	0	0	0	0	0
Национална програма "Асистенти на хора с увреждания"	206	452709	176	475841	159	439636	48	101062	53	81134	54	129310
Национална програма "Социални услуги в семейна среда"	0	0	0	0	60	148716	0	33257	0	0	0	0
Национална програма "Помощ за пенсиониране"	9	243997	4	218673	4	155105	0	65934	0	6568	0	0
Програма "Старт на кариерата"	13	18996	2	32393	5	14779	7	15039	16	27466	9	58106
Национална програма за заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания	5	8489	2	22319	1	21749	0	16975	10	23735	0	44417

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

Национална програма "Мелтомена"	9	20484	7	22082	6	22564	3	14445	3	11786	2	8288
Програма "Ескулап"	0	0	9	6668	5	45729	0	31867	0	0	0	0
Национална програма "В подкрепа на майчинството"	12	13152	78	61520	38	301906	0	88696	0	1790	0	0
Регионални и бранишови програми за обучение и заетост	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78	86443
Национална програма "Активиране на неактивни лица"	0	0	0	0	1	2059	0	4182	0	4479	0	1246
Национална програма "Нова възможност за заетост"	0	0	0	0	14	24162	0	2954	5	1793	2	12612
ОБЩО ЗА ГОДИНАТА	1299	2112061	1148	2107594	1081	2167261	534	765276	410	388007	336	455890

Направиха се решителни стъпки за подобряване на образователната инфраструктура чрез енергийно саниране на сградния фонд на над 80% от учебните и 25 % от детските заведения с въвеждането на енергоспестяващи мерки. Реконструирани са спортната площадка на училище „В. Левски” – Разград и Спортна зала „Лудогорие” на Ученическата спортна школа.

Реализирани са успешни проекти, насочени към опазване и обогатяване на културно-историческото наследство и развитие на туристическия потенциал на общината. Изпълнен е образцов проект за реконструкция на художествена галерия „Проф. Илия Петров”, превърната в бижу сред галериите в Северна България. Проект „Разград – градът е сцена”, въвеждащ иновативни културни събития с участието на различни обществени групи. В процес на изпълнение е проект „Абритус – мистика и реалност”, насочен към реставрация и консервация на съществуващата археология в археологически резерват „Абритус”, изграждане на интерактивен музей, посетителски център и прилежащата инфраструктура за експониране и развитие на резервата като атрактивен туристически обект. Община Разград е партньор по проект „Исперих-Разград-Попово, път на древни култури и традиции” – включващ три съседни общини и е насочен към маркетинг и промоция на туристически дестинации.

Реализирани са инвестиционни проекти за подобряване средата на обитаване и отдиha на населението. Завършен е проект за благоустрояване на седем периферни квартала в гр. Разград, в които целите територии бяха иновирани, изградиха се много спортни и детски площадки и кътове за отдиh, което придаде европейски вид на жилищните квартали. В ход на изпълнение е проект за зелена и достъпна среда на централната градска част, включващ пешеходна зона, с който центърът ще придобие съвременна визия. Иновирани са местата за отдиh в почивната зона „Пчелина”. Изградена е 7 км. вело и пешеходна алея. Реконструирани са пешеходни подходи и важни в транспортно отношение улични мрежи. Финализира се проекта за изготвяне на Интегрирания план за градско възстановяване и развитие, който с изпълнението на спечеления проект по техническа помощ в подготовка на следващия програмен период 2014-2020 г. дава шанс за привличането на крупни инвестиции за подобряване на градската среда, културната, образователната, социалната и транспортната инфраструктура в утвърдените зони за въздействие.

С цел подобряване на административно-техническото обслужване и повишаване удовлетвореността на гражданите и бизнеса в периода м. юни 2009 г. – м. декември 2011 г. бе изпълнен проект „Община Разград – ефективна, ефикасна и прозрачна общинска администрация в услуга на потребителите” по ОПАК, в резултат на който се извърши

оптимизация на административните процеси, ре-инженеринг на фронт- и бек-офис системите, разработване на официална интернет страница на общината с унифицирана визия и стандартизиран достъп до е-услуги и информация, включително и за хора с увредено зрение, въведена е сертифицирана АИС, изградени са 3 точки за публичен достъп до услуги и информация, както и внедрени 5 електронни услуги на ниво транзакция.

През м. май 2013 г. започна изпълнението на нов проект по ОПАК – „Повишаване на капацитета на служителите на Община Разград за по-качествено предоставяне на услуги на гражданите и бизнеса”, с продължителност 12 месеца, имащ за предмет провеждане на обучения, в които ще вземат участие 135 служители.

През програмния период са изпълнени успешни проекти в областта на опазване на околната среда. С бюджетни средства е изградено ново регионално депо за битови отпадъци. Изпълнен е в работна фаза проект за изграждане на „интегрирана система за управление на отпадъците” и инсталации за преработка и сепариране на битовия отпадък и компостиране на зеления отпадък от домакинствата. Интензивно се доизгражда канализационната мрежа за отпадни води на гр. Разград, която до момента е с над 96% изграденост. Изпълнява се проект по техническа помощ за реконструкция на съществуващата пречиствателна станция за отпадни води и 100% изграденост на канализационната мрежа в гр. Разград, като подготовка за реализация през следващия програмен период. Изпълнен е проект за рекултивация на бившето депо за битови отпадъци на 70%. Приключена е рекултивацията на всички сметищни площадки по селата.

Таблица 54: Статус на проектната дейност на Община Разград за периода 2007-2013 г.

Години/Проекти	Подадени проектни предложения	Одобрени проектни предложения	Проекти в процес на изпълнение**	Общ бюджет на проектите (в хил. лв.) ***
2007	3	2	8	5 172
2008	11	9	12	14 522
2009	7	6	15	24 140
2010	8	7	17	29 249
2011	10	10	19	57 073
2012	5	1	12	75 045
2013*	5	4	14	77 966
Общ брой проекти в т.ч.:	49	39		
- по Оперативни програми	25	23		
- Други (ФАР, САПАРД, СИФ, НДЕФ, проект „Красива България”, ШАРС, ОП "INTERREG IVC", ОП "Трансгранично сътрудничество Румъния-България", други международни и национални програми)	24	16		

* Данните за 2013 г. са актуални към дата 30.06.

** Данните са за всяка календарна година включват както одобрени през съответната година проектни предложения, така и проекти от предишни години.

*** В т.ч. бюджета на подадените, но неодобрени проектни предложения.

За изпълнение на инвестиционната си политика и проектните дейности, заложи в Общинския план за развитие 2007-2013 г., в Община Разград е сформиран екип от специалисти във всички направления, с необходимият опит по подготовката, кандидатстването и изпълнението на проекти, финансирани от фондовете на Европейския съюз. Общо за програмния период са изготвени и подадени 49 проектни предложения, в т.ч. 25 по оперативните програми, от които одобрени и реализирани или в процес на реализация са 39 броя, в т.ч. 23 по оперативните програми. Посочените цифри и ситуацията показват нивото на администриране и успеваемост на проектните предложения.

Таблица 55: Списък проекти по оперативните програми на РБ, в които Община Разград участва като бенефициент

Наименование на проекта	Обща стойност	БФП	Финансиране от бенефициент	Плащания	Продълж. (месеци)
Реконструкция и обновяване на Художествена галерия «Професор Илия Петров» и къща-музей «Анани Явашов» в град Разград в подкрепа на интегрираното и устойчиво градско развитие	2 434 354,22	2 434 354,22	0,00	2 434 354,22	24,00
Рехабилитация на общински път RAZ 1113 /III-4902/ „Побит камък-Дянково-Разград” в подкрепа на развитието на икономическия и туристически потенциал на градския ареал	1 909 058,88	1 902 614,88	7 632,00	1 992 138,19	24,00
Предоставяне на комплекс от услуги в семейна среда на хора с различни видове увреждания и самотноживеещи хора - дейности "Социален асистент" и "Домашен помощник"	73 697,05	70 594,40	3 454,00	66 936,34	12,00
Подготовка на проект за управление на отпадъците на територията на регион Разград	1 185 203,54	1 185 203,54	0,00	1 336 103,54	40,00
Реконструкция и модернизация на ПСОВ-гр.Разград,община Разград, област Разград	0,00	0,00	0,00	0,00	28,00
Ремонт, обновяване и оборудване на социални заведения за деца и младежи с увреждания в гр. Разград и с. Просторно, община Разград в подкрепа на интегрираното и устойчиво местно развитие.	730 137,28	697 684,72	33 174,14	697 684,72	24,00
Община Разград - ефективна, ефикасна и прозрачна общинска администрация в услуга на потребителите	570 274,92	570 274,92	0,00	662 287,66	30,00
Подобряване на физическата среда на жилищни квартали извън центъра на град Разград в подкрепа на устойчивото и интегрирано градско развитие	4 928 861,68	4 928 861,68	0,00	4 839 338,37	33,20
Осигуряване на заетост на хора в неравностойно положение, чрез изграждане на социално предприятие.	160 605,68	160 605,68	0,00	109 130,72	18,00
Преодоляване на социалното изключване чрез разкриване на Дневен център за пълнолетни лица.	138 236,40	138 236,40	0,00	138 199,77	12,00

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

Предоставяне на комплекс от обгрижване в семейна среда, за постигане на по-добро качество на живот и независимост на лица с увреждания и самотноживеещи хора.	159 800,81	159 800,81	0,00	143 772,07	12,00
"Изготвяне на интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Разград за осигуряване на устойчива, обновена и качествена градска среда"	499 890,00	499 890,00	0,00	265 142,00	32,00
Изграждане и функциониране на областен информационен център в гр. Разград	383 503,94	383 503,94	0,00	237 561,46	36,00
Разград-градът е сцена	522 126,00	522 126,00	0,00	322 406,90	29,00
"Доизграждане и реконструкция на съществуваща канализационна и водопроводна мрежа и пречиствателна станция за отпадни води, гр. Разград"	35 031 308,05	35 031 308,05	0,00	153 216,60	44,00
Абритус-мистика и реалност	6 219 051,28	6 000 000,00	219 051,28	2 643 026,23	24,00
Изграждане на подходяща и ефективна социална инфраструктура за деца и младежи с увреждания в град Разград	1 780 497,20	1 780 497,20	0,00	918 251,76	24,00
Повишаване енергийната ефективност на образователната инфраструктура в община Разград, съпътстващо устойчиво развитие	4 678 198,78	4 678 198,78	0,00	1 401 190,64	24,00
Повишаване на капацитета на служителите на Община Разград за по- качествено предоставяне на услуги на гражданите и бизнеса	89 965,71	89 965,71	0,00	17 990,00	12,00
Създаване на зелена и достъпна градска среда в централна градска част на град Разград	4 899 555,84	4 899 555,84	0,00	0,00	24,00
Изграждане на съвременна градска среда, културна, образователна и социална инфраструктура в гр.Разград - гаранция за интегрирано градско развитие	533 040,00	533 040,00	0,00	0,00	18,00

*Източник: Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България
Информацията е актуализирана на: 04.09.2013 г. Всички стойности са в лева.*

Таблица 56: Списък проекти по ОП на РБ, в които Община Разград участва като партньор или изпълнител

Наименование на проекта
Всички ръце се събират
Успяващи и не безлични - заедно дори да сме различни
Преодоляване на социалната изолация и гарантиране на равноправно положение на хората с увреждания и възрастните хора
Училището в с. Ясеновец, общ. Разград, обл. Разград – работилница за граждани
Подкрепа за достоен живот
И аз имам семейство
Исперих - Разград - Попово: Път на древни култури и традиции
По следите на миналото за достойно бъдеще
Детска занималня МЕЧТА

Източник: Информационна система за управление и наблюдение на структурните инструменти на ЕС в България.

Предизвикателствата на следващия програмен период и очакванията на общността, налагат търсене на допълнителни ресурси за подготовка и включване на по-голям кръг от специалисти, ангажирани с разработване и изпълнение на проектните инициативи. Укрепването на институционалния капацитет изисква подобряване на административното обслужване на населението и бизнеса, намаляване на бюрократичните пречки, изграждане на регионални и местни партньорства за развитие, необходими за подобряване взаимодействието между институциите, бизнеса и гражданското общество. Наложително е да се концентрират ресурси в посока междуинституционално партньорство и сътрудничество, и по конкретно в междуобщинското сътрудничество и публично-частното партньорство.

Община Разград участва активно в процесите на формиране на политики и изготвяне на стратегии, планове и програми за развитие на национално ниво, като следва механизма на взаимодействие “местни власти - национални НПО - централни институции и ведомства”. Общината се стреми да привлича финансиране от европейски и други фондове като един от основните инструменти за подобряване на социалното и икономическо състояние в региона. Търсенето на нови възможности за финансиране на общински инвестиционни инициативи се реализира в конкретни проектни предложения.

Общината членува в следните организации:

- Национално сдружение на общините в Република България (НСОРБ);
- Съвет по децентрализация на държавното управление;
- Регионален съвет за развитие (РСР) на Северен централен район (СЦР) и Регионалния координационен комитет към него (РКК);

- Комитет за наблюдение по ОП „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика 2007-2013 г.”;
- Сдружение “Култура и туризъм на българския Североизток”;
- Международен съвет на организаторите на Фестивали за Фолклор и Традиционни Изкуства към ЮНЕСКО (ЦИОФФ).

Активна е ролята на Общината в Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ), Съвета по децентрализация на държавното управление и Регионалния съвет за развитие (РСР) на Северен централен район (СЦР) – ключови организации, осъществяващи взаимодействие между местни и централни държавни институции в процесите за реформа в местното самоуправление. Кметът на Община Разград е член на Управителния съвет на НСОББ, член е на РСР на СЦР и Съвета по децентрализация на държавното управление и Комитета за наблюдение по ОП „Развитие на конкурентноспособността на българската икономика 2007-2013 г.”.

В областта на развитие на културния туризъм са изградени отношения на сътрудничество със съседни общини: Исперих, Попово, Шумен, В. Търново. Приоритет при разработката на проекти ще бъде съвместяване на регионалните интереси. Ще се използват всички възможности за съвместни инициативи със съседните общини, НПО и други партньори.

Община Разград участва в Програмата за трансгранично сътрудничество България – Румъния 2007-2013 г., но не е допустим бенефициент по Програмата за следващия програмен период 2014-2020 г., поради което, партньорствата следва да се реализират по трансрегионални програми.

В последните години общината сътрудничи успешно със сдружение “Болканасист” (София).

Дейността на Община Разград в областта на международното партньорство и сътрудничество е насочена към поддържане на утвърдените добри връзки и практики и към развитието на взаимоотношенията ѝ с побратимените и партньорските градове.

Община Разград провежда и поддържа със своите побратимени градове политика на обмяна на опит и задълбочаване на връзките в социално-икономическата и културната сфери. Тя ще съдейства за организирането на работни и културни посещения на наши делегации и фолклорни състави/групи в побратимените ни и други градове при отправени покани.

Община Разград поддържа международни взаимоотношения на партньорство и сътрудничество със следните градове: Орел (Русия), Армаа (Северна Ирландия), Шалон-ан-

Шампан (Франция), Витенберге (Германия), Кълъраш (Румъния), Бистрица (Румъния), Сомбатхей (Унгария), Авджълар (Турция), Ескишехир (Турция).

7. SWOT-анализ

Главната цел на SWOT-анализа е да се извърши взаимнообвързана оценка на вътрешните за дадена организация или регион силни (Strengths) и слаби (Weaknesses) страни, както и на външните за организацията или региона възможности (Opportunities) и заплахи (Threats). Приема се, че вътрешните страни (силните и слабите страни) могат да се контролират от организацията, докато външните фактори (възможности и заплахи) определят състоянието на средата, в която се развива организацията или региона.

В световната практика SWOT-анализът се е утвърдил като задължителен елемент на стратегическото планиране. Значението на SWOT-анализа се подсилва и от факта, че той е регламентиран като задължителна процедура при всички планове и програми, свързани с усвояването на структурните фондове и инструменти на Европейския съюз.

Резултатите от SWOT-анализа позволяват точно формулиране на приоритетите и целите за развитие на общината, както и периодична оценка на мястото ѝ в рамките на региона. Резултатите от SWOT-анализа позволяват да се планират и реализират конкретни мерки за коригиране на състоянието. Сред елементите на анализа има взаимовръзки, които разкриват потенциала за развитие, а също и такива, които показват ограниченията (лимитиращите фактори) и проблемите, които предстои да бъдат преодолени. Преди да се премине към SWOT-анализа на отделните сектори в социално-икономическото развитие на община Разград, е важно да се подчертае, че в нашата страна все още има проблеми, свързани с наличието, количеството и качеството на необходимата изходна информация и достъпа до нея. Както и при всички останали анализи, предназначени за органи и лица, вземащи решения, трябва да се работи с достоверна, официализирана информация.

Развитието на изследваните тематични области в анализа на икономическото и социалното развитие на общината е различно, т.е. има сектори и отрасли, които се развиват добре и такива които не се развиват толкова добре, за някои общината среща подкрепа в лицето на централната власт и гражданството, а за други не дотам. Затова е избран подход на анализиране на всяка тематична област поотделно. SWOT-анализът е извършен на база на всяка анализирана тема поотделно (**тематичен анализ**) и за общината като цяло (**интегрален анализ**), т.е. обхващащ цялостното състояние на общината. Оценките, представени в таблиците и визуализирани на графиките по-долу, варират от 1 - неблагоприятно влияние, до 5 - благоприятно влияние на съответния фактор.

7.1. Обща характеристика

Оценката на вътрешните и външните фактори от общ характер показва тяхното благоприятно влияние за комплексното развитие на община Разград – местоположението, сравнително равномерното разположение на населените места и изградените връзки помежду им и с общинския център, богатото културно-историческо наследство и природните дадености ще продължат за в бъдеще да благоприятстват реализирането на политики за местно развитие, стимулиращи инвестициите и туризма.

Таблица 57: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Селищна структура – разпределение на населените места в територията на общината	4
2	Вътрешна свързаност между общинския център и населените места	4.5
3	Културно-историческо наследство	4.0
	Обща оценка	4.17

Фигура 16: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград

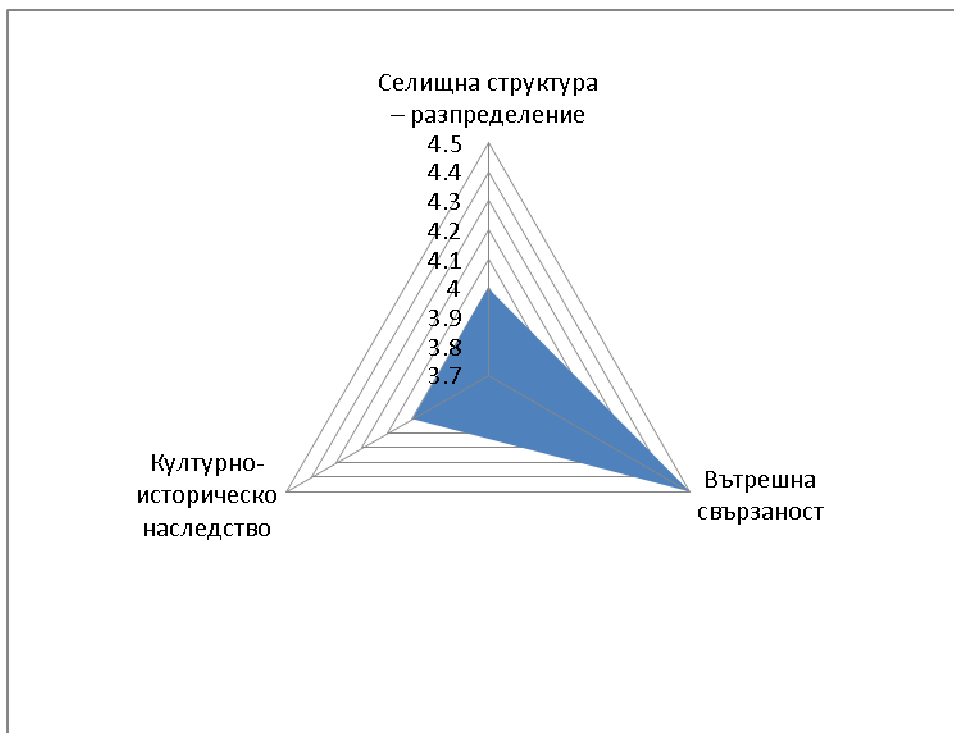
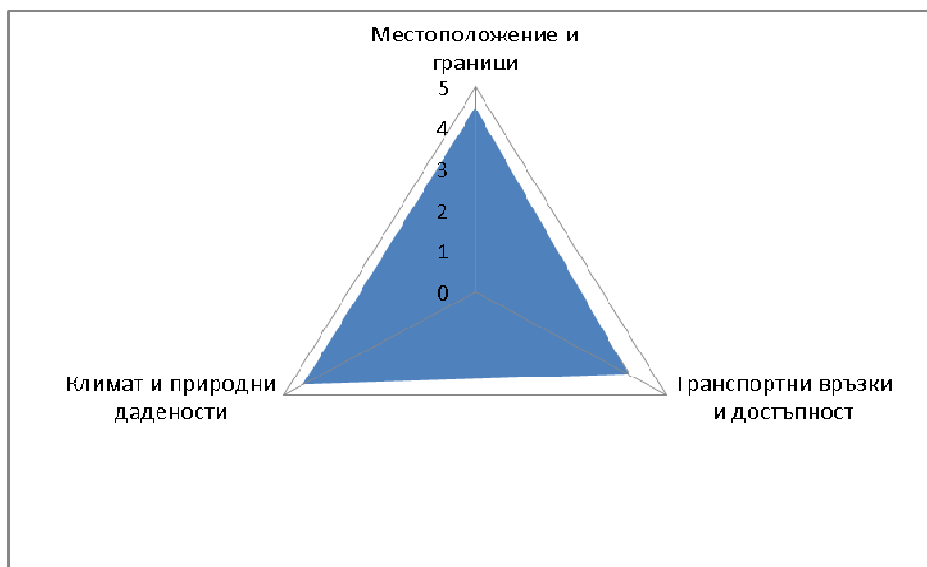

Таблица 58: Външни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Местоположение и граници	4,5
2	Транспортни връзки и достъпност	4
3	Климат и природни дадености	4,5
	Обща оценка	4,33

Фигура 17: Външни фактори, оказващи влияние върху развитието на община Разград

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Разград е естествен кръстопът на важни пътни артерии, свързващи Централна Европа с Черноморието и Азия по линията <i>Русе - Варна</i>	Незадоволително състояние на републиканската пътна мрежа.
Умерено-континентален климат, богато разнообразие от почви, предимно чернозем	Сравнително висока средна годишна температурна амплитуда - около 26°C. Горещо лято и студена зима
Висок дял на земеделските територии - 71% от площта на общината	Недостатъчно добре развито животновъдство, овощарство и зеленчукопроизводство.
Сравнително равномерно разпределение на населените места на територията на общината	Незадоволително състояние на пътните връзки между населените места.
Богато културно-историческо наследство и природни забележителности	Недостатъчен финансов ресурс за социализация и популяризиране; недостатъчен брой и вид разработени туристически продукти
Наличие на полезни изкопаеми – глина, каолин, варовици	Липса на производства за оползотворяване на полезните изкопаеми.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Развитие на модерен аграрен отрасъл	Риск от природни катаклизми: засушаване,

	пожари през лятото; виелици, бурни ветрове и силно застудяване през зимата.
Развитие на алтернативни форми на туризма – културен, събитийен, селски, екологичен, познавателен, рекреационен, риболовен и др.	Недобре изградена инфраструктура, необходима за развитие на алтернативните форми туризъм. Недостиг на инвестиционни ресурси (финансови, човешки)
Развитие на междурегионалните икономически връзки с Румъния и европейските страни по поречието на р. Дунав.	Обща политическа и икономическа ситуация: икономическа несигурност в глобален и национален мащаб, политическа нестабилност и честа промяна в нормативната уредба

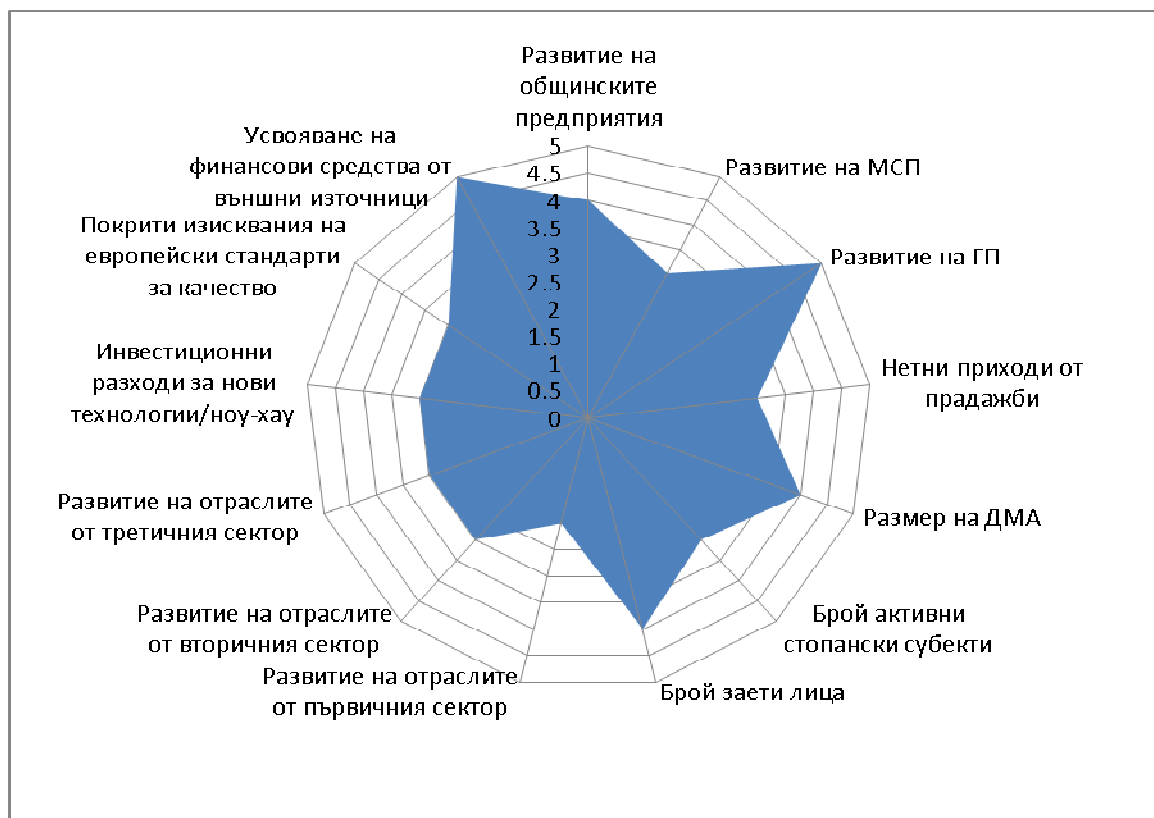
7.2. Местна икономика

Като цяло влиянието на **вътрешните фактори** за развитие на местната икономика се оценява като следствие на световната икономическа криза. В голямата си част предприятията показват спад в икономическите си показатели, като леко увеличение се наблюдава в повишаване на дълготрайните материални инвестиции в селското стопанство и по-чувствително в преработващата промишленост - инвестиционни проекти за разширение на „Амилум България” ЕАД на стойност 50 млн. лева и изграждане на нов завод „Биотехнологии и фармацевтични продукти” на стойност 10 млн. лева. Благоприятното влияние на възможностите за външно финансиране и развитието на големите предприятия се отразява положително на заетостта, което предполага поставянето на акцент върху развитието на човешките ресурси: образование и квалификация в съответствие на очакванията и потребностите на бизнеса.

Таблица 59: Вътрешни фактори за развитието на местната икономика

№	Вътрешни фактори	Оценки (от 1 до 5)
1	Развитие на общинските предприятия	4
2	Развитие на малките и средни предприятия	3
3	Развитие на големите предприятия	5
4	Нетни приходи от продажби	3
5	Размер на дълготрайните материални активи	4
6	Брой активни стопански субекти	3
7	Брой заети лица	4
8	Развитие на отраслите от първичния сектор	2
9	Развитие на отраслите от вторичния сектор	3
10	Развитие на отраслите от третичния сектор	3
11	Инвестиционни разходи за нови технологии/ноу-хау	3
12	Покрити изисквания на европейски стандарти за качество	3
13	Усвояване на финансови средства от външни източници	5
	Средна оценка на вътрешните фактори	3.46

Фигура 18: Влияние на вътрешните фактори за развитието на икономиката в община Разград

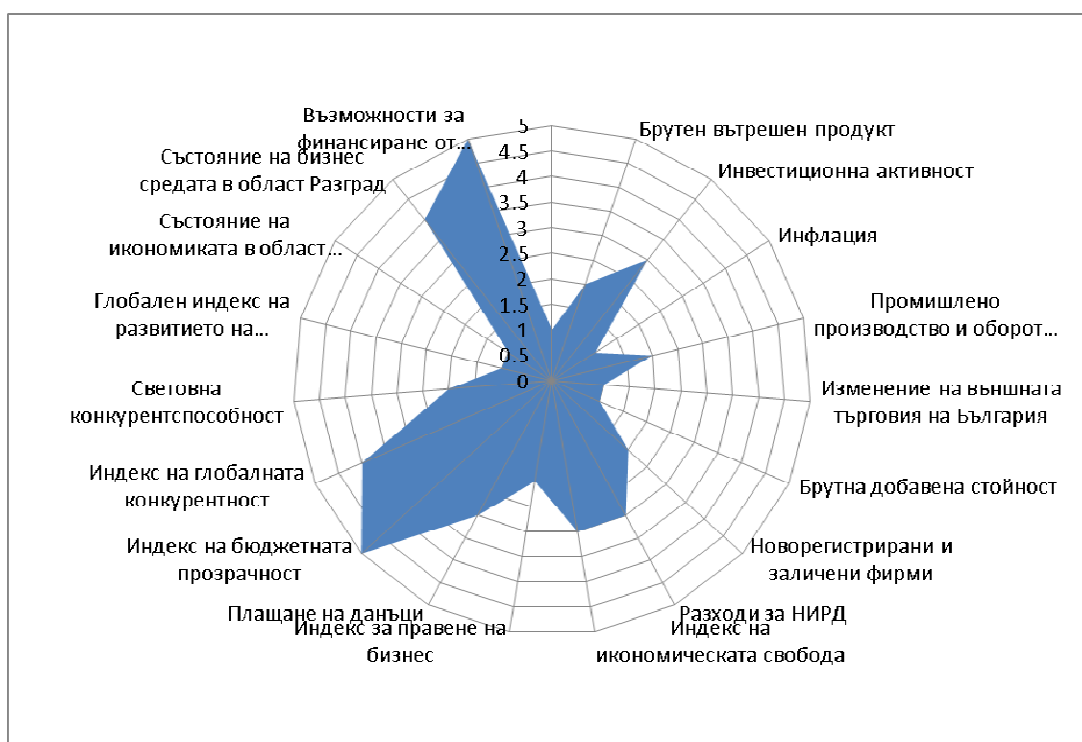
Външните фактори също се оценяват като неблагоприятни, въпреки че Разград е една от малкото области в страната, която продължава да отбелязва ръст на чуждестранните преки инвестиции в годините след кризата. Единствено възможностите за финансиране на дейностите от външни източници – главно програми на Европейския съюз, се оценяват като много благоприятни. Изключително важни за развитието на местната икономика са възможностите за финансиране на дейности по оперативна програма „Иновации и конкурентноспособност”. Влошаването на показателите за измерването на индекса за правене на бизнес пък могат да доведат до отлив на желани чужденстранни инвестиции. В тази връзка важна роля има способността на институциите да оказват адекватни и навременни административни услуги в подкрепа на бизнеса, благоприятен фактор за което е прозрачността на бюджетната и административните процедури, свързани с регулативни и/или разрешителни режими.

Таблица 60: Външни фактори за развитие на местната икономика

№	Външни фактори	Оценки (от 1 до 5)
1	Наличие на разнообразни форми на сдружения на бизнес структурите	1
2	Брутен вътрешен продукт	2
3	Инвестиционна активност	3
4	Инфлация	1
5	Промислено производство и оборот в промишлеността	2
6	Изменение на външната търговия на България	1

7	Брутна добавена стойност	1
8	Новорегистрирани и заличени фирми	2
9	Разходи за НИРД	3
10	Индекс на икономическата свобода	3
11	Индекс за правене на бизнес	2
12	Плащане на данъци	3
13	Индекс на бюджетната прозрачност	5
14	Индекс на глобалната конкурентност	4
15	Световна конкурентоспособност	2
16	Глобален индекс на развитието на търговския сектор в развиващите се страни	1
17	Състояние на икономиката в област Разград	1
18	Състояние на бизнес средата в област Разград	4
19	Възможности за финансиране от алтернативни приходаизточници	5
	Средна оценка на външните фактори	2.42

Фигура 19: Влияние на външните фактори за развитието на икономиката

ИКОНОМИЧЕСКА ХАРАКТЕРИСТИКА	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Многоотраслово икономическо развитие, добро развитие на хранително-вкусовата и химико-фармацевтичната индустрия.	Силна динамика и колебания в темповете на икономическо развитие.
Засилен инвеститорски интерес към развитие на дейности в секторите селско, ловно, горско и рибно стопанство, преработваща промишленост и транспорт.	Влошаване на инвестиционния интерес през последните две години в резултат на икономическата криза.
Добре развита търговска структура,	Ниски доходи на населението, ограничаване

създадени условия за разнообразяване на предлагането, подобряване качеството на обслужване и спестяване на свободното време на потребителите.	на потребителското търсене.
Голям брой микро и малки фирми, формиращи значителен процент от нетните приходи от продажби от отделните сектори на общинската икономика, основно в услугите, леката промишленост и строителството.	Недостиг на финансов ресурс за развитие, рязко влошаване на показателите в резултат влиянието на икономическата криза.
Наличие на потенциал за развитие на туризма.	Непълноценно използване на богатия туристически потенциал в резултат на ограничения финансов ресурс, включително в местния бизнес, за подобряване развитието на туризма. Липса на сериозен външен инвеститорски интерес в този сектор.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Повишаване на конкурентноспособността на предприятията чрез възможностите на оперативна програма „Иновации и конкурентноспособност” 2014-2020 за внедряване на нови технологии и ноу-хау и технологични процеси в отраслите и производствата на общинската икономика.	Недостатъчен административен капацитет и понижен интерес от страна на бизнеса, породени от сложни и/или утежнени административни процедури.
Насърчаване на инициативи за стимулиране развитието на аграрния и горския сектори в общината и пълноценно използване на наличните природни ресурси.	Неблагоприятни климатични условия, проявяващи се периодично през зимния и летния сезон.
Привличане на инвестиции в земеделието, индустрията и туризма за комплексно социално-икономическо развитие.	Нестабилна икономическа обстановка и зависимост от външните пазари. Спад на инвестициите в трите основни сектора на общинската икономика – услуги, индустрия, строителство в резултат на кризата.

7.3. Техническа инфраструктура

Като цяло състоянието на техническата инфраструктура е недостатъчно благоприятно за комплексното развитие на общината и съвременните изисквания за качеството на живот.

С благоприятно влияние са възможностите за външно финансиране на проекти за подобряване и развитие на техническата инфраструктура, баланса на територията (добро

съотношение между различните видове територии по предназначение и функции, наличие на богат земеделски фонд), оптималното административно-териториално устройство, наличието на добри комуникационни мрежи, сравнително добре развита и оразмерена да поеме по-голямо натоварване електроенергийна система, възможностите за използване на природен газ като алтернативен източник на енергия.

Необходимо е да се насочат значителни усилия и ресурси за реконструкция и доизграждане на инфраструктурата в сектор водоснабдяване и канализация, за подобряване състоянието на уличната мрежа, за тротоарни настилки и паркоместа в населните места на територията на общината, както и за подобряване на общинската пътна мрежа. Необходимо е изпълнение на мерки за енергийна ефективност в сградите с публични функции. Необходими са инвестиции в енергийната мрежа за обновяване на остарели мрежи, подмяна на осветителните тела на уличното осветление и постигане на по-висока ефективност.

Налице са възможности за развитие на публично-частните партньорства, които е препоръчително да бъдат взети под внимание при реализирането на политиките за местно развитие чрез подобряване на техническата инфраструктура.

Таблица 61: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху развитието на техническата инфраструктура на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Състояние на водоснабдителната мрежа	2
2	Състояние на канализационната мрежа	3
3	Транспортна мрежа и достъпност	3
4	Състояние на енергийната мрежа и системи	4
5	Състояние на комуникационната мрежа	4
6	Състояние на инфраструктурата за спорт	4
7	Административно – териториално устройство на територията	4
8	Баланс на територията	4
9	Осигуреност на територията с действащи устройствени планове	1
10	Интегрирано и пространствено развитие на територията	2
11	Усвояване на финансови средства от външни източници	5
	Средна оценка на вътрешните фактори	3.27

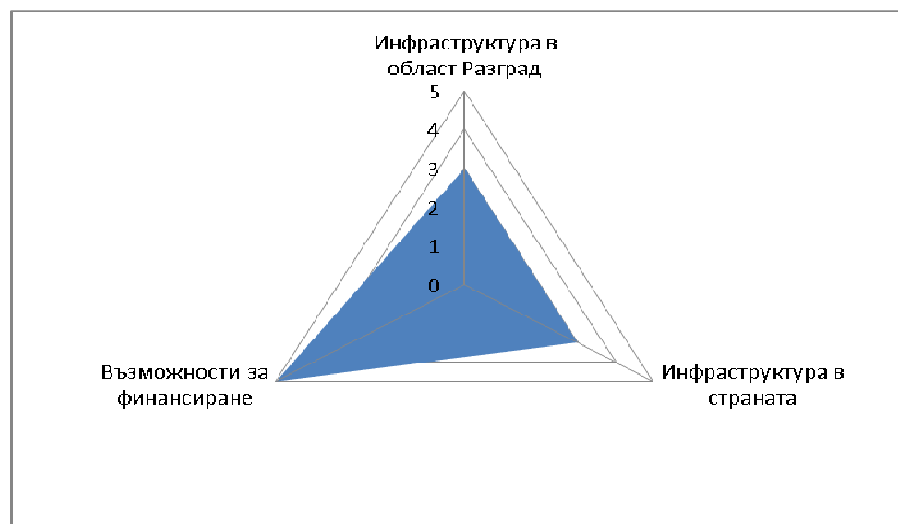
Фигура 20: Влияние на вътрешните фактори за развитието на техническата инфраструктура на община Разград

Таблица 62: Външни фактори, оказващи влияние върху развитието на техническата инфраструктура на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Състояние на инфраструктурата в област Разград	3
2	Състояние на инфраструктурата в страната	3
3	Възможности за финансиране от алтернативни приходоизточници	5
	Средна оценка на външните фактори	3.67

Фигура 21: Влияние на външните фактори за развитието на техническата инфраструктура в община Разград

ТЕХНИЧЕСКА ИНФРАСТРУКТУРА	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Канализационна мрежа в гр. Разград със сравнително висока степен на изграденост; Висока степен на изграденост на колекторната мрежа /без отливен канал на преливник 2 на колектор III/; Налична ПСОВ.	Липса на канализация в населените места на общината извън общинския център; Необходимост от частично доизграждане в гр. Разград; Физически и морално остарели канализационни клонове. Необходимост от реконструкция; Амортизирана ПСОВ.
Сравнително висока степен на изграденост на водоснабдителната инфраструктура. Дебит на вода, достатъчен за постоянно водоподаване /без режими/ за гр.Разград.	Физическа и морална амортизация на водопроводните мрежи; Големи загуби на вода във вътрешните водопроводни мрежи – около 72 %. Една от най-високите цени на водата за страната (2,24 лв./м3 без ДДС или 2,69 лв./м3 с ДДС); При част от водоизточниците подземните водни тела са в недобро химическо състояние.
Сравнително висока степен на изграденост на общинската улична и пътна мрежи; Изградена светофарна система и видеонаблюдение на входно-изходните точки на гр. Разград.	Значителна част от пътните настилки и тротоарите са в лошо състояние; Недостатъчно адаптирана градска среда за хора с увреждания; Недостиг на паркоместа, необходимост от оптимизация на системата за паркиране. Недостатъчно покритие на критични точки с видеонаблюдение.
Наличие на устойчива политика за газификация на обществените сгради и големите консуматори на енергия; Всички учебни заведения с малки	Парните котли и отоплителните инсталации са амортизирани, необходимо е реконструиране.

изключения са с газифицирани котелни.	
Осъществяване на обследване за енергийна ефективност в обществените сгради с над 500 м2 и въвеждане на мерки за енергийна ефективност поетапно.	Обществените сгради са с непостоянна използваемост, поради което не може да се поддържа постоянна температура, което прави отоплителните инсталации неефективни; Дървените дограми са амортизирани, необходимо е изолиране на сградните обвивки.
Използване възможностите, предоставяни от различни финансиращи организации за изграждане на ВЕИ в обществените сгради с над 1000 м2.	
Сравнително висока степен на изграденост на мрежите за улично осветление. Започната и в голяма степен извършена оптимизация на уличното осветление чрез монтиране на часовници със заложен календар, монтиране на енергоспестяващи осветителни тела с компактна луминесцентна лампа и тела с натриева лампа високо налягане, които намаляват разхода на ел.енергия.	Няма изградена цялостна система за централизирано управление и мониторинг на уличното осветление. Монтираните осветителни тела са морално и до голяма степен физически остарели.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Проекти за регионална достъпност, финансирани от фондовете на ЕС за подобряване връзките общински център – населени места.	Недостиг на финансов ресурс за осъществяване на инвестиционните намерения за подобряване на техническата инфраструктура.
Реализация на проекти чрез ФЕС за подобряване на селищната среда, доизграждане и реконструкция на системите за водоснабдяване, отвеждане и пречистване на отпадни води.	Промяна на нормативната среда в посока ограничаване на достъпа до фондовете на ЕС за община Разград съобразно специфичните ѝ характеристики.
Въвеждане на енергоспестяващо	Недостиг на финансов ресурс

светодиодно осветление и система за централизирано управление и мониторинг.	
Оптимизиране на част от разпределителната мрежа посредством подмяна на сечението на проводниците и изнасяне на границата на собственост и подмяна на средствата за търговско отчитане на енергия.	Липса на инвеститорски интерес от страна на компаниите, отговорни за електроразпределителните мрежи.

7.4. Социално-демографска характеристика

С най-благоприятно влияние за социално-демографското развитие на община Разград се очертават възможностите за финансиране на проекти за развитие на човешките ресурси и заетостта, образованието и културата, предоставяни от европейските фондове. Най-негативно влияние оказват състоянието на образованието и здравеопазването в съчетание с отрицателния демографски прираст. Насочването на усилията към подобряване на образованието чрез развитие на алтернативни форми на обучение и квалификация, реализирането на мерки за повишаване обезпечеността на здравеопазването с кадри, в съчетание с продължаването на развитието на културните и спортните дейности, на социалните услуги в общността и с целенасочени мерки за стимулиране на икономическата активност и заетостта, са необходимост за програмен период 2014-2020 г.

Таблица 63: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху социално-демографското развитие на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Демографска ситуация	2
2	Пазар на труда (икономическа активност на населението, безработица, заетост)	3
3	Развитие на образованието	3
4	Развитие на здравеопазването	2
5	Развитие на социалните услуги	4
6	Развитие на културните дейности	4
7	Развитие на спортните дейности	4
8	Усвояване на финансови средства от външни източници	5
	Средна оценка на вътрешните фактори	3.38

Фигура 22: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху социално-демографското развитие на община Разград

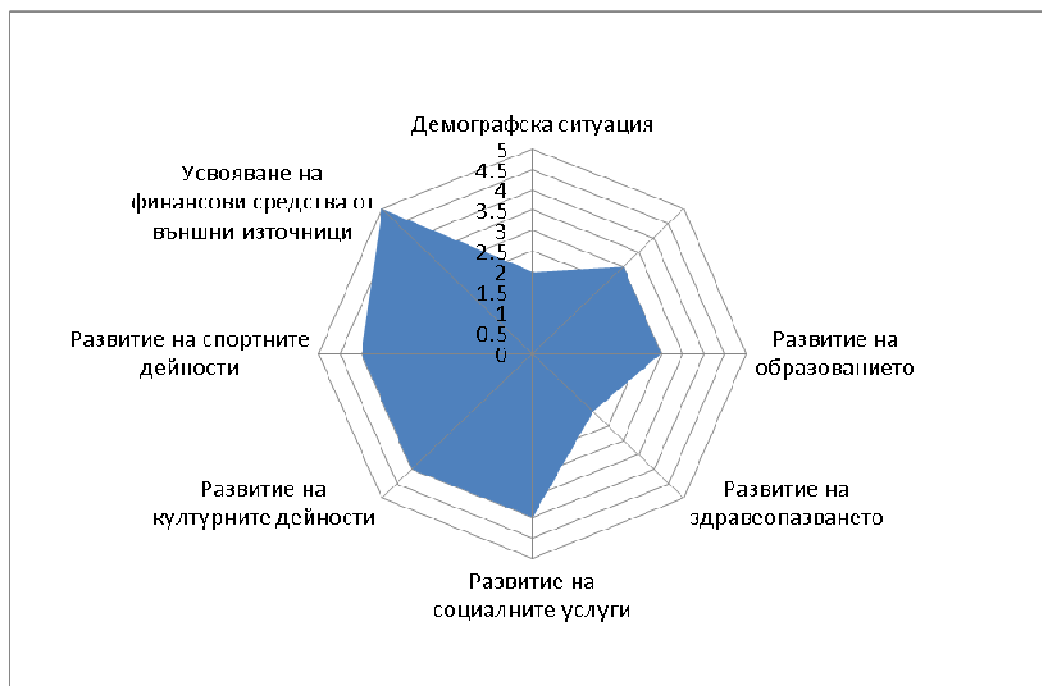
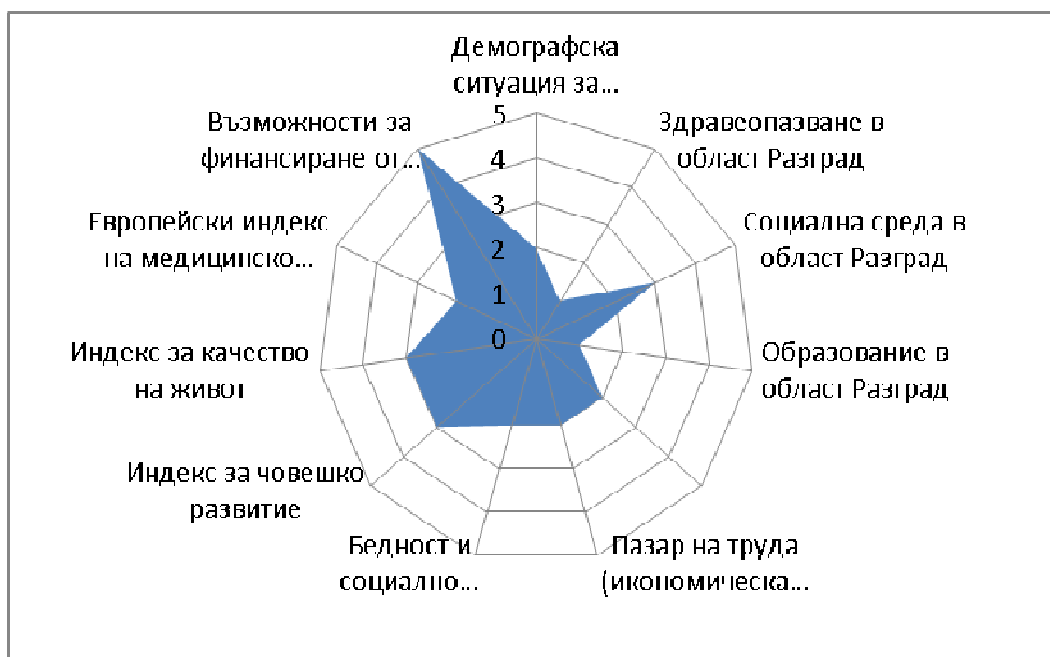

Таблица 64: Външни фактори, оказващи влияние върху социално-демографското развитие на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Демографска ситуация за област Разград	2
2	Здравеопазване в област Разград	1
3	Социална среда в област Разград	3
4	Образование в област Разград	1
5	Образование в страната (% на ранно напусналите системата на образованието, % на населението с висше образование, резултати от изследване на PISA по програма за международно оценяване на учениците по математика, природни науки и четене)	2
6	Пазар на труда (икономическа активност на населението, коефициент на безработицата, коефициент на заетост)	2
7	Бедност и социално включване	2
8	Индекс за човешко развитие	3
9	Индекс за качество на живот	3
10	Европейски индекс на медицинско обслужване	2
11	Възможности за финансиране от алтернативни приходоизточници	5
	Средна оценка на външните фактори	2,36

Фигура 23: Външни фактори, оказващи влиянието върху социално-демографското развитие на община Разград

СОЦИАЛНО ДЕМОГРАФСКА ХАРАКТЕРИСТИКА	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Наличие на достатъчно работна ръка, независимо от факта, че община Разград има най-ниската безработица в областта.	Налице е продължаващ процес на демографско застаряване и отрицателен прираст на населението.
Подобрено е качеството на медицинското обслужване на децата и учениците - през 2011 г. са възстановени здравните кабинети във всички детски градини, поддържат се медицински кабинети и във всички общински училища в гр. Разград.	Осигуреността на регионалната здравна мрежа с човешки ресурси е една от най-ниските за страната.
Наличие на разнообразни образователни институции, вкл. филиал на Русенския университет. Развити форми на извънучилищни занимания за подрастващите и младежите.	Недостатъчно качество на средното образование; Наличие на отпадащи ученици от всички образователни нива.
Социалните услуги, позиционирани в общинският център разполагат с достатъчен и квалифициран човешки	Недостатъчен набор от социални услуги за всички идентифицирани рискови групи, най-вече извън общинският център;

ресурс, необходим за качественото им функциониране; Социалните услуги в общината добре си взаимодействат с други институции; В общината има съпътстващи услуги, които биха могли да се ползват от потребителите; Има традиции в предоставянето на социални услуги; Налице е политическа воля за налагане на иновативни модели на социални услуги; Добре развита социална инфраструктура в общинският център; В общината има добра координация между институциите на държавната и местна власт, НПО и други заинтересовани страни; Наличие на Областна стратегия и Общинска стратегия за развитие на социалните услуги.	Недостиг на финансови средства за разширяване спектъра на социалните услуги; Зависимост на голяма част от социалните услуги от централното бюджетно финансиране; Липса на механизъм и финансов ресурс за повишаване на административен капацитет на доставчиците на социални услуги, квалификацията и специализираната подготовка на кадрите заети в социалната сфера; Повечето хора, нуждаещи се от социални услуги, са с ниски доходи; Недостиг на персонал и/или недостатъчно квалифициран персонал за разширяване обхвата на социалните услуги и развитието им извън общинският център; Недобро състояние на транспортната инфраструктура, комуникационните и информационните услуги в малките населени места на общината.
Богатото културно-историческо наследство; наличие на професионални културни институти, народни читалища, сдружения с идеална цел и творчески съюзи.	Недостиг на финансови средства за паметниците на културата и базите на културните институти за обезпечаването на културния календар. Почти липсват прояви на меценатство, ниски заплати на заетите в сектора.
Наличие на добри условия за спорт, множество и разнообразни спортни клубове и дейности.	Недостиг на финансови средства за поддържането и издръжката на материалната база; за реализацията на спортния календар и за дейността на различните клубове.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Развитие на публично-частни партньорства за постигане адекватност в	Задълбочаването на демографската криза, отрицателният естествен прираст и

обучението по специалности, отговарящи на нуждите на бизнеса.	застаряващото население ще окажат неблагоприятно влияние върху възпроизводство на населението, намаляване на икономическата активност на населението, увеличаване на броя на закритите училища и детски градини и равнището на безработицата.
Разработване на общинска програма за подобряване достъпа до здравно обслужване.	Увеличаване на дела на лицата без здравноосигурителни вноски, в резултат на влошаване на икономическото развитие, от което има риск за увеличение на социалните разходи и повишаване равнището на безработицата в общината.
Достъп до средства от структурните фондове за инвестиции с цел подобряване на социалната инфраструктура, разширяване обхвата на социалните услуги и обучение на човешките ресурси; Приет политически документ Национална стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България”; Увеличаване на финансовите стандарти за социалните услуги делегирана държавна дейност; Разширяване на номенклатурата от нови услуги; Развитие на междусекторни и междуобщински партньорства при планирането и предоставянето на социални услуги; Наличие на добри практики и възможности за обмяна на опит; Повишаване на самостоятелността на	Недостиг на държавен финансов ресурс, гарантиращ устойчивост на новоразкритите социални услуги; Наличието на групи в социална изолация, до които не достига пакет от услуги; Влошено състояние на инфраструктурата и материално-техническата база; Липса на приемственост за изпълнение на политическите документи в сферата на социалните дейности и услуги; Забавяне в реализацията на приоритетните проекти; Дефицит от човешки ресурси (социални работници и специализиран персонал), необходими за директното предоставяне на новоразкритите социални услуги; Недостиг на местни приходи и липса на публично-частни партньорства.

общините в планиране, създаване, закриване и трансформиране на социални услуги, на база на променящите се потребности на населението; Разширяване спектъра от услуги насочени към деинституционализация и превенция на изоставянето.	
Повишаване на капацитета на персонала, ангажиран с администрирането, управлението и директното предоставяне на социалните услуги; Развиване на работните контакти и партньорството между НПО, общински и държавни агенции, местния бизнес.	Недостатъчен капацитет на държавните и местните власти и липса на достатъчни финансови средства за реализиране на проекти, насочени за подобряване на демографския потенциал.

7.5. Околна среда

Състоянието на околната среда е пряко свързано както с качеството на живот на населението на община Разград, така и с възможности за развитие на икономическите дейности. Отново най-благоприятно влияние оказват възможностите за финансиране на проекти за опазване на околната среда и съхранение на биоразнообразието, финансирани от външни източници – предимно от фондовете на ЕС.

Макар състоянието на околната среда в община Разград да е сравнително задоволително и да не са налице съществени рискове, необходимо е да се насочат усилията върху запазване на добрите характеристики на качеството на атмосферния въздух, на почвите и водите. Необходими са усилия за елиминиране на рисковете от замърсяване в резултат на човешката дейност в посока ефективно и ефикасно управление на отпадъците, пречистване на отпадните води, поддържане и разширяване на зелените площи.

Таблица 65: Вътрешни фактори, оказващи влияние върху състоянието на околната среда на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Качество на атмосферния въздух	4
2	Качество на водите	3
3	Качество на почвите	4
4	Управление на отпадъците	4
5	Шум	4
6	Радиационна обстановка	3
7	Осигуреност със зелени площи	4
8	Усвояване на финансови средства от външни източници	5
	Средна оценка на вътрешните фактори	3.88

Фигура 24: Вътрешни фактори за състоянието на околната среда

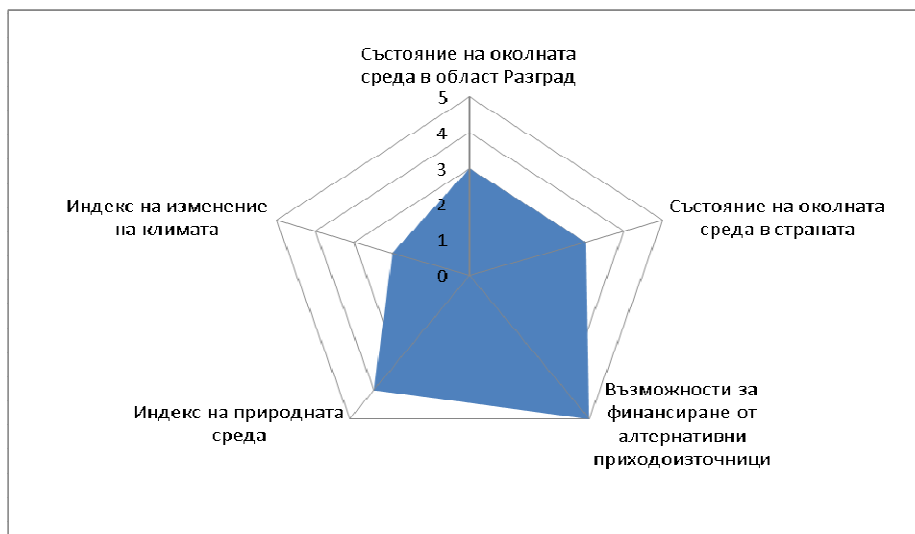

Таблица 66: Външни фактори, оказващи влияние върху състоянието на околната среда на община Разград

№	Фактор	Оценка
1	Състояние на околната среда в област Разград	3
2	Състояние на околната среда в страната	3
3	Възможности за финансиране от алтернативни приходоизточници	5
4	Индекс на природната среда	4
5	Индекс на изменение на климата ⁴	2
	Средна оценка на външните фактори	3.4

⁴ Извършена на базата на данни на Институт за пазарна икономика от класация на държавите и мястото на България в международните класации за периода 2010 – 2012(www.ime.bg)

Фигура 25: Външни фактори за състоянието на околната среда

ОКОЛНА СРЕДА	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Разработени и актуализирани общински наредби, хармонизирани с националното екологичното законодателство, заедно с приети програми за реализация на политиките по опазване на околната среда.	Високи разходи за инвестиции за подобряване и адекватно опазване на околната среда и за прилагане на общинските наредби и екологичното законодателство.
Съхранена околна среда с богат и разнообразен растителен и животински свят.	Недостатъчен административен капацитет за прилагане изискванията на екологичното законодателство и за програмиране, подготовка, управление и мониторинг на инвестиционни програми, планове и проекти. Разлики в нивото на достъп до определени основни услуги между общински център и малките населени места в общината (канализационни системи, разделно събиране на отпадъци). Недостатъчно добре изградено възпитание за опазване и съхранение на околната среда.
Богато биологично разнообразие, с висока степен на естественост на местообитанията	Тенденция към намаляване на биоразнообразието поради влошаване на

в защитените територии и с високо качество места от мрежата “НАТУРА 2000”.	състоянието на някои екосистеми, местообитания, микроклиматичните условия и естествената хранителна верига.
Относително добри показатели на атмосферния въздух на територията на общината.	Наднормено ниво на шума в районите около натоварените транспортни артерии на общинския център.
Изградено и въведено в експлоатация Регионално депо за неопасни отпадъци; Прилагане на принципите “замърсителят плаща” и “отговорност на производителя”; Намаляване на образуването на непромишлени отпадъци.	Недостатъчен капацитет на Регионалното депо, липса на съоръжения за предварително третиране на битовите, производствени и строителни отпадъци; Недостатъчни мерки за минимизиране, повторна употреба, рециклиране и оползотворяване на отпадъци; Съществуващи практики за неконтролируемо депониране и наличието на други силно замърсени терени; Недобре организирана система за разделно събиране на отпадъците.
Ниско общо ниво на замърсяване на водите. Работеща ПСОВ в гр.Разград; Осигурено финансиране за град Разград за: • <i>достигане на емисионните ограничения за заустване на отпадъчни води във водоприемник „чувствителна зона“;</i> • <i>увеличаване дела на населението обхванато от канализация до 98%.</i> Проектна готовност за изграждане на канализационни системи Стражец и Гецово.	Недостатъчна инфраструктура за управление на водния цикъл, водещо до неефективно събиране, снабдяване, отвеждане и пречистване на водите в град Разград; Необходимост от реконструкция и модернизация на ПСОВ Разград. Липса на канализационни мрежи в селата и на селищни пречиствателни станции за отпадъчни води, амортизирани системи за водоснабдяване; Територията на община Разград попада изцяло в т.нар. „чувствителна зона”, за която е задължително пълно отстраняване на биогенните елементи (азот и фосфор) в отпадъчните води;

	Недобри показатели за заустяване на пречистени отпадни води във водоприемник „чувствителна зона“; Липсва канализация за отпадни води в населените места извън гр. Разград.
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Използване на финансовите инструменти на ЕС (структурни фондове, експертиза, консултантски услуги, мрежи за обмяна на опит, и др.) за решаване на проблемите, свързани с опазването на околната среда.	Липса на достатъчно средства от страна на бизнеса и публичния сектор за прилагане на изискванията на екологичното законодателство, свързани с изменения и допълнения в европейското екологично законодателство.
Реконструкция на ПСОВ – Разград.	Често променяща се нормативна уредба.
Потенциал за ангажиране на бизнеса в усилията за опазване на околната среда.	Предоставянето на инженерни услуги в сектор “околна среда” не отговаря на повишеното търсене от гледна точка на количеството и/или качеството.
Възможност за самофинансиране до определена степен на проекти в комуналния сектор, чрез подходящо развиване на потенциала за ПЧП.	Влияние на човешкия фактор.

7.6. Административен капацитет

Особено благоприятно влияние върху развитието на административния капацитет на община Разград оказват възможностите за финансиране на проекти със средства от външни източници – оперативните програми на РБ, фондовете на ЕС и други донорски организации. Положително и за в бъдеще ще бъде влиянието на натрупания опит и добри практики в подготовката, кандидатстването и изпълнението на проекти с външно финансиране, който следва да се разпространява сред всички звена в структурата на общинска администрация и за развитие на партньорства както на местно, така и на регионално ниво.

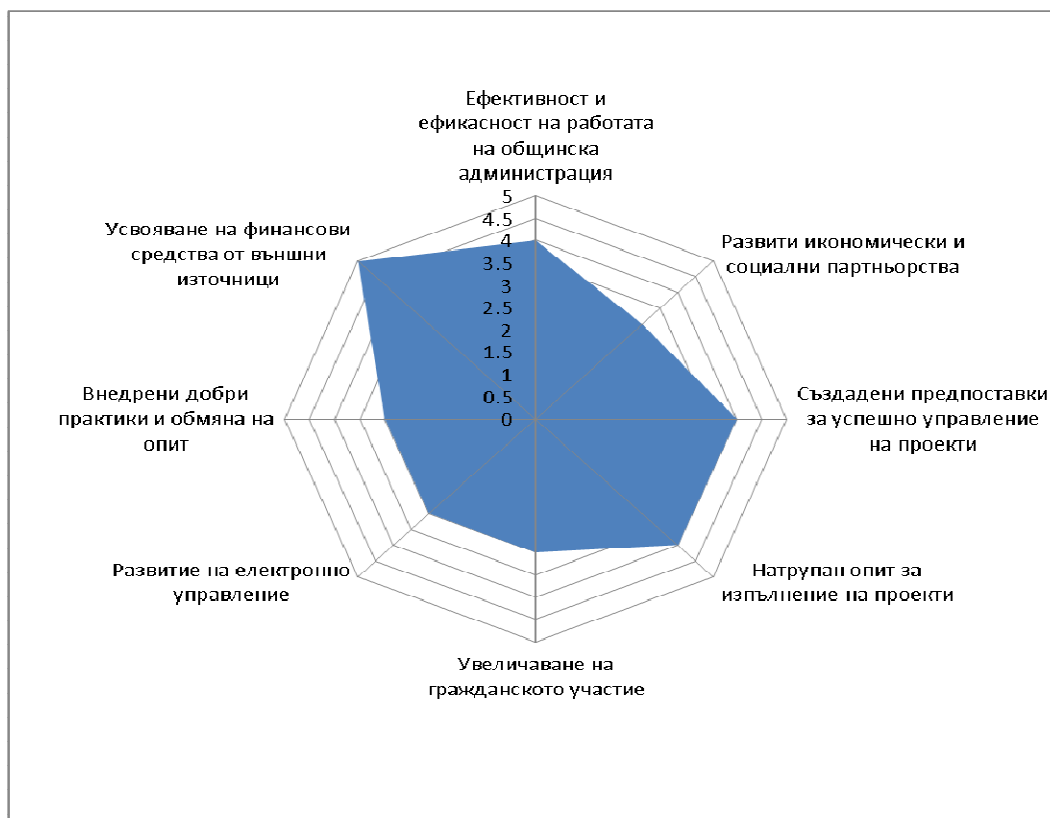
За повишаване на административния капацитет следва да продължи укрепването на институционалния капацитет на местно ниво чрез повишаване на квалификацията на работещите, въвеждане на нови управленски подходи, прилагане на ефективни политики за намаляване на административната тежест, за стимулиране на инвестициите и подобряване

удовлетвореността на гражданите, възможностите за подобряване на достъпа до качествени публични услуги за гражданите и бизнеса и инвестиции за развитие на електронното управление, подобряване на управлението на процесите и дейностите чрез развитие на междурегионално и транснационално сътрудничество, поддържане и развитие на механизмите за обществени консултации и засилване на гражданското участие в местното самоуправление.

Таблица 67: Вътрешни фактори за състоянието на административния капацитет

№	Вътрешни фактори	Оценки (от 1 до 5)
1	Ефективност и ефикасност на работата на общинска администрация	4
2	Развити икономически и социални партньорства	3
3	Създадени предпоставки за успешно управление на проекти	4
4	Натрупан опит за изпълнение на проекти	4
5	Увеличаване на гражданското участие	3
6	Развитие на електронно управление	3
7	Внедрени добри практики и обмяна на опит	3
8	Усвояване на финансови средства от външни източници	5
	Средна оценка на вътрешните фактори	3.63

Фигура 26: Влияние на вътрешните фактори за подобряване на административния капацитет

Изключително благоприятни за развитието на общината са възможностите за финансиране с външни на организацията финансови средства, главно по програмите, финансирани от Европейския съюз, с които да се подобрява качеството на административното обслужване и административния капацитет.

Таблица 68: Външни фактори за състоянието на административния капацитет

№	Външни фактори	Оценка (от 1 до 5)
1	Качество на административното обслужване в област Разград	4
2	Индекс за готовност за е-правителство ⁵	4
3	Възможности за финансиране от алтернативни приходаизточници	5
	Средна оценка на външните фактори	4.33

Фигура 27: Влияние на външните фактори за подобряване на административния капацитет

АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ	
СИЛНИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Структура на Общинска администрация съобразно функционалните направления на дейността, въведени услуги «на едно гише» чрез фронт офиси с добра достъпност.	Недостатъчно предлагане на възможности за комплексно обслужване на бизнеса и намаляване на бюрократичната тежест.
Голям брой предоставяни услуги за гражданите и бизнеса: 204, предимно с удостоверителен характер,от които 5 е-услуги на ниво транзакция.	Недостатъчен брой и вид на предлаганите електронни услуги за бизнеса и гражданите.

⁵ Извършена на базата на данни на Институт за пазарна икономика от класация на държавите и мястото на България в международните класации за периода 2010 – 2012(www.ime.bg)

Служителите в общинската администрация са преобладаващо с висше образование, съответстващо на заеманата длъжност. Прилагат се форми за обучение и повишаване на квалификацията им.	Недостатъчен брой служители в сферата на административното обслужване за постигане на ефективно и ефикасно управление.
Създаден капацитет и натрупан значителен опит при подготовка и изпълнение на проекти с финансиране от фондовете на ЕС и други източници.	
Наличие на диалог с икономическите и социални партньори, благоприятстващ комплексното развитие на общината.	
ВЪЗМОЖНОСТИ	ЗАПЛАХИ
Привличане на допълнителни ресурси за подготовка и включване на по-голям кръг от специалисти за подготовката и изпълнението на проектните инициативи.	Ограничени възможности за ползване на средства по оперативните програми за закупуване на необходимото оборудване и технически средства за оперативната работа на администрацията.
Развитие на междуинституционалното партньорство и сътрудничество, междуобщинското сътрудничество и публично-частното партньорство.	Липса на яснота в развитието на процеса за децентрализация. Налице е постоянно прехвърляне на отговорности от централната към местните власти без необходимата финансова и кадрова обезпеченост.
Укрепване на институционалния капацитет за подобряване на административното обслужване на населението и бизнеса, намаляване на бюрократичните пречки.	Честа промяна в нормативната уредба на страната.
Изграждане на регионални и местни партньорства за развитие и подобряване взаимодействието между институциите бизнеса и гражданското общество, засилване на гражданското участие в местното самоуправление.	

7.7. Интегрален анализ

Освен посочените външни фактори, които влияят за развитието на отделните тематични области, съществуват и фактори, които влияят комплексно за икономическото и социално развитие на община Разград. Това са факторите на политическата, правната, природо-географската и институционалната среда.

С най-благоприятно комплексно влияние са факторите на природо-географската среда, а с най-неблагоприятно влияние са факторите на институционалната и политическата среда.

Таблица 69: Комплексни външни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград

Външни фактори	Съставни елементи	Оценка (от 1 до 5)
Политическа среда	Политическа нестабилност и отражението ѝ върху работата на общините	2
	Финансови взаимоотношения между държавата и общините и степен на финансова децентрализация	3
	Липса на мерки за интегрирани териториални инвестиции и подпомагане на общините	1
	Индекс на възприятието на корупцията ⁶	2
	Индекс на демокрацията	4
	Индекс на мира	5
	Средна оценка на факторите	2,8
Правна среда	Нормативно-правни възможности за провеждане на активна политика на общината	2
	Индекс на човешката свобода	4
	Индекс за право на собственост	3
	Средна оценка на факторите	3
Природо-географска среда	Географско положение	4
	Релеф	4
	Полезни изкопаеми	3
	Климат	3
	Води	4
	Почви	5
	Флора	5
	Фауна	5
	Средна оценка на факторите	4,5
Институционална среда	Наличие на финансови институции, подпомагащи дейността на общината	3
	Наличие на неправителствени организации, подпомагащи дейността на общината	2
	Развити форми на публично-частно партньорство с бизнес организациите	2
	Наличие на правораздавателни институции, охранителни организации и др.п. и взаимоотношенията им с общината	3
	Средна оценка на факторите	2,5

⁶ Извършена на базата на данни на Институт за пазарна икономика от класация на държавите и мястото на България в международните класации за периода 2010 – 2012 (www.ime.bg)

Върху основата на изведените оценки от изследваните фактори се конструира интегрален SWOT профил на община Разград, който дава обобщена представа за състоянието на социално-икономическото развитие на общината и на нейната околна среда.

Като най-благоприятна се определя природо-географската среда, характеризираща се с благоприятен климат за развитието на разнообразно земеделие, разнообразна почвена покривка, подходяща за развитието на всички култури на умерения климат и очертаваща благоприятните възможности за развитието на селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост. На територията на общината функционират водещи структуроопределящи производства от фармацевтичната промишленост и високотехнологично предприятие за дълбочинна преработка на царевича. Налице са находища на глина за производство на строителни керамични изделия и находища на варовици, подходящи за трошен камък и пътни настилки; наличие на голямо находище на каолин - източник на суровина за силикатната промишленост с потенциал за възраждане на този отрасъл в региона.

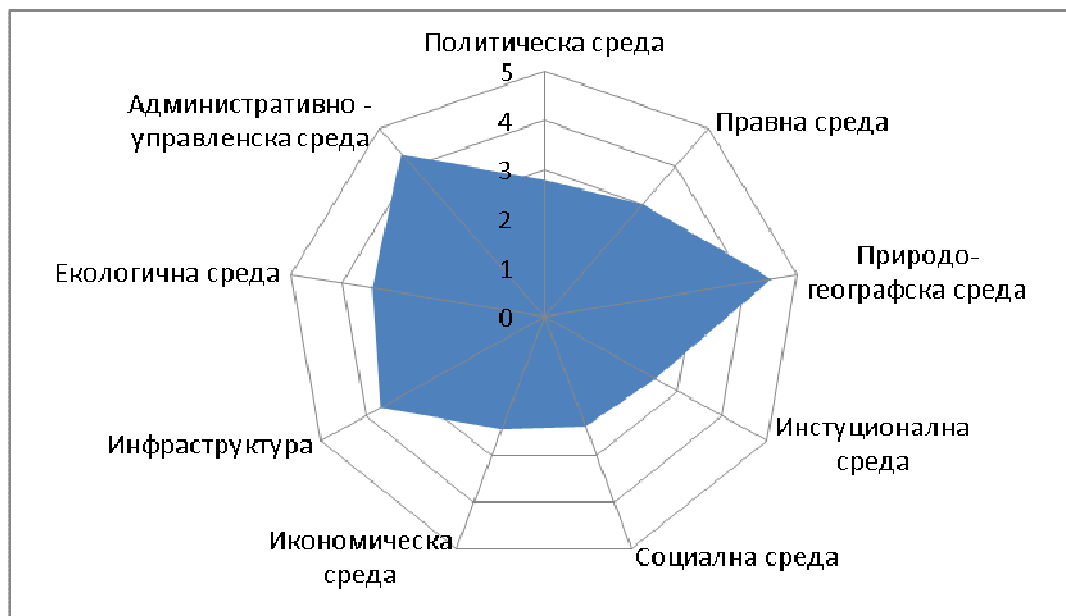
Благоприятно е и местоположението на община Разград, намираща се на естествен кръстопът на важни пътни артерии, свързващи Централна Европа с Черноморието и Азия. През административния център на общината минават първокласният път Русе - Варна и железопътна линия, която е важна връзка между пристанището на река Дунав в гр. Русе и черноморското пристанище в гр. Варна. Местоположението на община Разград е благоприятно и за развитието на регионални партньорства чрез използване възможностите на програмите за транснационално сътрудничество. Географското разположение в съчетание с благоприятните природни и климатични условия обуславят ролята на Разград като административен и културен център. Културно-историческото наследство заедно с природно-климатичните условия създава предпоставки за развитие на туризма.

Таблица 70: Външни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград

Външна среда	Оценка (от 1 до 5)
Политическа среда	2.8
Правна среда	3
Природо-географска среда	4.5
Институционална среда	2.5
Социална среда	2.36
Икономическа среда	2.42
Инфраструктура	3.67

Екологична среда	3.4
Административно-управленска среда	4.33
Средна оценка на външната среда	3.22

Фигура 28: Външни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград

Вътрешните фактори, разгледани подробно в тематичните SWOT-анализи, влияят върху формирането на характеристиките на конкурентния профил на община Разград. С най-висока оценка, респ. положително влияние, са околната среда и природните рискове, следвани от административния капацитет и местната икономика. С по-ниска оценка, респ. по-слабо положително влияние, са факторите инфраструктура, свързаност и достъпност на територията, социална сфера и човешки ресурси.

Таблица 71: Вътрешни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград

Вътрешни фактори	Оценка (от 1 до 5)
Социална сфера и човешки ресурси	3.38
Местна икономика	3.46
Инфраструктура, свързаност и достъпност на територията	3.27
Околна среда и природни рискове	3.88
Административен капацитет	3.63
Средна оценка на вътрешните фактори	3.52

Фигура 29: Вътрешни фактори, които оказват влияние за развитието на община Разград

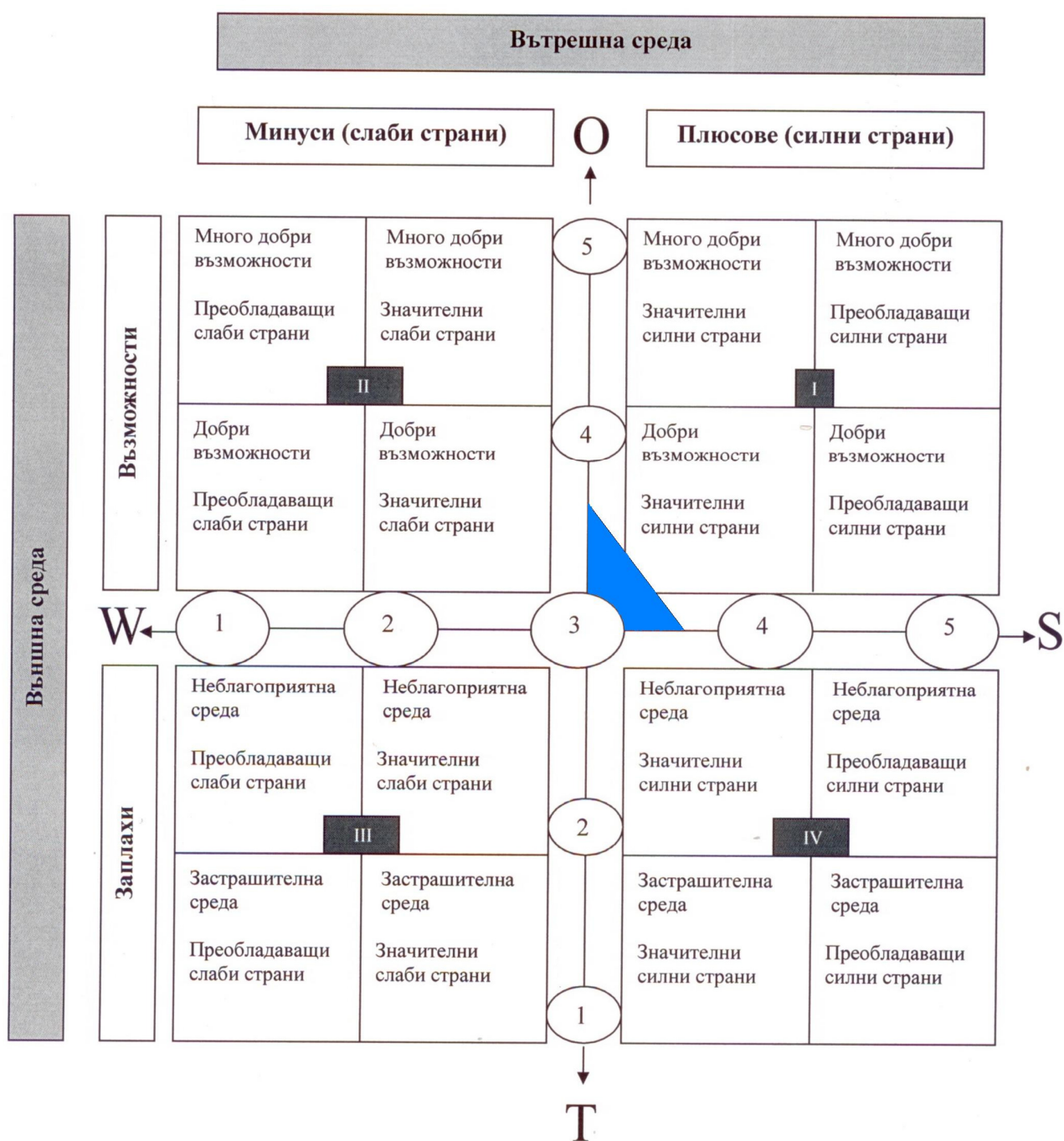

Визуализираният резултат на SWOT–матрицата се намира в изключителна близост до началото на координатната система, със съвсем лек превес на добрите възможности и силните страни над слабите страни и заплахите (Фигура 30).

Вследствие на изследваните фактори за вътрешната и външна среда и позицията на община Разград подходящи базови стратегии за развитие са следните:

- **на завладяването** ($O \rightarrow W$; $S \rightarrow W$) – да се използват силните страни и възможностите, за да се преодолеят слабите страни; да се унищожават слабостите за създаване на нови възможности;
- **подсилваща** ($O \leftrightarrow S$) – да се използват пълноценно наличните възможности, за да се подсилят силните страни;
- **мобилизационна** ($O \rightarrow T$; $S \rightarrow T$) – да се ограничат заплахите чрез наличните силни страни и възможности.

Фигура 30: SWOT-матрица на влиянието на факторите за развитие на община Разград

II. ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА РАЗГРАД

1. Стратегическа рамка за планиране и програмиране на регионалното развитие на община Разград /2014-2020 г./ и приемственост.

1.1. Стратегическа рамка

ОПР на община Разград е средносрочен програмен документ със седем годишен времеви обхват, съобразен с времевия обхват на планирането на политиките за развитие на ЕС и РБ, и обхваща периода от 2014 до 2020 г.

Териториалният обхват на документа обхваща територията на община Разград, като при планирането на местните политики се отчитат характеристиките и особеностите на нейната структура и обособеност, свързаност и социално-икономически взаимовръзки.

Стратегическата част на ОПР на община Разград за периода 2014 – 2020 г. набелязва насоките за развитие на общината във всички сфери на социално-икономическия живот. Тя кореспондира пряко и се съобразява изцяло със заложената законодателна и стратегическа рамка на регионалното развитие на национално и европейско ниво.

Стратегическата рамка е широкообхватна и се съобразява както с разнородните социално-икономически политики на държавата, така и с характеристиките на регионалните особености и идентифицирания потенциал за развитие.

Широкият обхват е обусловен както от националната, така и от европейската стратегическа рамка и тяхната съгласуваност. Постановките му кореспондират с тези на ЗРР, ППЗРР, «Методически указания за разработването на ... общински планове за развитие 2014-2020 г.» на МРРБ, като провеждат на местно ниво ключовите теми за развитие от политиката за сближаване на ЕС и Регламентите за управление на фондовете на ЕС.

Йерархията на понятията в стратегията на община Разград е: визия, стратегически цели, приоритети, специфични цели, мерки и проекти/дейности.

Формулираните цели са съобразени с общите цели на стратегията Европа 2020, общата стратегическа рамка на ЕС до 2020 г., Териториален дневен ред на ЕС 2020, със заложените постановки на НСРР, НКПР, Национална програма за реформи, Национална програма за развитие на България 2020, секторните национални стратегии.

Областна стратегия за развитие на област Разград 2014-2020 г. очертава регионалната рамка за формиране на местните политики за развитие, заложи в настоящия план на община Разград за периода 2014-2020 г.

Стратегия „Европа 2020”

Тази стратегия е основополагащ, рамков документ за актуалните цели на европейската кохезионна политика по отношение на заетостта, иновациите, глобалните заплахи от климатични промени и енергийна зависимост, образованието и бедността. Към дефинираните пет проблемни сфери са формулирани ясни и количествено определени „цели-резултати”. Приоритетите на икономическото развитие са насочени в три логически обосновани направления:

- Интелигентен растеж – икономика на знания и иновации;
- Устойчив растеж – нисковъглеродна икономика, ВЕИ, конкурентоспособност чрез ефективно използване на ресурсите, добра бизнес среда за МСП и активно предприемачество;
- Приобщаващ растеж – паралелно развитие и на традиционна икономика с висока заетост на нискоквалифицирана работна ръка, буфер срещу бедността, средство за социално и териториално сближаване.

Мнението на Комитета на регионите, споделяно от основните институции на ЕС – Европейската комисия, Съвета на европейския съюз и Европейския парламент е, че „Европа 2020” може да изпълни целите си, само ако европейското, националното, регионалното и местното равнище работят за тяхното изпълнение в партньорство. Основанията за това са двустранни – от една страна, изпълнението на новата стратегия ще е възможно, само ако съответните равнища на управление работят не в изолация едно от друго, а по координиран, интегриран и синхронизиран начин, при пълно съблюдаване на принципа субсидиарност. Това е необходимо, за да се отвори път на синергиите и системните ефекти, необходими за постигане на водещите цели на ЕС и за изпълнение на задачите на стратегията „Европа 2020”. От друга страна, ЕС може да изведе европейските страни в посоката към интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж само ако стратегията „Европа 2020” получи териториално измерение, за да се гарантира, че тя отчита различните изходни позиции като предварително условие за постигане на териториално сближаване. Всички територии могат и следва да подобряват своята конкурентоспособност и качеството на живот на своите граждани чрез местни политики, които обхващат трите стълба на стратегията, заложили върху териториални показатели и цели. В този смисъл, визията за развитие на град Разград следва да се разглежда като елемент от пъзела на градовете-мотори в Европейския съюз, които чрез своя успех ще допринесат за общото изпълнение на дефинираните в „Европа 2020” стратегически цели.

Стратегическа рамка на национална програма за развитие на Република България „България 2020”

България дефинира стратегическа рамка за изпълнение на Стратегията „Европа 2020” чрез Националната програма за развитие: „България 2020”. В нея е определена националната ни визия за икономическото развитие към 2020 г. – **„България да бъде държава с конкурентоспособна икономика, осигуряваща условия за пълноценна социална, творческа и професионална реализация на личността чрез интелигентен, устойчив, приобщаващ и териториално балансиран икономически растеж”**.

В програмата са идентифицирани осем приоритетни направления, които се отнасят, както до прилагането общоевропейски политики, така и до формулирането и изпълнението на самостоятелни национални политики, с което се обхваща пълния пакет от мерки и действия на държавата в областта на социално-икономическото развитие. Изпълнението на всеки приоритет включва реализацията на набор от многосекторни политики, които са фокусирани върху факторите, които генерират икономически растеж в България. По своята всъщност тези многосекторни политики са насочени към постигане на балансиран икономически растеж, постигане на висока и качествена заетост, оптимално използване на ресурсите и ефективна грижа за околната среда.

Приоритет 1: Подобряване на достъпа и повишаване на качеството на образованието и обучението и качествените характеристики на работната сила

Приоритетните дейности са: повишаване на доверието в образователната система; нарастване на дела на заетостта, свързан с целенасоченото използване на знанията и уменията; увеличаване на иновативния потенциал и конкурентоспособността на икономиката; постигане на по-висока производителност на труда и подобряване на жизнения стандарт на заетите; възможности за по-широко социално включване; изграждане на по-добра инфраструктура за образованието и здравеопазване, с осигуряване на по-добър здравен статус и по-качествена и здравословна околна среда на населението.

Приоритет 2: Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване

Мерките са насочени към проблемите на децата, хората в надтрудоспособна възраст, безработните лица и работещите бедни. Основният подход за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване ще бъде превенцията. Другият подход е свързан със смекчаването и преодоляването на последиците от бедността и социалното изключване.

Приоритет 3: Постигане на устойчиво интегрирано регионално развитие и използване на местния потенциал

Приоритетът е насочен към развитие на потенциала на българските райони и превръщането им в привлекателно място за живеене и бизнес, със съхранена природа и уникални културни паметници и традиции. Мерките реализирани по този приоритет ще допринасят за намаляването на икономическите и социалните неравенства, за интегрирано развитие на градовете, за подобряване на техническата инфраструктура и за засилване на икономическото, социално и териториално сближаване.

Приоритет 4: Развитие на земеделието за осигуряване на хранителна сигурност и за производство на продукти с висока добавена стойност при устойчиво управление на природните ресурси

Основната цел на приоритета е подобряване на конкурентоспособността на земеделското производство, като същевременно се гарантира повишаването на степента на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла. Приоритетните дейности са насочени към структурно балансиране на аграрния отрасъл, преодоляване на технологичното изоставане, повишаване на общата производителност, подобряване и опазване на околната среда.

Приоритет 5: Подкрепа за развитие на високотехнологична индустриална база и модерна иновативна инфраструктура, стимулиране на иновативната активност и научните изследвания

Извеждането на този приоритет цели създаването и развитието на високотехнологична индустриална база, повишаване ролята на науката като стимулираща социално-икономическия растеж. На територията на град Разград извършват дейности предприятия от фармацевтичната промишленост. Те могат да бъдат благоприятна предпоставка за изпълнението на мерки в областта на стимулиране и развитие на икономика, основана на знанието.

Приоритет 6: Укрепване на институционалната среда за по-висока ефективност на публичните услуги за гражданите и бизнеса

Приоритетът е насочен към осигуряване на оптимална институционална среда и предоставяне на ефективни публични услуги, като необходими условия за благоприятна бизнес-среда и икономически растеж. Като водещи фактори за конкурентоспособност и растеж, върху които са фокусирани политиките, са изведени електронното правителство, откритото управление, оптимизираната работа и добре подготвена администрация.

Приоритет 7: Изграждане на адекватна енергийна инфраструктура, подкрепа за повишаване на ресурсната ефективност и намаляване на енергийната зависимост

Приоритетът е насочен към изграждане на енергийни инфраструктурни мрежи и подобряване на конкурентоспособността на българската икономика. Като водещи фактори за конкурентоспособност, върху които са фокусирани политиките, са изведени енергийната безопасност, независимост и ефективност.

Приоритет 8: Подобряване на транспортната свързаност и достъп до пазари

Приоритетът е свързан с изграждането и реконструкцията на транспортната инфраструктура и създаването на оптимални условия за развитие на икономиката, за подобряване на достъпа до пазари и за ограничаване на замърсяването на околната среда. Бързото развитие на транспортната инфраструктура и изграждането на интермодални връзки са условие за генериране и поддържане на висок икономически растеж, за балансирано развитие и предпоставка за привличане и оползотворяване на местните, националните и чуждестранните частни инвестиции.

Национална стратегия за регионално развитие 2012 – 2022

НСРР е приета от Министерския съвет с Постановление № 696 от 24 август 2012 г. Програмният документ определя стратегическата рамка на държавната политика за постигане на балансирано и устойчиво развитие на районите на страната и за преодоляване на вътрешнорегионалните и междурегионалните различия в контекста на общоевропейската политика за сближаване и постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. НСРР определя дългосрочните цели и приоритети на политика за регионално развитие, която има интегрален характер, дава възможност за координация на секторните политики на територията и съдейства за тяхното синхронизиране. НСРР играе важна роля за постигане на съответствие и взаимно допълване между целите и приоритетите на политиката за регионално развитие и секторните политики и стратегии, които спомагат за балансирано развитие на районите.

Мерките, които следва да подкрепят развитието, включват изграждане на съвременна икономика, стимулиране на предприемачеството, развитие и модернизиране на инфраструктурата, създаване на устойчиви работни места и технологично развитие.

По приоритет 4.1 Интегрирано устойчиво градско развитие и укрепване на полицентричната мрежа от градове се предвижда обект на интервенция да бъдат градовете от първо, второ, трето и четвърто ниво в националната мрежа от населени места, определени в концепцията за териториално-урбанистично развитие.

Национална програма за реформи

Националната програма за реформи на Република България е изготвена в изпълнение на одобрената от Европейския съвет през юни 2010 г. стратегия „Европа 2020” и в съответствие с новия инструмент за по-добра координация на икономическите политики в рамките на Европейския съюз, т. нар. „Европейски семестър”. Програмата се актуализира всяка година и настоящият документ е съгласуван с актуализацията от април 2013 г. Програмата е насочена към ключови въпроси с приоритетен характер, като изхожда от текущите нужди и предизвикателства пред малка и отворена икономика като българската, която, с цел да успее по-бързо да излезе от настоящата криза, следва изцяло да преориентира политиката си към повишаване на конкурентоспособността, така че в максимална степен да се възползва от икономическото възстановяване на своите основни търговски партньори. Предвид изходната позиция на страната е твърде трудно да се определят само няколко приоритетни области, където да бъдат насочени усилията на икономическата политика. И все пак, като такива биха могли да бъдат посочени:

- *По-добра инфраструктура* - по-добра свързаност с Европа, устойчиви и конкурентоспособни региони, с достъпни услуги и по-добра свързаност помежду им и с по-слабо развитите територии, запазване и утвърждаване на българското културно-историческо наследство и природно богатство;
- *Конкурентоспособна младеж* - намаляване на дела на рано напусналите училище, увеличаване броя на младите хора, завършили висше образование, стимулиране на младите учени, реализация на младите хора в България;
- *По-добра бизнес среда в ЕС* - най-ниска данъчна тежест за бизнеса и домакинствата в ЕС, по-висока заетост, повече инвестиции (вкл. в НИРД и иновации), фискална стабилност;
- *По-голямо доверие в държавните институции* – ефективна съдебна система и гарантиране на върховенството на закона, защита на интересите на гражданите и бизнеса, социална справедливост и сигурност.

Национална концепция за пространствено развитие 2013 - 2025 г.

НКПР е средносрочен документ с период на действие от 2013 до 2025 г. за подпомагане на правилното насочване на средствата по оперативните програми в следващия програмен период от 2014-2020 г. към зони с натрупани диспропорции, но и към такива с най-подходящи условия и неизползван потенциал. В документа са отчетени най-важните приоритети в транспортно-комуникационната и инженерно-техническата инфраструктура,

които са от изключително значение за обвързаността на страната със съседните страни и региони и за отварянето на страната към глобализацията се свят.

Съгласно избраната визия са очертани следните стратегическите цели на НКПР:

- *Стратегическа цел 1* “Интегриране в европейското пространство”;
- *Стратегическа цел 2* “Полицентрично териториално развитие”;
- *Стратегическа цел 3* “Пространствена свързаност и достъп до услуги”;
- *Стратегическа цел 4* “Съхранено природно и културно наследство”;
- *Стратегическа цел 5* “Стимулирано развитие на специфични територии” (крайбрежни Черноморски, крайбрежни Дунавски, планински гранични и периферни);
- *Стратегическа цел 6* “Конкурентноспособност чрез зони за растеж и иновации”.

Стратегическата рамка на Общинския план за развитие на Разград 2014-2020 г. адресира в пълна степен посочените стратегически цели на НКПР.

Регионален план за развитие на Северен централен район 2014 – 2020 г. (приет с Решение на МС № 461 / 01.08.2013 г.)

Визията, целите и приоритетите на Регионалния план за развитие на Северен централен район от ниво 2 за периода 2014-2020 г. са формулирани на основата на:

- резултатите от анализа на състоянието и съществуващите тенденции в социално-икономическото, екологичното, културното, инфраструктурното и пространствено развитие на петте области (Велико Търново, Габрово, Разград, Русе и Силистра) в региона за периода 2005 – 2012 г.;
- национални стратегически и планови документи, преди всичко Националната стратегия за регионално развитие 2012–2020, секторните стратегии и политики, националната програма за развитие „България 2020“, Оперативните програми, съфинансирани от фондовете на ЕС и др.;
- европейски стратегически документи и политики, свързани с изпълнението на Стратегията „Европа 2020“ и новата кохезионна политика на ЕС.

Съобразявайки се с очаквания на хората и заинтересованите страни от района за: динамично и устойчиво развитие, висок икономически растеж и заетост, подобро качество на живот, съхранено природно и културно наследство, кратко формулираната визия за развитие на СЦР е: ***„Бързо и устойчиво развиващ се европейски район, интегрална част от Дунавското пространство, където младите хора виждат своето бъдеще и личностна реализация.”***

Заложените четири стратегически цели и специфичните цели свързани с тях са:

- *Икономическо сближаване* - достигане на средните нива на заетост, производителност на труда и приложение на иновации в икономиката, характерни за районите от Дунавското пространство;
- *Социално сближаване* - преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионални различия в социалната сфера и ограничаване на риска от социална изолация и бедност;
- *Териториално сближаване* – свързаност и балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на територията и населените места;
- *Опазване на околната среда*, съобразно предизвикателствата на климатичните промени и прилагане на европейските и национални стандарти за ограничаване на замърсяването и енергоемкостта и стимулиране използването на енергия от възобновяеми източници.

Областна стратегия за развитие на област Разград за периода 2014 – 2020 г. (проект)

ВИЗИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ РАЗГРАД за периода 2014–2020 г. е изградена при спазване духа на желаното състояние от Областната стратегия за развитие на област Разград 2005–2015 г. и е формулирана по следния начин:

„ОБЛАСТ РАЗГРАД – развит фармацевтичен, керамичен и аграрен център на Северна България, с балансирана, конкурентоспособна икономика, съхранена природа, обновена инфраструктура и жизнена среда, осигуряващ добър жизнен стандарт на своите граждани, привлекателен за млади хора, инвеститори и туристи.”

Заложеният по този начин стремеж е за значително повишаване на темпа и степента на икономическо развитие, подобряване условия за живот и намаляване неравенствата между общините в региона.

Областната стратегия задава следните приоритети:

Приоритет 1: Постигане на устойчив и приобщаващ растеж на икономиката чрез инвестиции в нови технологии и иновации на базата на икономиката на знанието

Приоритет 2: Устойчиво развитие на високоефективен и конкурентноспособен аграрен сектор

Приоритет 3: Обновяване и развитие на техническата инфраструктура и на жизнената среда, подобряване качествата на околната среда

Приоритет 4: Подкрепа на човешкия капитал, социално приобщаване, повишаване на жизнения стандарт

Приоритет 5: Укрепване на институционалния капацитет за провеждане на ефективна регионална политика.

1.2. Приемственост между програмните документи с местно значение

Общински план за развитие 2007–2013 г.

В Общинския план за развитие за изтичащия програмен период 2007-2014 е формулирана визията за развитие на общината към 2013 г., а именно „Община Разград – привлекателно място за живот, бизнес, инвестиции и туризъм в българския Североизток, с конкурентна икономика, чиста околна среда, съхранени традиции и култура”. Основната стратегическа цел на община Разград е „Повишаване на социално-икономическото развитие на територията на общината”.

Общинският план съдържа 4 приоритета:

Приоритет 1: Повишаване конкурентоспособността на общинската икономика;

Приоритет 2: Планово изграждане, рехабилитация и модернизация на общинската инфраструктура;

Приоритет 3: Подобряване на условията за живот в общината;

Приоритет 4: Развитие и укрепване на институционалната среда и общественото партньорство.

Настоящата визия е сходна с визията от предходния планов период и надгражда стратегическата цел. Логиката на приоритетите се запазва, като се актуализират специфичните цели и мерките.

Програма за реализация на общинския план за развитие на община Разград

Програмата осигурява оперативна подкрепа за реализиране на поставените цели и задачи пред общинската администрация.

Програма за опазване на околната среда на община Разград (2012–2017 г.)

Програмата има за цел подобряване качеството на живот и намаляване на риска за здравето на населението, чрез осигуряване на благоприятна околна среда, запазване на биоразнообразието и устойчиво управление на околната среда.

Програма за управление на дейностите по отпадъците на община Разград за периода 2011–2016 г.

Целите, набелязани в Програмата, и свързаните с тях мерки са на база анализ на съществуващата ситуация в областта на управлението на отпадъците, идентифициране на проблемите и приемане на мерки за подобряване на дейността в тази област. Актуализираната програма за периода 2011 – 2016 г. е отворен документ, който се приема от Общинския съвет Разград. Кметът на общината внася ежегодно отчет за изпълнението на

Програмата в Общинския Съвет, а при необходимост предложение за нейното допълване или актуализиране.

Стратегия за развитие на туризма в община Разград (2010–2013 г.)

Общинската стратегия за развитие на туризма определя общата рамка за развитие на сектора и постигане на устойчивост в развитието на общината. Предназначението ѝ е да подпомогне развитието на туристическия потенциал в община Разград, като създаде концептуални, методологически и планови условия за неговото реализиране.

Програма за развитие на туризма в община Разград (2010–2013 г.)

Към Общинската стратегия за развитие на туризма е разработена програма с конкретни дейности, изпълнители, срокове и източници на финансиране.

Програма за стимулиране използването на велосипеди за придвижване из град Разград 2010–2014 г.

Програмата има за цел да стимулира използването на велосипеди с оглед ограничаване на екологичните замърсявания в града.

Стратегия за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание в община Разград за периода 2007–2015 г.

Програмният документ има за цел да се дефинират и изведат на преден план проблемите и задачите, чието решаване е от особено важно значение за развитието на училищното и предучилищното образование в Община Разград, както и да се очертаят основните мерки за тяхното постигане.

Обществен договор ред и сигурност

Общественият договор за ред и сигурност съдържа предложения за прилагане на по-ефикасни мерки за взаимодействие и контрол по проблемите на сигурността и обществения ред.

Водеща цел в гореизложените стратегически документи и общото между тях е постигането на икономически растеж чрез инвестиции в инфраструктура и човешки капитал. Отчитат се конкурентните предимства на основата на географското положение, природните и историческите дадености и вече съществуващата инфраструктура като потенциал за развитие, върху който трябва да се доразвият мерки за подобряване на цялостната икономическа среда. Като стратегически приоритети са изведени създаването и поддържането на благоприятна жизнена среда, достъп до качествено образование, здравеопазване и спорт за здравословен начин на живот. Заложени са цели за изграждане на връзката наука-иновации-бизнес, като основа за конкурентоспособна и високотехнологична икономика.

2. Използвани принципи за стратегическо планиране

Изготвянето на Общинския план за развитие на община Разград е хармонизирано със затвърдени принципи на стратегическо планиране на местното развитие, основни от които са:

- Обвързаност на планираните мерки по между си за съвместно подобряване на местното развитие;
- Съответствие с принципите и правилата за прилагане на структурните инструменти в областта на регионалната политика на ЕС;
- Координация и съгласуваност с европейските, националните и местните политики за конкуренция, опазване и подобряване на околната среда и равните възможности;
- Информираност и публичност на процесите на планиране и програмиране, финансиране, изпълнение, наблюдение и оценка в областта на интегрираното регионално и местно развитие;
- Съфинансиране и допълняемост на местните собствени финансови ресурси за развитие със средства от държавния бюджет, фондовете на ЕС и други публични и частни източници;
- Концентрация на усилията, човешките ресурси и финансовите средства за осъществяване на набелязаните в стратегията цели;
- Отвореност за допълнения и адаптивност на стратегическите намерения към бързо променящите се условия на средата, в която ще се реализира стратегията;
- Партньорство между всички институции, заинтересовани лица и структури на гражданското общество в процеса на реализиране на стратегическите намерения.

3. Подход

Стратегическите цели показват посоката за развитие за времевия хоризонт на стратегията в основните проблемни области – икономическо развитие, инфраструктура, социална сфера, околна среда и др. Секторните анализи и SWOT-анализът очертаха голям брой проблеми и възможности за социално-икономическото развитие на община Разград. От друга страна ограничеността на възможностите и ресурсите налага съсредоточаване на усилията по приоритети. Изборът на приоритети за устойчивото и балансирано развитие на общината бе подчинено на няколко важни критерия като надграждане на силните страни и изграждане на конкурентни предимства на национално ниво, острота на регистрираните проблеми, неотложност на разрешаването на проблемите, налични възможности за

решаването на проблемите, връзка на дадения проблем с други проблеми. В рамките на всеки приоритет са формулирани специфични цели и мерки, включващи сходни по характер конкретни операции, насочени към постигането на дефинираните в стратегията цели. Планираните мерки ще надградят и подчертаят силните характеристики и се стремят да преобразуват и преодолеят слабостите, очертани в SWOT-анализа.

4. Визия

В резултат на проведените проучвания сред местната общност, на база изготвения социално-икономически анализ, SWOT-анализ и генерираните изводи за тенденциите в развитието, текущото състояние и бъдещия потенциал за развитие и в съответствие със стратегическите и програмни документи на по-високо ниво, беше формулирана следната **визия за развитие на общината**, която да съответства на нуждите и желанията на местната общност, да дефинира достатъчно ясно и категорично желаното бъдещо състояние на общината след края на периода на действие на ОПР:

**Община Разград –
благоприятно място за живот, бизнес и инвестиции, със съхранени
природа и културна идентичност, развити икономика и туризъм.**

5. Стратегически цели

Предложеният стратегически документ има за задача да фокусира управленските процеси и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че община Разград да възстанови икономическата си жизнеспособност, да навакса значимото изоставане и индустриалния упадък и да създаде конкурентни предимства от потенциала си.

**ГЛАВНА СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ:
Постигане на качествен и устойчив икономически растеж**

С оглед на поставената главна стратегическа цел Общинският план за развитие на община Разград за периода 2014-2020 г. поставя следните **3 стратегически цели**:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1:

Икономически растеж, основан на знание и иновации

Тази стратегическа цел е идентифицирана, за да акцентира върху основни слаби и силни характеристики на общината за превръщането им в конкурентен потенциал чрез прилагане на комплексни икономически мерки. В допълнение, адресирани са потребностите на местната икономика и са предложени решения за отчетените проблеми. За постигане на стратегическата цел ще допринесе най-вече *Приоритет 1: Повишаване на конкурентоспособността на общинската икономика*. Икономически растеж, **основан на знание и иновации**, е немислим без човешкия фактор, затова и *Приоритет 3: Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс* и *Приоритет 4: Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса* също ще допринесат за постигането на тази стратегическа цел.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2:

Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места

Устойчивото развитие и достъпът до териториите е не само основна политика на Европейския съюз, но и допринася за комплексното социално-икономическо развитие. В ОПР Разград 2014-2020 г. е определен един приоритет – *Приоритет 2: Устойчиво интегрирано териториално развитие*, който да допринесе за постигането на това развитие – на територията и населените места. За постигането на **балансираност и устойчивост** в развитието отношение имат човешкият фактор и стабилната икономика, така че принос за реализирането на целта ще имат и останалите приоритети на ОПР Разград.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 3:

Осигуряване на равни възможности за качествено образование, устойчива заетост, здравеопазване, богат културен живот и личностна изява

Фокусът на третата стратегическа цел на ОПР на Община Разград е поставен върху комплексното развитие на човешките ресурси. Залагането на така формулираната стратегическа цел в областта на развитието на човешките ресурси се обосновава с необходимостта от решаване на констатираните, продължително проявяващи се проблеми в социалното развитие. Тези проблеми произтичат от негативното демографско развитие на

община Разград и свързания с това процес на обезлюдяване на територията; влошените характеристики на населението - възрастова и образователна структура; неблагоприятните характеристики на пазара на труда в района по отношение качеството на работната сила, неголемите възможности за използване на трудовия потенциал, високото равнище на безработица и др и възможностите за задоволяване на социалните потребности на населението.

Стратегическата цел ще бъде постигната посредством приоритетното реализиране на два приоритета, които обхващат една твърде широка, разнообразна, но в същото време комплексна тематика, нуждаеща се от интегрирани дейности и проекти: *Приоритет 3: Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс и Приоритет 4: Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса.* Останалите приоритети (1 и 2) също имат своето положително влияние за реализирането на целта.

Подобряването на институционалния капацитет и достъпа до ефективни публични услуги са необходими условия за създаването на благоприятна бизнес и социална среда за по-висока конкурентоспособност, социално сближаване и икономически растеж. Електронното правителство, качествените и ефективни обществени услуги за гражданите и бизнеса, както и ефективността на администрацията все още са значителни предизвикателства за Община Разград.

6. Приоритети

Съобразявайки се с поставените стратегически цели, силните и слаби характеристики на община Разград, по-долу са дефинирани приоритетните области, където ще бъдат насочени усилията на социално-икономическата политика за устойчиво и балансирано развитие. Това са следните приоритети:

Приоритет 1: Повишаване на конкурентоспособността на общинската икономика

Приоритет 2: Устойчиво интегрирано териториално развитие

Приоритет 3: Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс

Приоритет 4: Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса

Всеки от приоритетите ще бъде реализиран посредством набор от специфични цели, мерки и проекти/дейности.

Приоритет 1:

Повишаване на конкурентоспособността на общинската икономика

Извеждането на този приоритет цели създаване и развитие на високотехнологична индустриална база, повишаване ролята на науката като стимулираща социално-икономическия растеж. На територията на град Разград извършват дейности водещи предприятия от фармацевтичната и хранително-вкусовата промишленост. Те могат да бъдат благоприятна предпоставка за изпълнението на мерки в областта на стимулиране и развитие на икономика, основана на знанието.

Специфична цел на приоритета е и подобряване на конкурентоспособността на земеделското производство, като същевременно се гарантира повишаването на степента на устойчиво и ефективно използване на ресурсите в отрасъла. Приоритетните дейности са насочени към структурно балансиране на аграрния отрасъл, преодоляване на технологичното изоставане, повишаване на общата производителност, подобряване и опазване на околната среда. Устойчивото управление на горските ресурси ще доведе до запазване на биоразнообразието в района, намаляване на риска от възникване на пожари и на щетите, причинявани от тях, както и подобряване условията за развиване на екологичен и познавателен туризъм.

Повишаването на конкурентоспособността на общинската икономика, на отделните ѝ сектори и фирмите е от изключителна важност за постигане на устойчива заетост, повишаване на реалните доходи и жизнения стандарт. Финансовото подпомагане за увеличаване на конкурентоспособността на МСП във всички сектори е основна политика в рамките на помощта от ЕС, особено чрез интервенции, стимулиращи цялостното подобряване на бизнес средата; повишаване на производителността; улесняване на достъпа до нови пазари и интернационализацията на българските фирми; съкращаване на пътя до крайните клиенти; разработване, пазарна реализация и маркетинг на нови продукти, процеси, услуги и бизнес-модели; засилено навлизане и трансфер на иновациите на пазара; ресурсната ефективност, достъп до качествени бизнес консултации и т.н. В този контекст фирмите и предприемачите от община Разград трябва да бъдат готови и подпомогнати да се възползват от тези условия и възможности за подкрепа. Усилията ще бъдат фокусирани върху предоставянето на целенасочена подкрепа за съществуващия малък и среден бизнес, повишаване на предприемаческата активност на местно ниво за създаването на нови малки

и средни предприятия и привличането на чужди инвестиции в общината. По този начин създаването/привличането на нови предприятия ще има директен ефект върху повишаването на местната заетост, увеличаването на разполагаемите доходи на населението и засилването на тяхната мотивация да останат в общината.

Ще се постигне въздействие и към диверсифициране на икономическите дейности, продукти и услуги на фирмите и стопанствата в отговор на променящите се потребности/търсене на пазара, така че да се подсили дългосрочната им устойчивост.

Достъпът до финансиране на иновативните МСП, стартиращите и функциониращите предприятия се предвижда да се улесни чрез фондовете и програмите на Общата стратегическа рамка и различните форми на финансов инженеринг и кредити, включително заеми, гаранции, микрокредити, рисков капитал, „мостово финансиране“ и други с акцент онези МСП, които имат демонстриран потенциал да могат по-бързо да изплатят вложените инвестиции.

Туризмът, като част от общинската икономика, също намира място в този приоритет за развитие. Мерките тук са насочени към реконструкция на съществуващата и изграждане на нова туристическа инфраструктура за обогатяване на предлагания туристически продукт; разширяване и обогатяване на съществуващите и изработване на нови туристически атракции; развитие на алтернативния туризъм; разширяване дейността на общинския ТИЦ.

Приоритетът включва четири специфични цели, постигането на които ще създаде предпоставки за повишаване на конкурентоспособността на местната икономика.

Описаните дейности и мерки ще намерят подкрепа главно по оперативните програми “Иновации и конкурентоспособност” 2014-2020 г., „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г., „Региони в растеж“ 2014-2020 г. и „Околна среда“ 2014-2020 г.

Приоритет 2:

Устойчиво интегрирано териториално развитие

Приоритетът е насочен към развитие на потенциала на общината и превръщането ѝ в привлекателно място за живеене и бизнес, със съхранена природа и уникални културни паметници и традиции. Мерките реализирани по този приоритет ще допринасят за намаляването на икономическите и социалните неравенства, за интегрирано развитие на градската агломерация, за подобряване на техническата инфраструктура и за засилване на икономическото, социалното и териториалното сближаване.

Развитието и модернизацията на инфраструктурата е от определящо значение за увеличаване инвестиционната атрактивност и конкурентоспособност на общината.

Инфраструктурата е ключов фактор за развитието на бизнеса и източник за създаване на нови работни места. Тя има и важно значение за подобряване на условията на живот в общината. Проектите за развитие и модернизация на инфраструктурата се оценяват за тяхното въздействие върху околната среда, което е от особена важност за прилагане принципите на устойчивото развитие.

Приоритетът ще се реализира посредством 4 специфични цели, насочени към подобряване на плановата осигуреност и проектно обезпечаване на инвестиционни инициативи; интегрирано развитие на гр. Разград; доизграждане и развитие на техническата инфраструктура за засилване на икономическото и социално-териториално сближаване на територията на общината; подобряване качеството на живот на населението чрез осигуряване на благоприятна околна среда и опазване на природата. Приоритетът е най-голям от гледна точка на предвидени мерки, проекти и средства за тяхната реализация – почти $\frac{3}{4}$ от бюджета на Програмата за реализация на ОПР Разград 2014-2020 г.

Основни източници на финансиране на дейностите ще бъдат оперативните програми „Региони в растеж” 2014-2020 г., „Околна среда” 2014-2020 г., Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС), Финансов механизъм на Европейското икономическо пространство (ФМ на ЕИП), Програма ИНТЕРРЕГ IV С, Програма Интелигентна енергия – Европа II, Фонд „Енергийна ефективност”, Световната банка и Европейската банка за възстановяване и развитие.

Приоритет 3:

Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс

Приоритетът обхваща една твърде широка, разнообразна, но в същото време комплексна тематика и се нуждае от интегрирани дейности и проекти. В основната си част дейностите по приоритета ще намерят финансиране чрез оперативни програми “Развитие на човешките ресурси” 2014-2020 г., „Региони в растеж” 2014-2020 г. Мерките в него са ориентирани към разширяване на достъпа до качествено образование; постигане на по-голяма гъвкавост на образователната система спрямо промените в пазара на труда; създаване на условия за качествена заетост, гарантираща социално включване; подобрен достъп до здравеопазване; осигуряване на по-добър здравен статус на населението и подобряване на социалното включване, подкрепа за развитие на културни дейности, спорт и отдих.

Приоритетът включва мерки, които целят постигането на пет специфични цели.

Приоритет 4:

Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса

Приоритетът е насочен към осигуряване на оптимална институционална среда и предоставяне на ефективни публични услуги, като необходими условия за благоприятна бизнес-среда и икономически растеж. Като водещи фактори за конкурентоспособност и растеж, върху които са фокусирани политиките, са изведени електронното правителство, откритото управление, оптимизираната работа, добре подготвената администрация, междуинституционалното, междуобщинското и международното сътрудничество, както и гражданското участие. Финансирането на дейностите ще се осъществи главно по оперативна програма „Добро управление” 2014-2020 г., както и секторните централизирани програми на ЕК за периода 2014–2020 г.

7. Специфични цели и мерки

Всеки един от приоритетите ще бъде реализиран чрез изпълнението на набор от специфични цели и мерки:

Специфични цели и мерки към Приоритет 1:

Повишаване на конкурентоспособността на общинската икономика

Специфична цел 1.1 Подкрепа за създаването и развитието на малки и средни предприятия.

Мярка 1.1.1. Стимулиране на предприемачеството чрез създаване на подходящи условия.

Мярка 1.1.2. Развитие на общинската инфраструктура за подобряване информационното и административно обслужване на бизнеса.

Специфична цел 1.2. Развитието на ключови за региона производства, двигател на общинската икономика.

Мярка 1.2.1. Разширение и модернизация на биотехнологичните производства.

Мярка 1.2.2. Развитие и модернизация на предприятията от хранително-вкусовата промишленост.

Мярка 1.2.3. Насърчаване на потенциални инвеститори за възстановяване на завода за стъкло и порцелан в гр. Разград.

Специфична цел 1.3. Насърчаване на селскостопанското производство и ефективното използване на горскостопанските ресурси.

Мярка 1.3.1. Ефективно използване на общинския поземлен фонд за подпомагане на селскостопанското производство и животновъдството.

Мярка 1.3.2. Разработване и изпълнение на Програма за опазването и многофункционално стопанисване и ползване на ресурси от общинските горски територии.

Специфична цел 1.4. Развитие на туризма като част от общинската икономика.

Мярка 1.4.1. Реконструкция на съществуващата и изграждане на нова туристическа инфраструктура за обогатяване на предлагания туристически продукт.

Мярка 1.4.2. Разширяване и обогатяване на съществуващите и изработване на нови туристически атракции.

Мярка 1.4.3. Развитие на алтернативния туризъм.

Мярка 1.4.4. Разширяване дейността на общинския ТИЦ.

**Специфични цели и мерки към Приоритет 2:
Устойчиво интегрирано териториално развитие**

Специфична цел 2.1. Подобряване плановата осигуреност и проектно обезпечаване на инвестиционни инициативи

Мярка 2.1.1. Изготвяне на устройствени планове за територията на общината и за гр. Разград.

Мярка 2.1.2. Изготвяне на инвестиционни проекти и проектопредложения за финансиране чрез оперативните програми, бюджета и др. източници.

Специфична цел 2.2. Интегрирано развитие на гр. Разград

Мярка 2.2.1. Благоустрояване и естетизация на вътрешноквартални пространства и зелена система, изграждане и иновиране на места за игра, спорт и отдих.

Мярка 2.2.2. Изграждане и рехабилитация на многофункционални бази за културни, спортни и други алтернативни занимания и дейности.

Мярка 2.2.3. Рехабилитация и доизграждане на уличната инфраструктура, мостови съоръжения, подлези и паркинги.

Мярка 2.2.4. Реконструкция и обновяване на здравната, образователната, социалната и културната инфраструктура с мерки за енергийна ефективност.

Мярка 2.2.5. Реконструкция и доизграждане на мрежите и системите за водоснабдяване, отпадни и повърхностни води.

Мярка 2.2.6. Подобряване на битовите условия, в т.ч. за уязвими групи от населението, чрез доизграждане и развитие на подходяща техническа инфраструктура.

Мярка 2.2.7. Създаване на достъпна физическа среда.

Мярка 2.2.8. Подобряване на състоянието на съществуващите системи и техническата инфраструктура в централното градско ядро за повишаване сигурността на населението.

Мярка 2.2.9. Изграждане и модернизиране на сгради и инфраструктура с административни и обществени функции за подобряване на предоставените услуги.

Специфична цел 2.3. Доизграждане и развитие на техническата инфраструктура за засилване на икономическото и социално-териториално сближаване на територията на общината

Мярка 2.3.1. Реконструкция и рехабилитация на общински пътища, свързващи населените места и уличната мрежа в селата.

Мярка 2.3.2. Реконструкция и модернизация на републиканската пътна мрежа.

Мярка 2.3.3. Изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни станции в населени места с над 2000 е.ж.

Мярка 2.3.4. Подобряване на публичната инфраструктура в селските райони на общината.

Специфична цел 2.4. Подобряване качеството на живот на населението чрез осигуряване на благоприятна околна среда и опазване на природата

Мярка 2.4.1. Подобряване на качеството на водите, въздуха и почвите.

Мярка 2.4.2. Запазване на биоразнообразието чрез поддържане на биоравновесието.

Мярка 2.4.3. Планиране, управление и поддържане на зелената система.

Мярка 2.4.4. Подобряване управлението на отпадъците.

Специфични цели и мерки към Приоритет 3:

Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс

Специфична цел 3.1. Подобряване достъпа до качествено образование и повишаване образователното ниво на населението.

Мярка 3.1.1. Оптимизиране и ефективно използване на образователната инфраструктура.

Мярка 3.1.2. Развитие на алтернативни форми на обучение. Образование, обучение и учене през целия живот.

Мярка 3.1.3. Образователна среда за активно социално приобщаване.

Мярка 3.1.4. Подобряване на образователната материална база. Внедряване на съвременни ИК технологии и оборудване в образователния процес.

Мярка 3.1.5. Изграждане на партньорски връзки между средните и висшите училища с бизнеса и работодателите.

Специфична цел 3.2: Нарастване делът на заетостта, свързан с целенасочено използване на знанията и уменията.

Мярка 3.2.1. Повишаване на трудовата заетост чрез усвояване на нови професионални умения от работната сила.

Специфична цел 3.3. Подобряване на качеството и осигуряване на равен достъп до здравни услуги на населението.

Мярка 3.3.1. Повишаване на информираността на населението за ранна превенция на заболяванията.

Мярка 3.3.2. Подобряване на достъпа на населението до здравни услуги.

Специфична цел 3.4. Подобряване качеството на социални услуги и развитие на услуги в общността за превенция на социалното изключване и изолацията.

Мярка 3.4.1. Предотвратяване на рискове, водещи към социално изключване и изолация на индивиди и групи.

Мярка 3.4.2. Разширяване на мрежата от социални услуги за подкрепа на уязвимите групи и общности.

Мярка 3.4.3. Деинституционализация и подобряване качеството на резидентната грижа за деца и младежи.

Специфична цел 3.5. Съхраняване на културна идентичност и създаване на условия за богат културен живот, спорт и свободно време.

Мярка 3.5.1. Подпомагане и развитие на местните културни институти в полза на всички представители на местната общност.

Мярка 3.5.2. Обогаляване възможностите за изява на даровити деца и младежи.

Мярка 3.5.3. Обогаляване и реализация на общинския културен календар.

Мярка 3.5.4. Подкрепа и насърчаване на спортно-физическата активност на населението.

Специфични цели и мерки към Приоритет 4:

Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса

Специфична цел 4.1. Развитие на междуинституционалното и междуобщинското сътрудничество

Мярка 4.1.1. Подобряване възможностите на местното самоуправление чрез ефективно междуобщинско сътрудничество.

Мярка 4.1.2. Въвеждане на комплексно административно обслужване в сътрудничество със структурите на държавното управление.

Специфична цел 4.2: Развитие на административния капацитет и повишаване качеството на публичните услуги.

Мярка 4.2.1 Повишаване квалификацията на служителите от общинската администрация за ефективно управление и качествени услуги.

Специфична цел 4.3: Международно сътрудничество и разширяване участието на гражданското общество в подкрепа на местното развитие.

Мярка 4.3.1. Разширяване на мрежата за партньорство.

Мярка 4.3.2 Сътрудничество и партньорство с граждански организации и сдружения на регионално, национално и международно ниво.

8. Фактори, от които зависи реализацията на ОПР

Реализацията на стратегическите цели и съответно приоритетите в рамките на настоящия ОПР на Община Разград зависи от набор от допускания - *фактори*, които се очаква да останат непроменени в периода на реализация на ОПР.

- В периода на реализация на ОПР макроикономическата и политическата ситуация в България ще е стабилна;
- Обемът на входящите преки чуждестранни инвестиции в България ще нараства устойчиво или ще се запази на нива от поне 1,5 – 3,0 милиарда евро или повече на годишна база в периода до 2020 г.;
- България ще продължи устойчиво да усвоява средства от Структурните и Кохезионния фонд на Европейския съюз, както и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

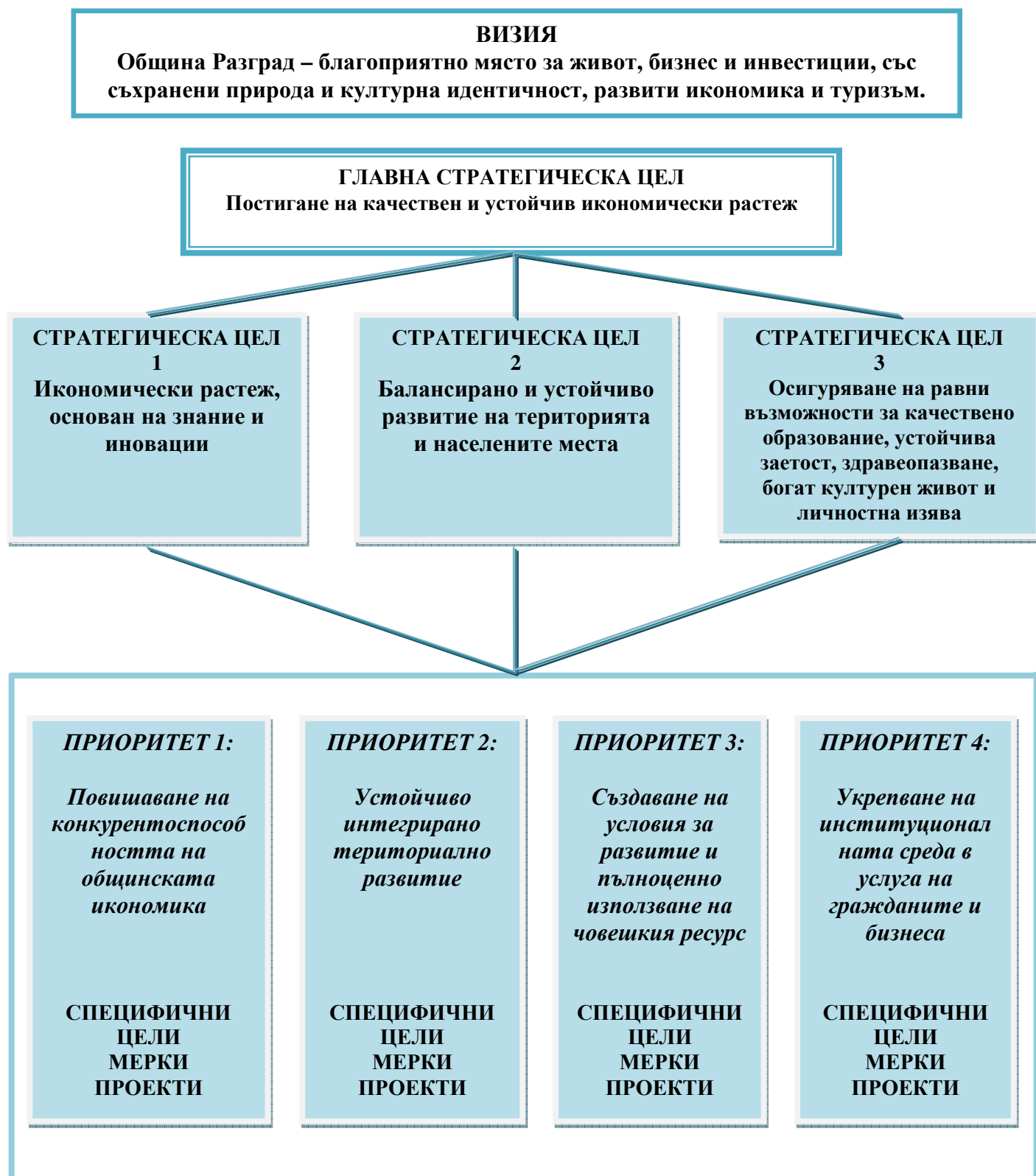
При тяхната промяна е необходимо извършването на промени в документа, които да отразят новото състояние.

Стабилен съюзник за развитие на местната икономика представляват средствата от Европейския съюз, чието оползотворяване се очаква значително да се подобри през следващите години и да е съществен стимул за развитието на публичния и частния сектор.

9. Структура

Структурата на стратегическата част на Общински план за развитие на община Разград 2014-2020 г. (фиг. 31) обединява елементите визия за развитие 2020 г., трите броя стратегически цели и четирите приоритета за развитие.

Фигура 31: Структурата на стратегическата част на Общински план за развитие на община Разград 2014-2020 г.

III. ИНДИКАТИВНА ФИНАНСОВА ТАБЛИЦА

Таблица 72: Индикативна финансова таблица на ОПР Разград 2014-2020 г.

Период 2014-2020	Местно публично финансиране			Външно публично финансиране						Частно финансиране		Общо
Приоритет	Общински бюджет	Местни публични фондове	Общ дял (%)	Централен бюджет	Общ дял (%)	Фондове на ЕС	Общ дял (%)	Други източници	Общ дял (%)	Фондове, фирми	Общ дял (%)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Приоритет 1: Повишаване на конкурентноспособността на общинската икономика	2 608 590		2%	4 336 800	4%	17 911 910	15%			95 633 700	79%	120 491 000
Приоритет 2: Устойчиво интегрирано териториално развитие	24 976 500		7%	22 770 500	7%	247 238 000	71%			53 385 000	15%	348 370 000
Приоритет 3: Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс	1 379 750		5%	2 822 250	10%	23 220 500	83%			622 500	2%	28 045 000
Приоритет 4: Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса	364 500		7%	621 000	13%	3 514 500	70%			500 000	10%	5 000 000
ОБЩО:	29 329 340		6%	30 550 550	6%	291 884 910	58%			150 141 200	30%	501 906 000

Индикативната финансова таблица на Общинския план за развитие на Община Разград за периода 2014–2020 г. (*виж таблица 72*) обобщава необходимите ресурси за реализацията на плана и представлява финансовата рамка на поетите ангажименти по изпълнението му от страна на всички партньори в местното развитие при водещата роля на органите на местното самоуправление, подпомагани от общинската администрация.

Ресурсите за реализацията на плана включват само планираните средства за реализацията на ключовите за развитието на общината мерки и проекти, които разширяват възможностите за инвестиции и мобилизират допълнителни ресурси в публичния и частния сектор. В този смисъл индикативната финансова таблица не включва в прогнозен план пълния обем на финансовите ресурси (собствени и привлечени) за инвестиции, текущи разходи, средства, получени като безвъзмездни помощи, субсидии (трансфери) или друг вид публични и частни средства и разходи, които ще бъдат реализирани на територията на общината и ще допринасят за развитието ѝ през периода до 2020 г.

Компонентите на индикативната финансова таблица обхващат:

- определените приоритети за устойчиво интегрирано местно развитие през периода до 2020 г. и обема на планираните средства за тяхната реализация;
- източниците на финансиране за реализация на приоритетите в развитието на общината, като се имат предвид мерките и проектите, които ще бъдат включени в конкретна програма за реализация на плана;
- относителния дял на предвидените средства по източници на финансиране в общата сума на поетите финансови ангажименти за реализацията на плана.

Източниците за финансиране на мерките и проектите, предвидени за реализация на приоритетите на плана, включват три групи финансови източници:

- местни публични източници: общински бюджет, общински или други местни публични фондове и сметки (бюджетни и извънбюджетни);
- външни публични източници: централния (републиканския) бюджет, Структурните и инвестиционни фондове и Кохезионен фонд на ЕС, други източници – банки, фондове и фондации, програми на ЕС, международни финансови институции, средства на неправителствени организации в обществена полза и други публични финансови източници;
- частни финансови източници: средства от частни банки, фондове, инициативи, проекти и средства на частни фирми и неправителствени организации в частна полза.

Общата сума на поетите финансови ангажименти, включително по отделните приоритети, е индикативна и може да претърпи корекции в зависимост от възприетите подходи и степента на изпълнение на приоритетите, промените в пазарните условия, необходимостта от гъвкаво управление и оптимизиране на предвидените средства чрез преразпределение между отделните приоритети на базата на аргументирани промени в предвидените мерки и проекти.

IV. ИНДИКАТОРИ ЗА НАБЛЮДЕНИЕТО И ОЦЕНКАТА НА ПЛАНА

1. Подход за разработването на системата от индикатори

Системата от индикатори за наблюдение и оценка е основен инструмент за проследяване на степента на изпълнение на ОПР. Индикаторите са неразривно свързани с цялостната система за наблюдение, оценка и актуализация. Селектирането на индикаторите се основава на специфичните характеристики на стратегическата част на ОПР и съвременните методи за мониторинг на стратегическото планиране. Новата кохезионна политика на ЕС предвижда съвкупност от индикатори, съобразени с трите цели на стратегията Европа 2020 и предвидени за използване на регионално и местно ниво. Индикаторите са организирани около темите за социалното, икономическото и териториалното сближаване в Европа и предлагат методология за измерване на научно-техническия прогрес, конкурентоспособността, образованието, транспорта, състоянието на околната среда, социалната интеграция, бедността и здравния статус на населението.

Планираната система от индикатори е рамкирана и от информационната осигуреност на общинското планиране и управление към момента на разработването на ОПР. Избраните индикатори могат да бъдат преобладаващо следени чрез използване на официалните източници на информация в страната. Оперативността на системата зависи от точното определяне на начални стойности на отделните индикатори. Липсата на изходни данни и наличен механизъм за събиране на последващи стойности на определен индикатор обезсмисля неговото включване в системата.

Изключение са ситуациите, когато отчитането на резултатите от ОПР извежда нуждата от дефинирането на специфични индикатори, които не са обезпечени с данни към настоящия момент. За тази цел са предвидени необвързани с начална стойност индикатори, за които е целесъобразно да се разработи и поддържа **информационна база данни за целите на ОПР**. Целесъобразно е тя да представлява списък с всички индикатори и периодично обновяваните им текущи стойности. Подобна база данни следва да се поддържа от общинската администрация и нейните специализирани администрации и отдели. Необходимо е активното и регламентирано взаимодействие между общинските звена и

представителите на експлоатационните ведомства, териториалните подразделения на националните дирекции, неправителствения и частния сектор. Поддръжката на общинския справочник следва да бъде неразделна част от дейностите по организирането и представянето на годишните доклади за изпълнение на ОПР, заложи в системата за наблюдение и оценка на плана.

За разработването на индикаторите е използвана **SMART** концепцията, а именно:

- **Specific** – точност – индикаторите трябва да са конкретни и положителни.
- **Measurable** – измеримост – индикаторът трябва да бъде насочен към желано бъдещо състояние (в сравнение с базовия индикатор) и да бъде количествено определен, така че да позволява измерване. Вниманието следва да се обърне на мерната единица.
- **Available/Achievable** – постижим – трябва да бъде възможно да се получат данни за стойността на всеки индикатор и то във времето, когато са необходими.
- **Relevant/Realistic** – реалистични – индикаторът трябва да бъде свързан с целта на проекта и също така да бъде реалистичен.
- **Timely** – съобразен с времето – индикаторът трябва да бъде постигнат в ограничен период от време, което следва да се вземе предвид и да се посочи в проекта.

Планирането на системата от индикатори и структурирането ѝ в два основни компонента – **индикатори за въздействие** и **индикатори за резултат** напълно съответства на Методическите указания на МРРБ. Двата вида индикатори съвместно позволяват да се определи степента на постигане на целите и приоритетите от съдържанието на ОПР на община Разград. Стратегическите цели представят желаното и възможно бъдещо състояние, докато приоритетите представляват областите на действие и въздействие. Двата елемента изискват към тях да се приобщят различни индикатори.

2. Източници на информация

Съществен момент от системата индикатори е осигуряването на надеждни източници на информация. Основното средство за събиране на информация е базата данни на Националния статистически институт, неговата текуща статистика и периодично издаваните сборници. Проведеното през 2011 г. Национално преброяване предоставя ценна информация за демографското развитие на населението, образователното равнище и икономическата активност, включително и на общинско ниво. Възможност за получаване на търсената информация произлиза и от Изпълнителната агенция по околна среда, Агенцията по заетостта, Агенция пътна инфраструктура, Информационната система за управление и наблюдение на структурните инструменти (ИСУН). Ключов източник представлява и

общинската администрация на Разград и поддържаните от нея списъци и регистри. Поддържането на база данни за целите на наблюдението и оценката на ОПР следва да се осигурява именно от информационните масиви и наблюдения на общинските звена.

3. Видове индикатори

Системата от индикатори за наблюдение на изпълнението на общинския план за развитие на община Разград е основен инструмент за проследяване на степента на изпълнение на ОПР. Тя отчита напредъка и степента на постигане на целите и приоритетите за развитие на общината по физически и финансови характеристики. За целите на плана са използвани два вида индикатори: **индикатори за резултат** и **индикатори за въздействие**. Индикаторите обхващат както физически характеристики (параметри), така и финансови по отношение реализацията на поставените цели и приоритети за развитие, като стойностите им могат да бъдат абсолютни или относителни.

Индикаторите за въздействие отчитат изпълнението на стратегическите цели и имат значение за цялостната оценка на ефективността на избраната стратегия и политика за устойчиво интегрирано местно развитие за съответния период. Степента на въздействие се отчита с количествено и/или качествено измерими индикатори, а в някои случаи – с качествени оценки относно достигнатата степен в социалното, икономическото и инфраструктурното развитие на общината и приноса на това развитие за общото развитие на региона.

Индикаторите за въздействие са посочени в Матрица на индикаторите за въздействие (вж. Таблица 73). Всеки индикатор е с посочени мерни единици, източници на информация, периодичност на събирането на информация, базова стойност за отчитане изменението, както и междинна и целева стойност, която се очаква да бъде достигната до края на периода на действие на Общинския план за развитие.

Таблица 73: Матрица на индикаторите за въздействие

№	Индикатор за въздействие	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Стойност		
					Базова 2013 г.	Междинна 2017 г.	Целева 2020 г.
Стратегическа цел 1:							
Икономически растеж, основан на знание и иновации							
1	Произведена продукция от промишлени предприятия	млн. лв.	НСИ	годишно	НП	540	560
2	Реализирани иновационни проекти.	брой	ИСУН	годишно	0	4	8

Стратегическа цел 2: Балансирано и устойчиво развитие на територията и населените места							
3	Разходи за дълготрайни материални активи с екологично предназначение на човек от населението	лева	Община Разград	годишно	НП	150	300
4	Дял от населението с подобрена жизнена среда на обитаване.	% от общия брой жители	Община Разград	годишно	НП	20	40
Стратегическа цел 3: Осигуряване на равни възможности за качествено образование, устойчива заетост, здравеопазване, богат културен живот и личностна изява							
5	Намаляване нивото на безработица.	% намалени	Агенция по заетостта	годишно	НП	0.8	2.0

Индикаторите за резултат се отнасят до наблюдението и оценката на изпълнението на определените приоритети и мерки за развитие на общината. По някои от мерките или приоритетите индикаторите могат да се отнасят за предвидени или изпълнявани конкретни проекти с важно значение за развитието на територията на общината. Дефинираните индикатори (Табл. 74) са количествено измерими и осигуряват обективност по отношение на оценките и изводите за конкретните постижения при реализацията на приоритетите и мерките и постигнатото пряко въздействие в съответната област.

Таблица 74: Матрица на индикаторите за резултат

№	Индикатор за резултат	Мерна единица	Източник на информация	Период на отчитане	Стойност		
					Базова 2013 г.	Междинна 2017 г.	Целева 2020 г.
Приоритет 1: Повишаване на конкурентоспособността на общинската икономика							
Специфична цел 1.1. Подкрепа за създаването и развитието на малки и средни предприятия							
1	Действащи предприятия	брой	НСИ	годишно	2 320	2 350	2 400
2	Нетни приходи от продажби	хил. лв.	НСИ	годишно	НП	1 156 000	1 250 000
Специфична цел 1.2. Развитието на ключови за региона производства, двигател на общинската икономика							
1	Размер на вложените инвестиции.	хил.лв.	Община Разград	годишно	НП	30 000	40 000

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

Специфична цел 1.3. Насърчаване на селскостопанското производство и ефективното използване на горскостопанските ресурси							
1	Обработваема земя от общата земеделска площ	%	НСИ	годишно	84	87	90
2	Размер на инвестициите в горскостопанския сектор	хил.лв.	Община Разград	годишно	НП	1 500	2 500
Специфична цел 1.4. Развитие на туризма като част от общинската икономика							
1	Брой посещения на обектите на културното и историческото наследство и природните обекти	брой	Община Разград	годишно	20 300	30 000	40 000
2	Леглова база	брой	НСИ	годишно	399	480	700
Приоритет 2: Устойчиво интегрирано териториално развитие							
Специфична цел 2.1. Подобряване плановата осигуреност и проектно обезпечаване на инвестиционни инициативи							
1	Изготвени инвестиционни проекти	брой	Община Разград	годишно	НП	12	28
Специфична цел 2.2. Интегрирано развитие на гр. Разград							
1	Подобрена градска среда	хил. кв. метра	Община Разград	годишно	НП	200	400
2	Ремонтирани и новоизградени улични мрежи	км.	Община Разград	годишно	НП	17 000	34 700
3	Ремонтирана и обновена материално-техническа база с мерки за енергийна ефективност на сгради с обществено предназначение	брой	Община Разград	годишно	НП	15	30
Специфична цел 2.3. Доизграждане и развитие на техническата инфраструктура за засилване на икономическото и социално-териториално сближаване на територията на общината							
1	Реконструкция и рехабилитация на общинската пътна мрежа	км.	Община Разград	годишно	НП	20	40
2	Домакинства с достъп до канализации за отпадни води	брой	Община Разград	годишно	13 500	14 600	19 000
Специфична цел 2.4. Подобряване качеството на живот на населението чрез осигуряване на благоприятна околна среда и опазване на природата							
1	Пречистени отпадни води	хил.куб.м	Община Разград	годишно	2 500	2 700	2 940
2	Процент на рециклирани и	%	Община	годишно	НП	20	50

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

	оползотворени отпадъци		Разград				
3	Изградени мощности от възобновяеми енергийни източници	киловат	Община Разград	годишно	НП	500	5 500
Приоритет 3: Създаване на условия за развитие и пълноценно използване на човешкия ресурс							
Специфична цел 3.1. Подобряване достъпа до качествено образование и повишаване образователното ниво на населението							
1	Отпаднали ученици	брой	Община Разград	годишно	32	20	10
Специфична цел 3.2. Нарастване делът на заетостта, свързан с целенасочено използване на знанията и уменията							
1	Включени в заетост лица след преминато обучение за професионална квалификация	брой	ДБТ Разград	годишно	253	400	500
Специфична цел 3.3. Подобряване на качеството и осигуряване на равен достъп до здравни услуги на населението							
1	Брой население на 1 лекар	брой	НЦЗИ	годишно	525	400	300
2	Брой население на 1 дентален лекар	брой	НЦЗИ	годишно	1 507	1 300	1 100
Специфична цел 3.4. Подобряване качеството на социални услуги и развитие на услуги в общността за превенция на социалното изключване и изолацията							
1	Разкрити алтернативни социални услуги	брой	Община Разград	годишно	6	11	15
2	Обслужени потребители на социални услуги	брой	Община Разград	годишно	856	895	1 000
Специфична цел 3.5. Съхраняване на културната идентичност и създаване на условия за богат културен живот, спорт и свободно време							
1	Организиране на различни форми за изява – прегледи на любителското творчество, фестивали, конкурси, изложби и др.	брой	Община Разград	годишно	10	18	26
2	Активно спортуващи лица	брой	Община Разград	годишно	600	800	1 000
Приоритет 4: Укрепване на институционалната среда в услуга на гражданите и бизнеса							
Специфична цел 4.1. Развитие на междуинституционалното и междуобщинското сътрудничество							
1	Стойност на реализирани съвместни проекти	хил.лв.	Община Разград	годишно	НП	700	800
Специфична цел 4.2. Развитие на административния капацитет и повишаване качеството на публичните услуги							

Общински план за развитие на Община Разград 2014-2020 г.

1	Общински служители с висше образование	%	Община Разград	годишно	59	68	75
2	Изпълнени проекти по оперативни програми от Община Разград	брой	Община Разград	годишно	39	70	100
Специфична цел 4.3. Международно сътрудничество и разширяване участието на гражданското общество в подкрепа на местното развитие							
1	Реализирани инициативи с побратимени градове	брой	Община Разград	годишно	НП	4	8
2	Участие и сътрудничество с регионалните и международни сдружения	брой	Община Разград	годишно	НП	7	12

V. НАБЛЮДЕНИЕ, ОЦЕНКА И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ПЛАНА

1. Система за наблюдение и оценка на изпълнението на ОПР

Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на Общинския план за развитие цели осигуряването на ефективно изпълнение на плана, с оглед постигане на целите за интегрирано устойчиво местно развитие и ефикасно разходване на ресурсите за реализация на планираните дейности и проекти. Системата за наблюдение и оценка на изпълнението на плана обхваща и Програмата за неговата реализация.

Предмет на наблюдението и оценката е изпълнението на целите и приоритетите на общинския план за развитие на основата на резултатите от подготовката и изпълнението на мерките и проектите, включени в Програмата за реализация на плана.

За целите на наблюдението и оценката е изградена система, която включва формите и начините за събиране на информация, индикаторите за наблюдение, органа за наблюдение и организацията на работата по наблюдението и оценката, както и системата на докладване и осигуряване на информация и публичност. В цялостния процес на наблюдение и оценка при спазване на принципа за партньорство участват кметът на общината, кметовете на кметства и кметските наместници, общинската администрация, общинският съвет, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации, представителите на гражданското общество в общината.

При актуализацията на общинския план за развитие следва да се анализира и оцени динамичното въздействие на външните и вътрешните фактори и условия върху социално-икономическите характеристики на развитието на общината и качеството на околната среда, като на тази основа се разработи по-реалистична и адекватна стратегическа рамка и система за управление и изпълнение на целите на плана до края на съответния период.

2. Законодателна рамка

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие, наблюдението, оценката и актуализацията на ОПР на община Разград следва да се позовава на следните принципи:

- единен подход за планиране и програмиране;
- концентрация на ресурсите;
- допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от частни източници и от международни финансови институции;

- междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- съгласуваност с другите структуроопределящи политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Съгласно чл. 13, ал.3 от ЗРР (3) Общинският план за развитие се приема от общинския съвет по предложение на кмета на общината.

Съгласно чл. 23. от ЗРР кметът на общината има още следните задължения:

- да ръководи, организира и контролира дейността по изпълнението на общинския план за развитие;
- да представя годишен доклад за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие за одобряване от общинския съвет;
- да осигурява публичност и прозрачност на общинския план за развитие, както и на действията по реализацията му.

Съгласно Правилника за прилагане на ЗРР:

- Кметът на общината организира изработването, съгласуването и актуализирането на общинския план за развитие.
- Кметът на общината осъществява координация и контрол върху процеса на разработване и съгласуване на общинския план за развитие.
- Кметът на общината внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на общинския план за развитие, като същите се публикуват и на интернет страницата на общината.
- Кметът на общината и общинският съвет осигуряват информация и публичност на общинския план за развитие в съответствие със своите компетенции.

3. Наблюдение на ОПР Разград 2014-2020 г.

Изпълнението на общинския план за развитие се отчита на основата на данните от системата за наблюдение и оценка на общинския план за развитие. Следва да се изготвят **годишни доклади** за наблюдението на изпълнението на общинския план за развитие, като кметът на общината носи отговорността за тяхното представяне за одобрение пред общинския съвет.

С цел регулярното наблюдение и отчитане на напредъка по изпълнението на ОПР е необходимо да се изгради стройна система за мониторинг и контрол с ясни задължения и отговорности.

В тази връзка се предвижда създаването на постоянна **Работна група (РГ)** към Община Разград, която да управлява изпълнението на ОПР и да упражнява контрол и мониторинг върху резултатите от изпълнението на ОПР. Работната група за управление на реализацията на ОПР следва да включва представители на общата и специализираната администрация, представена от съответните дирекции, които имат отношение към заложените в ОПР цели и проекти, както и представители на Общинския съвет. С оглед осигуряването на постоянно обществено участие в изпълнението на ОПР се предвижда включването на представители на неправителствения сектор и общински предприятия. Последните следва да бъдат излъчени като общи представители на съответната група организации.

Работната група се състои от ръководител, заместник ръководител, секретар и членове. Ръководителят на РГ е контактното лице за изпълнението на ОПР за външните за общината институции.

Заседанията на работната група следва да се провеждат веднъж годишно, а при необходимост - да се свикват и извънредно. В дневния ред на всяко от заседанията задължително следва да се отразяват постъпилите предложения от гражданското общество и неправителствения сектор.

Работната група ще изпълнява следните функции:

- следи за напредъка по изпълнението на ОПР и организира събирането на изходна информация по приетите индикатори;
- информира регулярно кмета на общината за постигнатия напредък по изпълнението на ОПР;
- разработва годишни доклади за наблюдението на изпълнението на Общинския план за развитие;
- следи за разработване на междинна и последваща оценка на ОПР;
- разглежда и приема резултатите от междинната и последваща оценка на ОПР, включително предлага решения на кмета на общината, свързани с препоръки в резултат на междинната оценка;
- организира актуализирането на Общинския план за развитие на община Разград;

- обсъжда и взема решения относно възникнали проблеми и обстоятелства, изискващи корективни мерки и промени в Програмата за реализация на ОПР;
- Обсъжда и инициира промени в ОПР и Програмата за реализация, включително:
 - промени във финансовата рамка;
 - промени в източниците на финансиране;
 - промени в Програмата за реализация;
 - промени в структурата и начина на управление на ОПР;
 - други промени.
- Предлага на кмета на общината и на общинския съвет действия и решения, свързани с изпълнението на Програмата за реализация на ОПР, включително промени и преразпределения на средствата по ОПР;
- Ежегодно предлага на кмета на общината и на общинския съвет размер на капиталови разходи, които да се включат в годишния общинския бюджет, за целите на съфинансирането на планираните за съответната година проекти, включени в Програмата за реализация на ОПР;
- Отпраща предложения за инициране на публично-частни партньорства (вкл. концесии) по Закона за концесиите и Закона за публично-частното партньорство, във връзка с изпълнението на проекти от ОПР, включително за извършване на предпроектни проучвания – концесионни анализи и анализи за приложимостта на публично-частните партньорства.

Решенията на РГ се формализират чрез протоколи, в които се определят конкретни задачи, срокове и отговорници по отделните решения. Отговорниците могат да бъдат конкретни членове на РГ или колективни структури.

Община Разград може да възложи **външна техническа помощ** за подпомагане на Работната група в процеса на реализация на ОПР с цел мобилизиране на подходяща експертиза за изпълнение на отделните дейности – инженерна, социално-икономическа и юридическа.

4. Оценка на Общинския план за развитие

Съгласно нормативната уредба Общинският план за развитие подлежи на следните оценки (Таблица 75):

Таблица 75: Видове оценки на Общински план за развитие

	Предварителна оценка	Междинна оценка	Последваща оценка
Основание	Основание: чл. 13, ал.2, т. 3от Закона за регионално развитие	Основание: чл. 33, .ал. 1 от Закона за регионално развитие	Основание: чл. 34, .ал. 1 от Закона за регионално развитие
Период за изпълнение	Успоредно с разработването на ОПР	Не по-късно от 4 години от началото на периода на действието на плана	Не по-късно от една година след изтичането на периода на действието на ОПР.
Съдържание	Прогнозна оценка за въздействието на плана върху процесите на социално-икономическо развитие на общината и екологична оценка. Екологичният компонент в оценката оценява доколко стратегията за развитие на общината, определена с плана, съответства на стратегията за опазване на околната среда и критериите за ефективност на политиката за опазване на околната среда.	1. Оценка на първоначалните резултати от изпълнението; 2. Оценка на степента на постигане на съответните цели; 3. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; 4. Изводи и препоръки за актуализация на съответния документ.	1. Оценка на степента на постигане целите и устойчивостта на резултатите; 2. Оценка на общото въздействие; 3. Оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси; 4. Изводи и препоръки относно провеждането на политиката за регионално и местно развитие.
Отговорни лица	Приема се от общинския съвет по предложение на кмета на общината, заедно с ОПР	Кметът на общината внася за обсъждане и одобряване от общинския съвет доклади за резултатите от междинната и последващата оценка на изпълнението на Общинския план за развитие, като същите се публикуват и на интернет страницата на общината.	

5. Актуализация на Общинския план за развитие

Актуализацията на ОПР следва да се разработва в съответствие със съответните нормативни изисквания. Съгласно чл. 38. от Правилника за прилагане на ЗРР, Общинският план за развитие се актуализира:

- при съществени промени на икономическите и социалните условия в общината;
- в съответствие с актуализирания документ за изпълнение на областната стратегия за развитие;
- в резултат на промени в свързаното национално законодателство или в законодателството на ЕС;
- при съществени промени в секторни стратегии и програми, влияещи върху изпълнението на общинския план за развитие;
- на основата на резултатите от междинната или последващата оценка.

За актуализиране на общинския план за развитие се разработва **Актуализиран документ за изпълнение на ОПР** за остатъка от периода на неговото действие. Изработването и приемането на документа се извършва при условията и по реда за изработване и приемане на общинския план за развитие. За ефективното и ефикасното изпълнение на Общинския план за развитие, Програмата за неговата реализация може да се актуализира при необходимост с решение на общинския съвет по предложение на кмета на общината.

При актуализацията на Общинския план за развитие следва да се анализира и оцени динамичното въздействие на външните и вътрешните фактори и условия върху социално-икономическите характеристики на развитието на общината и качеството на околната среда, като на тази основа се разработи по-реалистична и адекватна стратегическа рамка и система за управление и изпълнение на целите на плана до края на съответния период.

Актуализацията на ОПР следва да се прилага както в аналитичната, така и в стратегическата част на документа, поради неразривната причинно-следствена връзка между тях.

VI. ПРИЛАГАНЕ ПРИНЦИПА НА ПАРТНЬОРСТВО И ОСИГУРЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ПУБЛИЧНОСТ

1. Цели и значимост на информираността, публичността и партньорството

Съгласно Закона за регионално развитие и Правилника за неговото прилагане, кметът на общината и общинският съвет осигуряват информация и публичност на Общинския план за развитие в съответствие със своите компетенции.

Прозрачност и паралелен контрол по реализацията на плана се осигурява чрез обществено участие, което може да се осъществи чрез:

- самостоятелна паралелна процедури с обществен комитет, на който се предоставя непрекъснато цялата информация за хода на реализацията на ОПР;
- участие на представители на обществеността в работната група на ОПР.

Главната цел на действията за прилагане на принципа за партньорство е да се осигури прозрачност и да се информират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за устойчиво развитие относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивират заинтересованите страни за активно участие в процеса на реализация.

Специфичните цели на действията обхващат:

- Представяне в подходяща форма (публични дискусии, семинари, печатни материали, видеоматериали) на информация за предвижданията на Общинския план за развитие за периода до 2020 г., за ролята на гражданите и на бизнеса по отношение на определянето на приоритетите за развитие на общината и реализацията им и очакваните резултати в икономическата и социалната сфери, в областта на техническата инфраструктура и околната среда;
- Фокусиране на вниманието върху възможностите за изграждане на публично-частни партньорства и реализацията на проекти на тази основа в публичния сектор, насочени към подобряване на услугите, предоставяни на гражданите и бизнеса;
- Разясняване на конкретните задачи, които стоят пред кмета, общинския съвет, общинската администрация, социалните и икономическите партньори, неправителствените организации и гражданското общество за осигуряване висока ефективност при изпълнението на плана;

- Разясняване на необходимостта и значението на стратегическото планиране на развитието на общината за повишаване ефикасността на публичните разходи и осигуряването на по-голяма добавена стойност за общината;
- Привличане вниманието на заинтересованите страни и гражданското общество за формиране на позитивно обществено мнение и активна гражданска позиция по отношение на участието и подкрепата на ръководството на общината за реализацията на плана.

2. Дейности по прилагане на принципа за партньорство, информация и публичност в процеса на разработване на ОПР Разград 2014-2020 г.

Публичността по време на разработването на ОПР беше свързана със следните компоненти на ОПР Разград:

- подготовка, организация и използвани методи за изпълнение на задачите по разработване на ОПР Разград 2014-2020 г.;
- анализ и оценка на актуалната социално-икономическа ситуация, предложения за развитие;
- завършен и окомплектован документ на ОПР.

В периода юли-септември 2013 г. бе организирано анкетно проучване сред жители и заинтересовани страни, с което бяха отчетени основни проблеми в състоянието на общината, препоръчителни цели за развитие на база на резултатите и отчетените проблеми на общината, силните характеристики, възможностите, заплахите и слабите страни. Проект на ОПР на община Разград 2014-2020 бе качен в сайта на общината и бе публично обсъден преди окончателното му приемане. Публичното му представяне се осъществи чрез обществена дискусия, с домакин Община Разград, на която експертният екип представи резултатите от работата си. В дискусията се включиха всички заинтересовани страни – представители на Областна администрация Разград, Община Разград, кметове и кметски наместници, културни институции, организации от неправителствения сектор и частни предприемачи.

3. Дейности по прилагане на принципа за партньорство, информация и публичност в процеса на реализация на ОПР Разград 2014-2020 г.

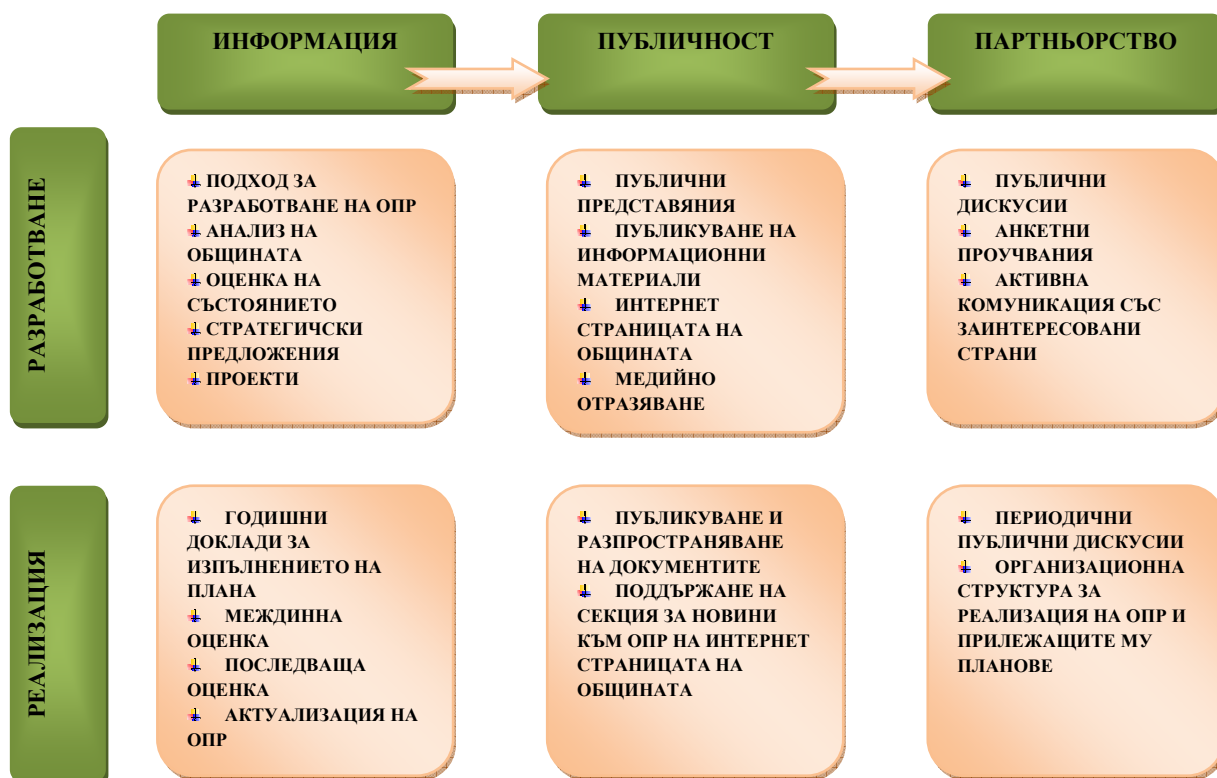
Българското законодателство предвижда няколко основни инструмента за управление на реализацията на ОПР – годишни доклади за изпълнението на ОПР, междинна и последваща оценка на общинския план. Изброените доклади съдържат информация за извършения напредък по ОПР, несъответствията между планираното и реалното състояние на общината към наблюдавания момент. Необходимо е публично представяне на докладите,

чрез публикуване на официалната интернет страница на общината, както и препращането им на ключовите заинтересовани страни. Препоръчително е провеждане на публични дискусии, на които отговарящите за управлението на плана звена да представят основните ограничения за постигане на целите на ОПР и се обсъждат мерките за преодоляването им.

Следващ етап е формирането на оперативни партньорства за реализиране на определените с общинския план приоритетни проекти за реализация. За тази цел, неразделна част от Програмата за реализация е описание на необходимата организационна основа за изпълнение на проектите, обединяваща отговаряща структура и участващи партньори. Наличието на подобна организационна структура позволява непрекъснат обмен на информация и общо използване на ресурсите на определените участници.

Подходящо е отреждането на секция за публикуване на новини, свързани с ключовите проекти по общинския план, като част от структурата на интернет портала на общината. Ефективен инструмент е използването на различни медийни платформи за популяризиране на инициативите.

Фигура 32: Обобщена структура на дейностите по информация, публичност и партньорство

VII. ПРОГРАМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ

1. Същност на Програмата за реализация

Програмата за реализация (*Приложение 1*) е елемент от структурата на ОПР и водеща предпоставка за реализацията на плана и неговите цели. Програмата определя начините за разпределение на наличните и потенциалните общински времеви, финансови и организационни ресурси. Същността на програмата за реализация е обобщаването на подходящи проекти, продължаващи и конкретизиращи логиката на формулираните мерки от обхвата на приоритетните области. Основната цел на програмата е да бъде осигурена оперативна основа за изпълнение на плана. Изясняването на смисловите връзки между отделните мерки и следващите ги проекти, определянето на ориентировъчна финансова стойност на проектите, идентифицирането на отговорна структура и пълноценни партньори, успоредно с управлението на проектите във времето, са аспектите на програмата. Дефинираните и включените в състава на ОПР проекти принадлежат към определена мярка от приоритетните области на стратегическата част. Въпреки комплексния характер на редица проекти и техния принос към повече от една приоритетна област, посочена е преобладаващата им принадлежност към една от четирите приоритетни области. Ориентирането на проектите към един приоритет се въвежда заради търсенето на рационална подредба на проектите и оптимално управление и разпределение на финансовите ресурси.

Програмата се финансира със средства от:

- общинския бюджет и извънбюджетните сметки и фондове;
- републиканския бюджет;
- оперативните програми, финансирани от Структурните и Кохезионния фонд на ЕС;
- други фондове и програми на ЕС;
- частни средства на физически и юридически лица;
- други източници на финансиране – банкови кредити, гаранционни фондове и др.

Програмата дава възможност да се проследят предвидените разходи по приоритети и източници на финансиране, заложи в индикативната финансова таблица, неразделна част от Общинския план за развитие.

Програмата за реализация на Общинския план за развитие на община Разград за периода 2014-2020 г. съдържа:

- проектите за изпълнение на мерките, специфичните цели и приоритети на ОПР;

- необходимите финансови ресурси;
- източниците на финансиране;
- връзката с Интегрирания план за градско възстановяване и развитие на град Разград;
- отговорните структури за изпълнение на проектите;
- партньорските структури;
- времето за реализация на проектите.

Приоритетите, специфичните цели и мерките в Програмата за реализация са с наименования и номера, които съответстват на наименованията и номерата в Общинския план за развитие на Община Разград за периода 2014-2020 г. и Индикативната финансова таблица към него.

Програмата за реализация е обвързана с процедурите по изработване на проекта на общинския бюджет за всяка следващата година. Възможно е в нея да се правят целесъобразни оперативни и текущи изменения на размера на определени средства или прехвърляне на конкретни ресурси, както и да се актуализират отделни източници на финансиране, срокове и конкретни изпълнители. Програмата може да бъде актуализирана и в зависимост от условията и прогнозите за реализация на плана с цел осигуряване на ефективност и ефикасност при изпълнението му и постигане на целите и приоритетите за развитие.

В програмата са включени текущите проекти, които вече са получили финансиране и се изпълняват на територията на община Разград и бъдещите проекти, които имат определена степен на завършеност и готовност и предстои да бъдат финансирани или да започне реализацията им до 2020 г. Проектите, включени в програмата са подготвени според изискванията на съответните оперативни програми и фондове. Програмата дава възможност да се проследят предвидените разходи по приоритети и източници на финансиране, заложи в индикативната финансова таблица, неразделна част от Общинския план за развитие.

Програмата за реализация на ОПР се приема от Общинския съвет по предложение на Кмета на общината.

2. Публично-частно партньорство

Публично-частното партньорство (ПЧП) е водещ инструмент за реализацията на инфраструктурни проекти в цял свят. Необходимостта от развита публична инфраструктура, като двигател на икономическото развитие на страната, и ограничените бюджетни средства

за нейното изграждане и поддържане, са основните предпоставки за възникването и разпространението на тази форма на сътрудничество между публичните органи и частния сектор.

През м. юни 2012 г. Народното събрание на Република България прие Закон за публично-частното партньорство (обн., ДВ, бр.45/15.06.2012 г., в сила от 01.01.2013 г.). Основните цели на закона са:

- да се осигури развитие на висококачествени и достъпни услуги от обществен интерес чрез постигане на по-добра стойност на вложените публични средства;
- да се даде възможност за насърчаване на частните инвестиции в строителството, поддържането и управлението на обекти на техническата и социалната инфраструктура и в извършването на дейности от обществен интерес;
- да създаде гаранции за защита на публичните активи и за ефективното управление на публичните средства при осъществяването на ПЧП, при спазване на принципите публичност, прозрачност, свободна и лоялна конкуренция, недопускане на дискриминация, равнопоставеност и пропорционалност.

В нормативно-установените срокове бе разработена и приета и подзаконовата нормативна уредба към Закона за публично-частното партньорство:

- Правилник за прилагане на публично-частното партньорство и
- Наредба за условията и реда за планиране и критериите за включване на проекти за публично-частно партньорство в Оперативния план и в Програмата за реализация на общинския план за развитие.

Съгласно чл. 18 от Закона за публично-частно партньорство **политиката за общински ПЧП се определя от съответния общински съвет с Общинския план за развитие и се изпълнява от кмета на общината**, включително и по отношение на общинските публичноправни организации. Общинският съвет приема решения за откриване на процедури и за определяне на частен партньор, както и решения за изменение, допълнение, продължаване и прекратяване на договори за общински ПЧП. Решенията се приемат с мнозинство 2/3 от общия брой на съветниците. Общинският съвет може да приема решения за откриване на процедура за определяне на частен партньор до изтичането на 39 месеца от неговото избиране.

В Програмата за реализация на Общинския план за развитие в самостоятелен раздел (Приложение 2) се включват общинските ПЧП, сроковете за изпълнението им

по етапи и формата и размерът на финансовата подкрепа за всеки отделен проект. В програмата се включват и проектите за ПЧП на общинските публичноправни организации.

Общинските съвети приемат годишни отчети на кметовете на съответните общини, както и на управителните органи на общинските публичноправни организации за изпълнението на договорите за ПЧП в срок до 31 март на следващата година.

Публично-частното партньорство (ПЧП) е определено в закона като дългосрочно договорно сътрудничество между един или повече публични партньори, от една страна, и един или повече частни партньори, от друга страна, за извършване на дейност от обществен интерес при постигане на по-добра стойност на вложените публични средства и при разпределение на рисковете между партньорите. ПЧП се създава за реализиране на инфраструктурни проекти, по които възлагането на обществена поръчка или концесия не е възможно поради определени в закона причини, свързани с невъзможност на публичния партньор да осигури финансиране на дейността или поради липса на приходи от потребителите на услугата от обществен интерес. Приложното поле на ПЧП е свързано с предоставяне на услуги от обществен интерес, за които отговорност носи публичният партньор. Дейността може да се изразява във финансиране, строителство, управление и/или поддържане от страна на частния партньор на държавни, общински или частни обекти, които принадлежат към една от следните групи: 1) обекти на техническата инфраструктура и на зелената система в и извън урбанизираните територии (паркинги, гаражи, обекти на градския транспорт, системи за наблюдение, зелени площи); 2) обекти в сферата на социалната дейност (здравеопазване, образование, култура, спорт, отдих и туризъм, административна дейност на публичния партньор). Обектите от посочените по-горе групи могат да включват земи, сгради, съоръжения, движими вещи или права на индустриална или интелектуална собственост и могат да принадлежат на държавата, общината или публично-правната организация, както и на частния партньор. Законът предвижда, че за срока на ПЧП никой от партньорите няма право да извършва прехвърлителни сделки в полза на трети лица с обекта, с който се извършва дейността от обществен интерес, а обектът подлежи на **задължителна застрахова.**

От приложното поле на Закона за ПЧП са изключени обществените поръчки, които се възлагат по реда на Закона за обществените поръчки, както и концесиите, които се възлагат по реда на Закона за концесиите и Закона за подземните богатства.

Чл. 4 (1) от *Наредбата за условията и реда за планиране и критериите за включване на проекти за публично-частно партньорство в Оперативния план и в програмата за*

реализация на общинския план за развитие определя **критериите за включване на проекти за ПЧП** в Програмата за реализация на общинския план за развитие:

- 1) обвързаност с Общинския план за развитие;
- 2) социално-икономически ползи от реализацията на проекта;
- 3) по-добра стойност на вложените публични средства;
- 4) размер и форма на финансова подкрепа, размер на разходите за подготвителни действия и поносимост за бюджета;
- 5) степен на готовност за реализиране на проекта.

За програмния период 2014-2020 г. са определени следните тежести за всеки един от критериите:

Критериите за включване на проекти за ПЧП	Тежест
Обвързаност с Общинския план за развитие	25
Социално-икономически ползи от реализацията на проекта	30
По-добра стойност на вложените публични средства	20
Размер и форма на финансова подкрепа, размер на разходите за подготвителни действия и поносимост за бюджета	15
Степен на готовност за реализиране на проекта	10
Общо:	100 %

Включването на ПЧП проекти в Програмата за реализация на Общинския план за развитие се извършва при условия и по ред, определени с Правилника за прилагане на Закона за ПЧП (обн., ДВ, бр. 5 от 18.01.2013 г.), при спазване на критериите за включване, определени по-горе. Кметът на общината представя в общинския съвет предложения за общински ПЧП проекти и ПЧП проекти на общински публичноправни организации, които да се включат в Програмата за реализация на Общинския план за развитие.

Предложенията се придружават от предварителна оценка за осъществимостта на проекта чрез ПЧП, която съдържа:

- описание на проекта и очаквани резултати - наименование на проекта, цели, обхват и дейности, очаквани срокове за реализацията на проекта и предварителни технико-икономическа обосновка на проекта, социално-икономически анализ на очакваните резултати от осъществяването на проекта, анализ на разпределението на рисковете и анализ относно изпълнението на законовите изисквания за осъществяване на ПЧП;

- предложение за форма и размер на финансовата подкрепа от публичния партньор, предварителна оценка за въздействието на параметрите на проекта върху бюджета;
- предварителна оценка за постигането на по-добра стойност на вложените публични средства;
- размер на необходимите средства за провеждане на подготвителни действия.

Когато предложението е в резултат на направена инициатива от заинтересовано лице, предварителната оценка за осъществимост на проекта чрез ПЧП може да се изготви въз основа на представените от страна на заинтересованото лице документи.

В настоящия Общински план за развитие на Община Разград са заложили предложения за ПЧП проекти, с които се цели постигането на следните резултати:

- Създаване на допълнителен поминък за населението и нарастване на заетостта;
- Повишаване на ефективността на дейностите и качеството на социалните услуги, предлагани на общността;
- Изграждане на мултифункционални бизнес центрове, в които публичният и частният интерес се срещат и допълват;
- Постигане на устойчив растеж на общинската икономика, защитаващ и околната среда;
- Реконструиране и пълноценно използване на големи спортни съоръжения като колодрума и градския стадион, които Общината не може да стопанисва качествено, а социалният ефект от тяхната експлоатация би бил изключително голям. Постигането на изискванията на УЕФА за градския стадион и сертифицирането му като футболно съоръжение четвърта категория, би позволило провеждане на футболни срещи от груповата фаза на европейските турнири и би допринесло за издигане на престижа и развитието на града;
- Съхраняване на традициите, фолклора и занаятите и популяризиране на традиционните ценности, характерни за местното население – уникалната толерантност към различните, гостоприемство и добронамереност към чужденеца и странника, колоритната естетика и философия, вложена в магическите практики, ритуали и обичаи; създаване на нови възможности и атракции за алтернативен туризъм, насочен към нови туристи с различен профил и интереси.

Общинска администрация Разград е в процес на разработване на **Общинска наредба за публично-частни партньорства**, с която ще бъде регламентиран редът за програмиране, подготовка на реализацията на проекти за ПЧП, включване на проекта в общинския бюджет, разпределение на рисковете и финансова подкрепа, поддържане на икономически баланс, договор за ПЧП, гаранции за изпълнение и отговорности при неизпълнение, мониторинг и контрол на сключените договори за ПЧП, регистър за ПЧП, методики за оценки и др.

3. Информация и публичност

Осигуряването на нужната информация и публичност е важна предпоставка за успешното разработване и изпълнение на Програмата за реализация на Общинския план за развитие на Община Разград за периода 2014–2020 г.

Публичността и информираността на обществото за разработването и реализацията на Програмата създават благоприятни условия за приобщаване на местната общност към приоритетите, целите и проектите, а положителните икономически очаквания могат да увеличат преките инвестиции и въздействието на обществената подкрепа.

Обществеността трябва да се информира чрез медиите и Интернет страницата на Община Разград за целите, дейностите, етапите, сроковете, начините за контрол и оценка на всички проекти, включени в Програмата и за проблемите при тяхното изпълнение.

4. Организация на изпълнението и контрол

Изпълнението на Програмата за реализация на ОПР на община Разград в оперативен аспект ще се подпомага и координира основно от заместник-кмет, секретар на Община Разград и експерти от дирекции и отдели, както следва: „Икономическо развитие”, „Социални дейности”, „Култура и туризъм”, „ТСУ и общинска собственост”, „Финансови дейности” и др.

Общинските експерти ще наблюдават процеса на изпълнение на отделните мерки, проекти и дейности, заложи в програмата; ще координират работата на отделните институции; ще съдействат за изпълнението на приоритетите и целите, включително при търсене на източници за финансиране и при разработка на конкретни проекти. Те ще анализират изпълнението и ще изготвят предложения за корекции; ще предлагат изменения и допълнения, в съответствие с настъпилите промени; ще изготвят доклади по извършените наблюдения.

Община Разград ще разчита на собствения си капацитет и ресурси за финансиране на подготовката на проекти и тяхното съфинансиране. От една страна, това означава, че при съставянето на годишните бюджети е необходимо да се определят приоритетите и да се предвидят средства за разработване и съфинансиране на приоритетни проекти. От друга

страна, това налага възприемане на активна позиция от общината за мобилизиране на ресурси, чрез създаване на партньорства, както с НПО, така и с частни фирми (ПЧП) и/или други общини (междубщинско сътрудничество) за обединяване на средства, капацитет и ресурси.

Прилагането на принципа на партньорство е само по себе си механизъм за повишаване на капацитета на общината за усвояване на средства. Усвояването на значителни средства по Структурните фондове и Кохезионния фонд не би било възможно, без да се мобилизират усилията на широк кръг от местни партньори, т.е. на цялата общност за развитие, за разработване и предлагане на голям брой висококачествени проекти.

Изпълнението на планираните действия във всяка програма може да изостане от предначертания график и действителните резултати да са различни по време и въздействие от това, което се очаква. Системата за мониторинг и контрол осигурява необходимите инструменти, които позволяват да се определи степента на изпълнение на планираните цели. Тя включва установяване на индикатори, наблюдение на изпълнението, съпоставка на действителното и очакваното изпълнение и предприемане на коригиращи действия, ако се налага. Оценката на изпълнението на Програмата дава възможност и за оценяване степента на напредъка по реализацията на Общинския план за развитие.

Контролът по изпълнение на настоящата Програма за реализация на ОПР ще се осъществява от Кмета на община Разград и Общински съвет гр. Разград.

VIII. ПРЕДВАРИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ПЛАНА

Предварителната оценка се разработва от независим консултант, успоредно с подготовката на проекта на Общинския план за развитие (*Приложение 3*). Тя съдържа прогнозна оценка за въздействието на плана върху процесите на социално-икономическо развитие на общината и екологична оценка.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Програма за реализация на ОПР на община Разград 2014-2020 г.;

Приложение 2: Програма за реализация на общински ПЧП за периода 2014-2020 г.;

Приложение 3: Предварителна оценка на ОПР на община Разград 2014-2020 г.